

EQAVET NRP FEJLESZTÉS PROJEKT

Kutatási záróbeszámoló

3. alprojekt: Az intézményi szintű pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozása

A pályakövetési rendszert működtető szakképző intézmények vonatkozó ösztönzőinek, gyakorlatának és tapasztalatainak felmérése

EQAVET

Az elemzéseket és a kutatási záróbeszámolót készítette: Bükki Eszter

Az interjúkat készítette: Kovácsné Péter Éva

Projektvezető: Karvázy Eszter

Kutatásvezető: Molnárné Stadler Katalin

Alprojekt vezető: Marton József

Projekt koordinátor: Ila-Horváth Gergely

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal
Budapest, 2017. december

Rólunk

Az EU Bizottság javaslatára az Európai Parlament és a Tanács 2009. június 18-án egy új európai jogszabályt – Ajánlást – fogadott el a szakképzés Európai Minőségbiztosítási Referencia Keretrendszerének (European Quality Assurance Reference Framework, EQAVET) létrehozásáról.

Az Ajánlás az EQAVET nemzeti bevezetésének támogatását egy újonnan megalakuló Hálózatban - az Európai Szakképzési Minőségbiztosítási Referencia Keretrendszer (EQAVET) Hálózatban -, és a nemzeti szakképzési minőségbiztosítási referencia pontok (Quality Assurance National Reference Point, QANRP) együttműködésével kívánja megvalósítani.

Magyarország a kezdetek (2005) óta aktívan részt vesz a szakképzés minőségbiztosítása terén folyó európai szakmai együttműködésben. Magyarország ma az EQAVET Hálózat egyik legaktívabb tagországa. Példás a szakmai munkakapcsolatunk és az együttműködésünk az Európai Bizottsággal és az EQAVET Titkársággal. 2007 óta folyamatosan részt veszünk az Irányító Bizottság munkájában, valamint a Hálózat és a nemzeti referencia pontok éves találkozóján, munkaértekezletén, az európai szakmai-fejlesztési tevékenységekben, a munkacsoportok munkájában, képviseltetjük magunkat és aktív szerepet (előadások tartása, workshopok vezetése, kerekasztal beszélgetésekben való részvétel) vállalunk EQAVET rendezvényeken, konferenciákon.

Magyarország az elsők között van azon EU tagországok körében is, amelyek már megvalósították szakképzési minőségbiztosítási rendszereik összehangolását az EQAVET Keretrendszerrel (Egységes Szakképzési Minőségirányítási Keretrendszer (ESZMK) kifejlesztése /2009-2011/).

Az EQAVET Hálózat fő feladata a szakképzés minőségbiztosítása terén az európai együttműködés fenntartása és támogatása, az EQAVET Keretrendszer megismertetése, bevezetésének, alkalmazásának előmozdítása, ösztönzése, és a tagországok (szakmai-módszertani) támogatása az EQAVET nemzeti szinten történő bevezetésében. Az EQAVET Hálózat tagjai évente egy alkalommal találkoznak plenáris ülés (Éves Hálózati Találkozó) keretében.

Tartalomjegyzék

Rólunk	3
I. Vezetői összefoglaló	5
II. A szakképzési pályakövetési gyakorlatokra vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintése	12
1. A pályakövetés fogalma és a pályakövetési gyakorlatok tipológiája	12
2. Pályakövetési gyakorlatok a szakképzésben külföldön	14
3. Pályakövetés a szakképzésben Magyarországon	22
3.1. Hazai pályakövetési vizsgálatok a szakképzésben	22
3.2. Intézményi pályakövetési gyakorlatok a szakképzésben	23
3.3. Egy országos szakképzési pályakövetési rendszer kidolgozását célzó intézkedések	27
4. A szakképzési pályakövetés európai uniós szakpolitikai kontextusa	30
4.1 A pályakövetés fejlesztésére vonatkozó európai uniós szakpolitikai dokumentumok ajánlásai	30
4.2 A pályakövetés helye és szerepe az EQAVET+ Keretrendszerben	31
5. Összegzés	35
Irodalomjegyzék	36
III. A kérdőíves felmérés eredményei	40
1. A felmérés célja és módszere	40
2. A felmérés mintája	40
3. Eredmények	41
4. Összegzés	48
IV. Az intézményi pályakövetés jó gyakorlatai – Öt szakképző iskolában készített interjú elemzése	50
1. Az interjúk készítésének célja és helyszíne	50
2. Eredmények	50
A pályakövetési tevékenység ösztönzői	50
A pályakövetés gyakorlata	51
Tapasztalatok, támogatási igények	53
3. Összefoglalás	53
V. A kutatás eredményeiből levonható fő konklúziók az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozásához	54
VI. Mellékletek	57
Kérdőív az intézményi pályakövetési gyakorlatok és igények felmérésére (szakképzési centrumok)	57
Kérdőív az intézményi pályakövetési gyakorlatok és igények felmérésére (agrár, egyházi és magániskolák)	61
Interjú kérdéssor	64

I. Vezetői összefoglaló

Kutatásunk az „EQAVET NRP Fejlesztés Projekt – 2017-2019” 3. alprojektjének részeként valósult meg, melynek célja az intézményi szintű pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozása az EQAVET+ Keretrendszer céljaival és elvárásaival összhangban. A kutatás indokoltságát az adta, hogy míg Magyarországon már a 2000-es évek közepe óta tervezés alatt áll egy országos szakképzési pályakövetési rendszer kidolgozása és léteznek országos hatókörű szakképzési vagy a szakképzés területét is érintő keresztmetszeti és longitudinális rendszeres és egyszeri felmérések¹, az intézményi szintű pályakövetés hazai elterjedtségéről és gyakorlatáról csak egy 2009-2010-ben végzett kutatás eredményei alapján vannak információink². Kutatásunk célja ezért a hazai szakképző intézményekben jelenleg folyó pályakövetési gyakorlatok megismerése, valamint az intézményvezetők pályakövetéssel kapcsolatos nézeteinek és igényeinek feltérképezése volt, ami a 3. alprojekt fő célja, a vonatkozó módszertani ajánlás kidolgozásának alapjául szolgálhat.

Kutatási kérdéseink a következők voltak:

1. Mennyire és miért tartják fontosnak az intézményvezetők a végzetek pályakövetését?
2. Az iskolai rendszerű szakképzést folytató intézményekben milyen módszerekkel próbálnak információt gyűjteni a végzetek pályájának alakulásáról, további sorsáról? Mi jellemzi a dokumentált pályakövetést folytató intézmények gyakorlatát az adatok gyűjtését (tartalom és módszer, eszközök tekintetében), elemzését, megosztását (kommunikációját) és intézményfejlesztésbe történő visszacsatolását illetően?
3. Mik az intézményi pályakövetés bevezetésének és rendszeres folytatásának fő akadályai és nehézségei?
4. A pályakövetést jelenleg nem folytató intézmények vezetői tervezik-e pályakövetési rendszer bevezetését?
5. Az intézményvezetők milyen támogatást igényelnének a pályakövetés bevezetéséhez/folytatásához?

Kutatásunkban szakirodalom-elemzés, kérdőíves felmérés, valamint interjúk segítségével térképeztük fel a szakképző intézmények jelenlegi pályakövetési gyakorlatát, valamint az intézményvezetők nézeteit az intézményi pályakövetés fontosságáról, eredményes módszereiről, az eredmények felhasználási területeiről, a pályakövetési tevékenység akadályairól és az igényelt támogatásról. A szakirodalom gyűjtése és elemzése kiterjedt egyrészt a pályakövetés és azon belül különösen az intézményi szintű pályakövetés szakirodalmának, hazai és nemzetközi gyakorlatainak és korábbi hazai kutatásának feltérképezésére, másrészt áttekintette az EQAVET+ Keretrendszer célkitűzéseit és elvárásait, valamint a pályakövetésre vonatkozó európai uniós szakpolitikai ajánlásokat. Célunk elsősorban az empirikus adatgyűjtés eszközei, valamint az intézményi szintű pályakövetés módszertani ajánlása kidolgozásának támogatása volt a hazai és nemzetközi jó gyakorlatok, szakpolitikai elvárások és hazai kutatási eredmények alapján, ezért nem törekedtünk a téma hazai és nemzetközi szakirodalmának teljesszámú, szisztematikus feltérképezésére. A szakirodalom áttekintésének fő konklúziójaként megállapítottuk, hogy míg az intézményi pályakövetésnek számtalan, egyaránt legitim célja, felhasználási területe és sokféle, változatos külföldi és hazai gyakorlata létezik, jelen projekt esetében a pályakövetés céljait és az azokhoz illesztendő módszereket meghatározza az EQAVET+ Keretrendszer kontextusa. E Keretrendszer a szakképző intézmények folyamatos minőségfejlesztésében

¹ Ilyen, kifejezetten a szakképzésre irányuló vizsgálat elsősorban az MKIK GVI szakiskolai felmérése a pályakezdő szakmunkások munkaerő-piaci helyzetéről (http://gvi.hu/kutatas/486/szakiskola_2016), illetve a TÁMOP 3.1.1. kiemelt projekt keretében végzett kutatássorozat (ezekről bővebben lásd szakirodalmi összefoglalót a II. fejezetben)

² Hordósy, R., Király, G., Mártonfi, Gy. (2012). Intézményi és helyi pályakövetés a szakképzésben. *Új Pedagógiai Szemle* 2012/11-12. 113-151. http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2012_11-12_09.pdf

a pályakövetés céljára két kimeneti indikátor alkalmazásával a végzetek munkaerőpiaci helyzetének (5. indikátor), illetve a végzetek és a munkáltatók képzéssel való elégedettségének (6. indikátor) egyszeri, kvantitatív és részben kvalitatív felmérését ajánlja. A szakirodalmi áttekintésből megismerhettük a hazai szakképző intézmények pályakövetési gyakorlatát is egy, a témában első ízben 2009-2010-ben végzett kutatásból, melynek eredményei szerint a feltételek megléte esetén az intézmények döntő hányadában meg volna a belső motiváció arra, hogy iskolai szintű pályakövetést végezzenek (Hordósy és mtsai, 2012, 132.). 2010 körül az intézmények, bár a korábbi évekhez képest nagyobb aktivitással, de döntően továbbra is kevésbé dokumentált és szisztematikus pályakövetést folytattak. E korábbi kutatás fontos konklúziója volt, hogy a jól működő intézményi pályakövetés egyik kulcsa a személyes kapcsolatok kihasználása az adatgyűjtésben (osztályfőnökök által), a szisztematikus adatgyűjtés és az információk valódi használata, visszaforgatása az intézményi működésbe.

A kutatás keretében végzett kérdőíves felmérésünket online szoftver alkalmazásával folytattuk 2017 őszén az iskolai rendszerű szakképzést folytató iskolák körében. Teljes körű volt a megkeresés a Nemzetgazdasági Minisztérium által fenntartott szakképzési centrumok (SZC) körében, 2015-ben ezek tagintézményévé vált a hazai állami fenntartású szakképző iskolák jelentős része (jelenleg mintegy 380 iskola működik a 44 szakképzési centrum tagintézményeként). Ebben az új irányítási rendszerben jövőbeli pályakövetési tevékenység bevezetése már csak a szakképzési centrumok irányításával elképzelhető, ezért a szakképzési centrumok főigazgatóit kértük fel a kérdőív – tagintézményekkel való szoros egyeztetésben történő – kitöltésére. Bár a projekt eredeti tervében csupán e centrumok pályakövetési gyakorlatának felmérése szerepelt, a hazai gyakorlat minél szélesebb körű felmérése érdekében kutatásunkba bevontuk a Földművelésügyi Minisztérium által fenntartott agrár szakképzést folytató iskolákat, valamint egyházi, alapítványi és magán fenntartású szakképző intézményeket is. A szakképzési centrumok és az iskolák vezetőit elektronikus levélben kértük fel a rövid kérdőív kitöltésére.

A megkeresett 269 intézmény közül 98 töltötte ki a kérdőívet (38%), a válaszadási arány azonban kategóriánként jelentősen eltérően alakult: kiváló volt az SZC-k (91%, azaz 40 SZC és 353 tagintézmény válaszolt), jó az agrár szakképző iskolák (51%, 24 intézmény) esetében, az egyházi iskoláknak viszont csupán 20%-a (21 iskola), a megkeresett alapítványi iskoláknak pedig mindössze 18%-a (13 iskola) válaszolt kérdéseinkre (ez utóbbi az alapítványi, magán és egyéb fenntartású iskolák teljes populációjának elenyésző részét jelenti). A felmérés eredményeit összegezve azt mondhatjuk, hogy az intézményvezetők nagyon fontosnak tartják az intézményi pályakövetést és a válaszadó iskolák majdnem fele tesz is több-kevesebb kísérletet a végzetek munkaerő-piaci helyzetének legalább egyszeri felmérésére a végzést követő néhány hónapon belül. Ennek fókuszja az intézmény profiljától függően nem mindig a szakmában való elhelyezkedés, lehet az a továbbtanulás részletes felmérése is. A megkérdezett összesen 451 intézmény és SZC tagintézmény majdnem fele nyilatkozott úgy, hogy rendszeresen dokumentálja (38%) vagy dokumentálta (7%) korábban a végzetek pályájának alakulását. Az adatgyűjtést túlnyomó részben – és a jelek szerint legeredményesebben, gyakran 90% körüli válaszadási aránnyal – az osztályfőnökök végzik, felhasználva személyes kapcsolataikat a végzetekkel és többféle adatgyűjtési (infokommunikációs eszközöket használó) csatornát, ami mutatja a 2009-2010-ben még csak helyenként alkalmazott módszer térhódítását. Ezekben az iskolákban tehát sikerül biztosítani a pályakövetéshez szükséges emberi erőforrást, a pályakövetést nem folytató iskolákban viszont éppen ez, az adatgyűjtéshez – és aztán az elemzéshez – szükséges munkaerő biztosítása jelenti az egyik fő problémát. Sokan akadályként jelölték meg a pályakövetési tevékenység anyagi támogatásának hiányát is, bár a pályakövetést végző intézmények leírásaiban ez nem merült fel szempontként. Az adatok mélyebb szintű elemzésére viszonylag kevés helyen kerül sor, ennek oka lehet az alacsony válaszadási arány (bár számos iskola ennek ellenkezőjéről számolt be), illetve a gyűjtött adatok korlátozott köre, továbbá módszertani ismeretek hiánya is. A pályakövetés eredményeinek felhasználása is nagy változatosságot mutat, de összességében legfontosabb területnek a képzési szerkezet/kínálat tervezése, illetve a pályorientációban és a marketingben való felhasználás mutatkozik. Az SZC-k 72%-a, az összes válaszoló 65%-a tervezi, hogy a közeljövőben SZC, illetve iskolai szintű pályakövetést vezet be. A válaszoló intézményvezetők túlnyomó része igényelne módszertani támogatást (különösen egy Útmutató formájában), valamint dedikált humán és anyagi erőforrások, illetve informatikai támogatás biztosítását az intézményi pályakövetés bevezetéséhez és működtetéséhez.

A kérdőíves felmérés elsősorban a jó gyakorlatok feltérképezését szolgálta, melyek működését azután az intézményigazgatókkal készített félig strukturált interjúkon keresztül vizsgáltuk a kérdőíves felmérés eredménye alapján kiválasztott 5 intézményben. A felkeresett öt iskola közül négy (két vidéki és két budapesti) jelenleg szakképzési centrum tagintézményként működik (bár kettő a közelmúltig vagy korábban alapítványi iskola volt), az ötödik egy vidéki egyházi többcélú intézmény. Az öt közül három iskolában folyik jelenleg is rendszeres és dokumentált pályakövetési tevékenység, egy iskolában 2005-2014 között a Szakiskolai Fejlesztési Program, majd egy TISZK pályázat keretében, az ötödik, egy fővárosi (akkor még alapítványi) iskolában pedig pályázati pénzből, a BME munkatársainak bevonásával 2008-ban végeztek egyszeri, az 1989 és 2005 között végzetekre irányuló pályakövetési kutatást, elsősorban fenntartói elvárás miatt.

A három iskolában folyó pályakövetési tevékenység tartalma, módszere és felhasználási területe nagyon hasonló a kérdőíves felmérés során megismert legáltalánosabb gyakorlathoz: rövid, csak a munkaerő-piaci helyzet alapadataira rákérdező kérdőív alkalmazásával, a volt osztályfőnökök többcsatornás, a személyes kapcsolat erejét kiaknázó megkeresésével magas (90% körüli) válaszadási sikert elérni. Ennek eredményeit kommunikálják a tantestület, fenntartó, diákok és szülők felé és felhasználják a képzési szerkezet és kínálat tervezésében, illetve pályorientációs és marketing célokra. A munkáltatók megkérdezése nem része a pályakövetésnek, bár egy (volt alapítványi) iskolában az intézményi önértékelés részeként rendszeres elégedettségi vizsgálatot folytatnak a körükben is, rákérdező a képzés során szerzett kompetenciák hasznosulására. A pályakövetési tevékenységek továbbfejlesztéséhez – vagy a jelenlegi nem folytató iskolákban a bevezetéséhez – elsősorban módszertani támogatást és a szükséges emberi és anyagi erőforrások biztosítását igényelnék, két iskola továbbá a jogszabályi támogatást és egy országos pályakövetési rendszer bevezetését is szükségesnek látja.

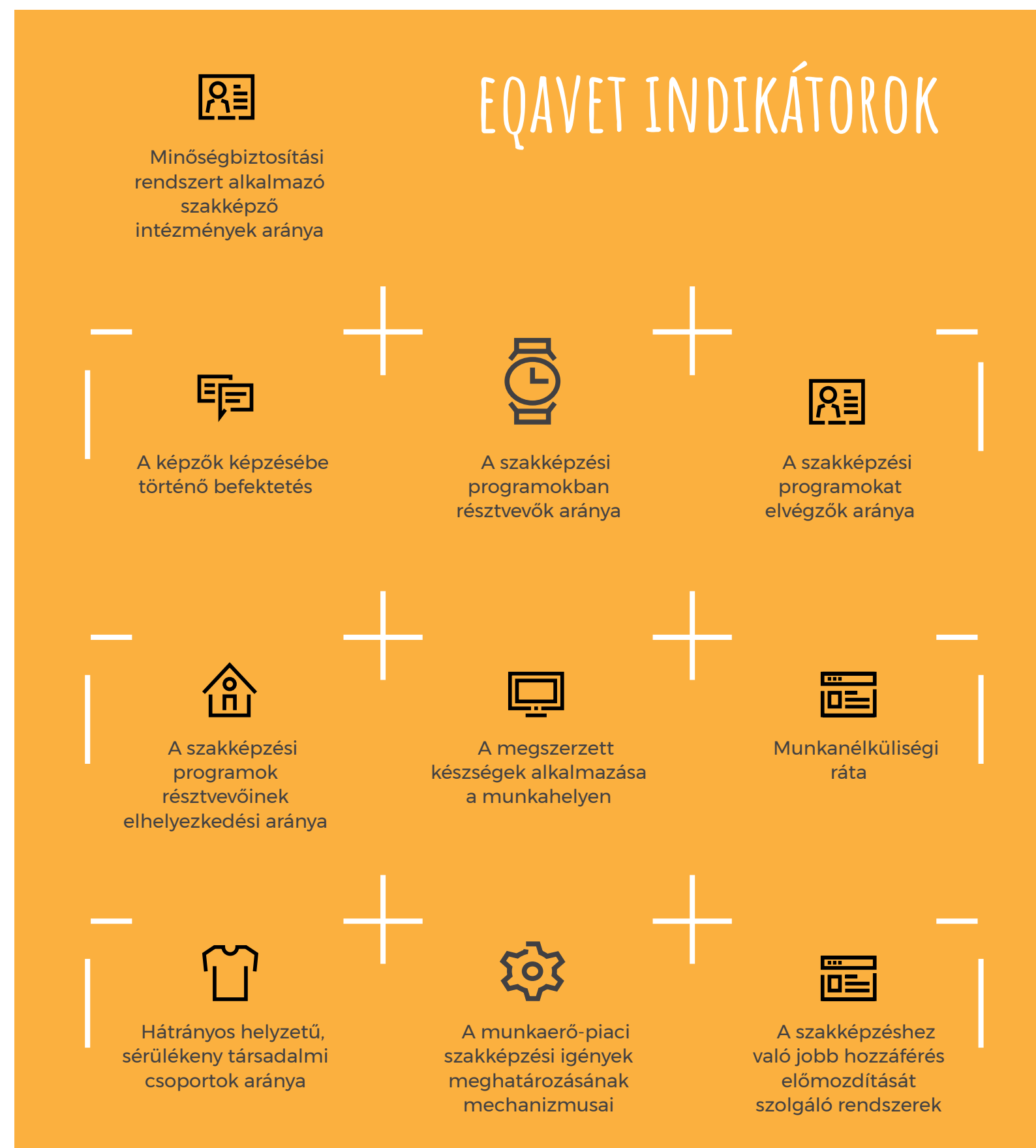
A kutatás eredményei alapján levont fő konklúzióink, ajánlásaink az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozásához az alábbiakban foglalhatók össze:

1. Az alprojektben kidolgozandó módszertani ajánlásnak 5 fő kérdésben kell világos, ugyanakkor rugalmasan, az adott intézményi kontextusra szabhatóan alkalmazható megoldásokat, javaslatokat megfogalmaznia: (1) az intézményi pályakövetés célja az EQAVET+ Keretrendszer kontextusában; (2) a gyűjtött adatok tartama; (3) az adatgyűjtés ajánlott módszerei; (4) a visszacsatolási hurok további lépései: az eredmények kommunikációja és megvitatása minden érdekelt féllel, valamint az eredmények felhasználása, beépítése az intézmény (minőség)fejlesztésébe; (5) adatvédelmi és adatkezelési eljárásrendek.
2. Az intézményi pályakövetés célját és tartalmát e projekt esetében meghatározza az EQAVET+ Keretrendszer kontextusa, elsődlegesen az EQAVET 5. „A szakképzési programok résztvevőinek elhelyezkedési aránya” és az EQAVET 6. „A megszerzett képességek hasznosítása a munkahelyen” indikátorainak az alkalmazása.
3. Az EQAVET kontextusába a fejlesztést célzó vizsgálatok³ illeszkednek legtermészetesebb módon, ahol a fő kérdés a képzés során szerzett készségek használhatósága, melynek célja visszajelzést adni a képzők számára és ezáltal a képzés fejlesztéséhez hozzájárulni. A számonkérhetőségre irányuló vizsgálatok a végzetek munkaerő-piaci helyzetét, foglalkoztathatóságát vizsgálják, amely alkalmazható monitoring és értékelési eszközként is. Véleményünk szerint az intézményi pályakövetés elsősorban monitoring eszközként alkalmazandó.
4. Az intézményi pályakövetés során szereshető, a végzetek alapvető munkaerő-piaci helyzetéről szóló információk is ideálisan egy széleskörű adatgyűjtési rendszer keretében értelmezendők.
5. Az intézményi pályakövetés korábbi felmérésében⁴ az interjúk során több alkalommal felmerült a referenciapontok iránti igény az eredmények összehasonlíthatósága érdekében, amihez magasabb szintű adatgyűjtésre vagy adataggregálásra lenne szükség.

³ EQAVET Peer Learning Activity on EQAVET Indicator 5 – Placement rate in VET programmes Policy Brief 2016. <http://www.eqavet.eu/What-We-Do/peer-learning-activities/Placement-rate-in-VET-programmes>

⁴ Hordósy, R., Király, G., Mártonfi, Gy. (2012). Intézményi és helyi pályakövetés a szakképzésben. *Új Pedagógiai Szemle* 2012/11-12.113-151. http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2012_11-12_09.pdf

6. Az EU-s szakpolitikai dokumentumok és az EQAVET+ Keretrendszer dokumentumai szerint is, de a kutatás eredményei alapján a hazai gyakorlatban is a pályakövetési adatok kiemelt felhasználási területe a pályaeorientáció és -tanácsadás.
7. Az intézményi pályakövetés tartalmának meghatározásában – beleértve a megkérdezendők körét és a kérdőív hosszát – a cél mellett figyelembe kell venni a rendelkezésre álló erőforrások alapján reálisan és (a megfelelő válaszadási arány érdekében) hatékonyan alkalmazható adatgyűjtési módszerek körét.
8. A módszertani ajánlás kidolgozása során különös figyelmet kell majd fordítani e kérdések sajátos kontextusára az SZC és tagintézmények viszonyában.
9. A tartalom vonatkozásában felmerülő kérdések:
- Csak a munkaerőpiaci helyzet felmérésére terjedjen ki vagy elégedettségmérésre és munkáltatói megkérdezésre is?;
 - Beépítse-e az egyéni jellemzők közé az iskolában elérhető adatokat is (pl. tanulószerveződés megléte, gyakorlati képzés helye)?;
 - Kiterjedjen-e a lemorzsolódók nyomon követése is? (Az EQAVET dokumentumok és a Tanácsi Ajánlás szerint kívánatos).
10. A módszer vonatkozásában felmerülő kérdések:
- Egyszeri vagy többszöri adatfelvétel legyen-e?;
 - Az adatgyűjtés a tanulmányok kezdetétől kezdődjön-e?;
 - A legnehezebb megoldandó probléma a válaszadási hajlandóság biztosítása – a felmérés eredményei szerint a gyakorlatban bizonyítottan működő módszer az osztályfőnöki adatgyűjtés, de csak egyszeri és korlátozott tartalommal;
 - Nem szokványos módszerek alkalmazása (Hordósy és mtsai, 2012, 149-151.): különösen az alsóbb éves tanulók pályaeorientációs projektfeladata.
11. Az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozásában figyelembe vehető minták:
- Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) módszertani kézikönyv ;
 - Pályakövetési rendszer-terv a Kecskeméti TISZK számára;
 - Hódmezővásárhelyi SZC e tanévben bevezetett pályakövetési rendszere;
 - Hordósy és munkatársai tanulmányának (2012) módszertani ajánlásai (148-151. o.).

A PROJEKT FŐ FELADATAI

EQAVET Szakértői Munkacsoport létrehozása és működtetése
Az EQAVET+ Keretrendszer gyakorlatban történő tesztelése
Az intézményi szintű pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozása
Az EQAVET minőségjel / tanúsítási eljárás bevezetésének szakmai előkészítése
Módszertani képzés szakképző intézmények számára az EQAVET
Minőségbiztosítási Ciklus „Felülvizsgálat, fejlesztés” fázisának alkalmazására

Tagállamok Referencia Pontjaival való együttműködés
Hazai társhálózatokkal való együttműködés előmozdítása
Az EQAVET NRP honlapjának tartalmi karbantartása
Zárókonferencia

II. A szakképzési pályakövetési gyakorlatokra vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintése

Írásunkban áttekintjük a pályakövetés hazai és nemzetközi gyakorlatára vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalmat, különös hangsúlyt fektetve az intézményi pályakövetési gyakorlatokra, mivel kutatásunk célja ez utóbbira vonatkozó módszertani ajánlás kidolgozásának előkészítése az EQAVET NRP Fejlesztés Projekt keretében. Az első fejezetben Hordósy és munkatársai 2012-es tanulmánya alapján ismertetjük a pályakövetés fogalmának meghatározását és a pályakövetési gyakorlatok egy lehetséges tipológiáját. A második fejezetben nemzetközi pályakövetési gyakorlatokat mutatunk be Hordósy és Király (2011), egy, a Nemzeti Szakképzési Intézet megbízásából EU tagállamok körében készített 2007-es kérdőíves felmérés, az EQAVET Titkárság által az EQAVET tagállamok körében folytatott felmérések és egy 2017-es európai uniós felmérés eredményei alapján. Az elmúlt évtizedben végzett hazai pályakövetési vizsgálatokat és gyakorlatokat a harmadik fejezetben tárgyaljuk: a 3.1. alfejezetben az országos hatókörű felméréseket, kutatásokat mutatjuk be, a 3.2. alfejezetben az intézményi pályakövetés gyakorlatait Hordósy és munkatársai 2009-2010-ben végzett kutatása alapján, majd a 3.3. alfejezetben összefoglaljuk az országos szakképzési pályakövetési rendszer kidolgozását célzó eddigi intézkedéseket. Végül, a 4. fejezetben ismertetjük a pályakövetés fejlesztésére vonatkozó Európai Unió ajánlásokat, valamint az EQAVET+ Keretrendszer intézményi pályakövetés tekintetében releváns meghatározásait és ajánlásait, illetve a témában az EQAVET Hálózat által szervezett és tagjainak részvételével megtartott megbeszélések, tapasztalatcserék fő konklúzióit.

1. A pályakövetés fogalma és a pályakövetési gyakorlatok tipológiája

A pályakövetés az oktatásügyben a szokásos értelemben a végzetek pályájának, azaz végzés utáni munkaerőpiaci helyzetének nyomon követését jelenti. Ez lehet tényleges követés, azaz rendszeres vagy legalábbis több alkalommal végzett felmérés és elemzés (longitudinális vizsgálat), ami azonban a gyakorlatban, főként intézményi szinten, nagyon ritka, mert meglehetősen idő-, munka- és adatigényes (Hordósy és mtsai, 2012). Tipikusan a pályakövetés kategóriájába soroljuk az egyszeri pillanatfelvételeket is, melyek egy adott végzős csoport munkaerőpiaci helyzetét rögzítik egy adott időpontban. Ha az egyszeri visszajelzések minden évben azonos időpontban történnek, e pillanatfelvételekből létrehozható egyfajta idősoros adatbázis, aminek alapján a mindenkori végzetek évfolyamainak helyzete követhető nyomon.

A pályakövetés fogalma a fenti egyszerűnek tűnő definíció ellenére valójában meglehetősen komplex, mert nagyon különböző vizsgálati irányokat és módszereket jelölhet. A pályakövetés ugyanis különböző csoportokat célozhat és különböző szinteken végezhető, ami különböző célok, témák és kérdések megválaszolását szolgálhatja a különböző végfelhasználók igényei szerint. A pályakövetés az egyik legfontosabb információszerezési forrás lehet a munkaerőpiacról, ugyanakkor pedagógiai, vezetői-marketing és egyéb célokat is szolgálhat. A pályakövetés eredményei hozzájárulhatnak az intézményi, regionális vagy országos szintű fejlesztésekhez, továbbá pályaorientációs tevékenységeket támogathatnak.

A különféle szintű és módszerű pályakövetési gyakorlatok egy tipológiája (Hordósy és Király, 2011) két nagyobb típust különböztet meg: (1) az egy kohorszot/populációt egyszer lekérdező (pillanatfelvétel típusú), illetve (2) az egy kohorszot/populációt többször lekérdező vizsgálatokat¹. Az intézményi pályakövetés (szinte kivétel nélkül) az előbbi típusba tartozik

¹ A pályakövetési kutatások egy másféle csoportosítása (Fehérvári, 2016) megkülönbözteti: (1) a különböző korosztályok nyomon követési panelvizsgálatait; (2) az átmenet egy-egy szegmensét (problémát vagy csoportot, pl. az átmenet diszfunkcióit vagy egy társadalmi

és célja tipikusan a képzésről, annak minőségéről való visszacsatolás az intézmény számára, illetve az eredmények marketing célokra is felhasználhatók. E típusba tartoznak ezen kívül az országos vagy regionális szintű vizsgálatok, melyek az iskola-munka közötti átmenet folyamatát vizsgálják és oktatáspolitikai stratégiák alapjául szolgálhatnak, valamint céljuk lehet a munkaerőpiac feltérképezése is. A valódi követéses, hosszabb távú panelvizsgálatok között megkülönböztethetjük a pályakövetési célú, illetve a nem pályakövetési célú, de ilyen relevanciával is bíró kutatásokat. Előbbi típusba tartoznak egyrészt a pályakövetési információkat több országos statisztikai regiszter összekapcsolásával nyerő vizsgálatok, másrészt a mintavételes (ritkán teljes körű lekérdezéses) kutatások, melyekben a végzeteket néhány éven keresztül követik és karrierútjukat elemzik. E pályakövetési módszer-típusok összefoglalóját lásd az 1. sz. táblázatban².

1. sz. táblázat: Pályakövetési módszerek és rendszerek típusai

Típus		Tipikus cél, relevancia
Egy populációt egyszer kérdez le (pillanatfelvétel típusú)	Intézményi pályakövetés	A képzésre nézve visszacsatolás az intézmény számára, képzések értékelése (intézményi érdekek határozzák meg, lehet pl. képzésnek a munkaerőpiaci esélyekre gyakorolt hatásának felmérése, tananyaggal kapcsolatos tanulói attitűdök vizsgálata). Marketing célok.
	Országos/területi pályakövetés (végzés után fél-3 évvel lekérdezés, lehet folyamatos, évente/rendszeresen más-más kohorsz lekérdezése)	Információ az iskola-munka átmenetről, annak nehézségeiről az oktatáspolitikai szint számára (cél kevésbé a képzés hatékonyság mérése, inkább a végzős évfolyamok munkaerő-piaci sikerességének / sikertelenségének megragadása, rákérdezhet a sikeresség dimenzióira, így az iskolai tanulmányok értékelését, megszerzett készségek hasznosíthatóságát, munkahelyi környezet tapasztalatait is felméri), ugyanakkor intézményi elemzések is készülhetnek. Munkaerő-piac feltérképezése.

csoportot, pl. hátrányos helyzetűeket vagy bevándorlókat) részletesebben vizsgáló kutatásokat; (3) a policy-elemzéseket; és (4) a munkáltatókat célzó vizsgálatokat (melyek azt kutatják, mik azok az iskolai képzésbe beépítendő képességek, melyek megkönnyítik a fiatal sikeres integrálódását a munkahelyre). Az EQAVET pályakövetésre vonatkozó 5. indikátora témájában szervezett Peer Learning Activity (PLA) Szakpolitikai Összefoglalója egy megint másféle logika szerinti felosztásban (1) a számonkérhetőségre; (2) a menedzsmentre; valamint (3) a kutatásra fókuszáló vizsgálatokat különbözteti meg (ezekről bővebben lásd a 4.2. alfejezetet; *EQAVET Policy Brief*, 2016, 5.).

² Hordósy 2014-ben a Birminghami Egyetemen megvédett doktori disszertációja Anglia, Hollandia és Finnország szakképzési és felsőoktatási pályakövetési rendszereinek még szélesebb körű és mélyebb elemzését és ezen keresztül a pályakövetési rendszerek különböző szempontú további tipologizálási lehetőségeit nyújtja (Hordósy, 2014). Megállapítása szerint jelentősen különbözik a rendszer és az intézményi szint adat-igénye és az utóbbiak számára sokkal részletesebb információ szükséges a képzési programok szintjéről. Angliában és Hollandiában az országos szintű pályakövetési vizsgálatok eredményei a módszertan miatt nem teszik lehetővé az intézményi szintű elemzéseket a szakképzésben, az egyes iskolák által kezdeményezett intézményi szintű adatgyűjtések azonban nem standardizáltak és így nem összehasonlíthatóak. Bár Finnországban az információk elérhetőek intézményi szinten, az iskolák mégsem igazán használják az eredményeket, egyrészt, mert ezek már „régiről” származnak a publikáláskor, másrészt, mert ezek az információk nem tűnnek igazán relevánsnak ezen a szinten (Hordósy, 2014, 317.).

Típus	Tipikus cél, relevancia
Egy populációt többször kérdez le (longitudinális) Panel jellegű pályakövetési vizsgálatok: Adatgyűjtési regiszterek (országos statisztikai adatbázisok) összekapcsolásával nyert pályakövetési információ (előny: pontos információk, hátrány: diákok véleményét nem ismerik meg) Kutatási projekt által nyert pályakövetési információ (mintavételes, ritkán teljes körű lekérdezés, akár már az iskolai évektől kezdve)	Oktatásirányítási célok. Pályaorientációs célok. Visszajelzés a képzésről.
Nem pályakövetési célú, pályakövetési relevanciával is bíró kutatások	Alapvetően nem pályakövetési céllal indult vizsgálatok, amelyek viszont az életutakat is képesek felvázolni, az iskola-munka átmenetről is informálnak.

Forrás: Hordósy és Király, 2011

Hordósy és Király (2011) szerint a legtöbb országban nincs törekvés egy minden szereplő igényeit kielégítő rendszer létrehozására, illetve ahol van ilyen (pl. Finnországban, Hollandiában, Norvégiában), ott már régóta működő rendszerek összekapcsolásával tudták azt létrehozni, ráadásul ezek drágák és dedikált állami intézmény/munkacsoport foglalkozik velük. Ezek az átfogó rendszerek sem szolgálnak azonban munkaerő-tervezési célokat és legtöbbször pályaorientációval/tanácsadással kapcsolódnak össze.

2. Pályakövetési gyakorlatok a szakképzésben külföldön

Hordósy és Király (2011) tanulmánya internetes keresés alapján térképezte fel a szakképzés területén jelenleg működő pályakövetési módszereket a világban. Eredményeik alapján az intézményi pályakövetés leginkább Franciaországra jellemző, illetve innen érhetők el internetes intézményi szintű pályakövetéshez kapcsolódó kimutatók vagy akár online kérdőívek. Franciaországban nincs központilag szabályozott és irányított pályakövetés, ugyanakkor ez az oktatásügyi kultúra része és sok középiskola rendelkezik online kitölthető kérdőívvel. E kérdőívek tematikája és kidolgozottsága nagyon változó, de általában három fő tematikus egységre bontható:

1. személyes adatok (név, születési adatok, elérhetőség, iskolai képzés ideje és megszerzett képesítés);
2. középiskola utáni pálya (további tanulmányok, első elhelyezkedésig eltelt idő és az első állás jellemzői: feladatok jellege, önállóság foka, szerződés jellege, későbbi állások, jelenlegi állás jellemzői); és
3. jelenlegi munkavégzés adatai (munka, munkavégzés helye).

A Francia Kultúra és Kommunikáció Minisztériuma egy módszertani segédletet is összeállított a kulturális szakemberek képzését ellátó intézmények számára, ami az intézményi pályakövetés kérdőívének felépítéséhez az alábbi tematikus blokkokat javasolja (Hordósy-Király, 2010, 4.):

1. szocio-demográfiai adatok (alapinformációk: nem, születési adatok, lakhely, családi állapot, gyerekek száma, szülők legutóbbi foglalkozása, plusz-információk: állampolgárság/nemzetiség);
2. iskolai út adatai (legmagasabb iskolai végzettség, korábbi és későbbi tanulmányok, megszerzett bizonyítványok);
3. munkaerő-piaci helyzetre vonatkozó adatok (alapinformációk: egy vagy több fizetett munkahely megléte / tanulmányok folytatása / álláskeresés közben/ munkanélküli, de nem keres állást, vagy minden végzés utáni szakmai munkavégzés, állás részletes lekérdezése: pozíció/munkakör, munkaviszony jellege: alkalmazott vagy szabadúszó, előbbi esetben határozott / határozatlan / támogatott munkahely / gyakornok, munkába lépés időpontja, teljes / részmunkaidő, munkaadó tevékenységi köre, havi nettó bevétel).

Hordósy és Király (2011) tanulmánya a tipológiájukban szereplő többi típusra is hoz példákat, melyek ugyan nem intézményi pályakövetési gyakorlatok, de több esetben intézményi szintű adatok és elemzések is elérhetőek általuk. Az átmenet-jellegű kutatások közé tartozik a szintén francia Nord-Pas-de-Calais régió ún. IVA felmérése (Fiatalkor beilleszkedése az aktív életbe - Insertion des jeunes dans la vie active), mely a szakmai és technikai képzést nyújtó középiskolákban végzetek elhelyezkedési útját méri fel hét hónappal a végzés után. A felvétel éves gyakorisággal ismétlődik, mindig az újabb végzett kohorsz átmenetét vizsgálva. A kutatás jelentései hangsúlyozzák, hogy a rövid táv miatt e kutatás elsősorban az aktuális munkaerőpiaci helyzetet és ennek a fiatalok pályájára gyakorolt hatását méri fel, de nem alkalmas messzemenő következtetések levonására a régióban zajló oktatás hatékonyságáról. Mivel a felmérést évente lefolytatják, a különböző kohorszok közötti összehasonlító elemzések is lehetővé válnak. A kutatás jelentései a végzetek foglalkoztatási rátáit elemzik iskolatípus, szektor, munkaviszony jellege, szerződés típusa és nem szerint.

Szintén elsősorban az oktatás és munkaerőpiac közötti átmenetről kíván információt szolgáltatni a holland országos pályakövetési rendszer, melynek keretében a maastrichti egyetemen működő ROA Research Centre for Education and the Labour Market az 1990-es évek eleje óta készít adatfelvételeket a végzettekről az oktatás legtöbb szektorában, beleértve a szakképzést és a gyakorlatközpontú szakmai képzést/tanoncképzést (BVE-Monitor), illetve a magasabb szintű szakmai képzéseket (HBO-Monitor) is. Előbbi a végzés után másfél évvel kérdezi meg a végzetteket interneten, illetve papír alapon. A kérdőív tematikus részei:

1. demográfiai adatok (nem, életkor, etnikum);
2. iskolai adatok (vizsgaeredmények);
3. végzés utáni tanulmányokra vonatkozó adatok (továbbtanulás oka, szintje, típusa, tapasztalatai és eredményei);
4. végzés utáni munkaerőpiaci helyzetre vonatkozó adatok (első elhelyezkedésig eltelt idő, munkanélküliség, állások);
5. jelenlegi pozíció (foglalkozás, iparág, cég székhelye és nagysága, munkaviszony jellege, munkaszerződés fajtája, elvárt oktatási szint és irány, beosztottak, munkaidő, bruttó kereset);
6. szakképzésről alkotott vélemény (képzés mennyire volt jó alap a munkaerőpiacon való kezdéshez, illetve további készség- és tudásfejlesztéshez, képzés átfogó jellege, mélysége, nehézsége, gyakorlat-elmélet aránya, tanárok szigorúsága, képzés tanulás- vagy szakma-orientáltsága, iskolai légkör, tanítás minősége, vizsgák módja és minősége, utazás/ingázás, könyvtár minősége);
7. elvárt kompetenciaszintek (mennyire fontos az adott kompetencia a jelenlegi pozícióban és milyen figyelmet fordított ennek fejlesztésére az iskola: szaktudás, IKT, menedzsment, idegen nyelv, munkavédelem, tudás gyakorlati alkalmazása, íráskészség, beszéd-készség, tudás átadása, tevékenységek tervezése/szervezése, problémamegoldás, kapcsolat-teremtés, csoportmunka, kereskedelmi jártasság, önállóság, kezdeményező-készség/kreativitás, alkalmazkodókészség, pontosság/gondosság).

A kapott adatokból épül fel az egész holland oktatási rendszert lefedő Végzetek Információs Rendszere (SIS – School-leavers Information System). Az országos szintű adatokból évente nyilvános jelentés készül, de az oktatási intézmények is kaphatnak tájékoztatást saját végzettjeikről, továbbá térítés fejében intézményi szintű jelentést is igényelhetnek a ROA-val együttműködő Desan Research Solutions ügynökségtől.

Hasonló országos, 1979 óta működő pályakövetési rendszer működik Írországban is (School Leavers Survey), melynek keretében 1-2 évente kérdezik meg a középfokú oktatást végzeteket 18 hónappal a végzés után, rétegzett, véletlen minta alapján. A vizsgálatot az Economic and Social Research Institute végzi, személyes, illetve 2007 óta telefonos és online lekérdezéssel is, 2007-ben a válaszadási arány 54%-os volt. Az elsősorban az oktatáspolitikára számára országos reprezentatív adatokat nyújtani kívánó, az iskolából a munka világába való átmenet időszakáról információval szolgáló és a hosszú múlt miatt longitudinális összehasonlításra is alkalmas vizsgálat fő témakörei:

1. iskolai képzésről alkotott vélemény;
2. továbbtanulás;
3. munkaerőpiaci helyzet;
4. munkahelyi tapasztalatok.

Végül, a svéd statisztikai hivatal által két évente készített The Entrance to the Labour Market című kutatási jelentések is e pályakövetési gyakorlat-típusba tartoznak, a felső középfokon (ISCED 3) (illetve, 2006 óta, a felsőoktatás első ciklusában) végzetek munkaerőpiaci helyzetét és terveit mérik fel három évvel a végzés után, 10%-os mintán, papír alapú és elektronikus kérdőívvel (2006-ban a válaszadási arány 60%-os volt). A kérdőív kitér az első elhelyezkedésig eltelt időre, a jelenlegi állás jellemzőire (jövedelem, óraszám, jelleg), a betanulás idejére, illetve a szükséges kompetenciákra (részletesen vizsgálva a transzverzális kompetenciákat, mint meggyőzés/vitakészség, szolgáltatásközpontúság, önálló munkavégzés, rugalmasság, csapatmunka, IKT stb.), továbbá rákérdez arra, hogy milyen mértékig tudták e kompetenciákat az iskolai képzés során megszerezni és hogy hogyan értékelik az oktatás, tananyagok, tanulási környezet stb. minőségét. Egy másik svéd pályakövetési vizsgálat a népfőiskolai képzésben végzeteket méri fel, szintén három évvel a végzés után.

A pályakövetési gyakorlatok másik nagyobb típusába a panel jellegű, egy-egy kohorszot több éven keresztül nyomon követő vizsgálatok tartoznak, melyek között megkülönböztethetők a kifejezetten pályakövetési célú, illetve a nem ilyen célú, de pályakövetési relevanciával bíró kutatások. Előbbi típuson belül is két eltérő módszer/típus létezik. Az egyikbe a finn és norvég vizsgálatok tartoznak, melyek nem végeznek külön adatfelvételt, hanem a meglévő nagy országos regisztereket kapcsolják össze egyéneként. E rendszer előnye lehet a nagyfokú pontosság, hátránya viszont, hogy nem képes a végzetek véleményének megismerésére. Finnországban 1987 óta működik ez a pályakövetési rendszer, a középiskolai és felsőoktatási intézményi és a nyugdíjalap jövedelmi adatbázisait kapcsolják össze az iskola és továbbtanulás, illetve a munka világa közötti átmenet vizsgálata érdekében. Az adatokból nyomon követhető az egyes végzettségek iránti munkaerőpiaci kereslet, illetve a végzett munka jellege és az iskolai tanulmányok egymásnak való megfeleltethetősége. Az egyes oktatási intézmények a saját eredményességük mérésére és a többi intézménnyel való összehasonlításra is használhatják a statisztikát.

A norvég rendszerben a tanulóként gyűjtött oktatási statisztikák, az Egyéni statisztikai adatgyűjtés az 1990-es évek közepén létrejött „pályakövetési szolgálat”, pontosabban pályorientációs rendszer alapjául szolgál, mely a tankötelezettséget betöltött 16-19 éves tanulók számára nyújt segítséget a továbbtanuláshoz és a munkába álláshoz.

A longitudinális pályakövetési vizsgálatok másik típusában egy kohorsz pályáját követik nyomon több éven keresztül, több alkalommal történő adatfelvétellel. Ilyen panelkutatásra példa a Scottish School Leavers Survey, melynek előzményei már az 1970-es években elindultak, bár mai formáját 1996-ban nyerte el. A vizsgálatban a néhány évente újonnan választott kohorszot 16-17, 18-19 és 22-23 éves korában vizsgálják 20%-os mintavétel alapján, önkéntes, postai és telefonos

adatfelvétellel. A kérdőívben iskolai tapasztalatokról, tervekről, majd a munkaerőpiaci helyzetről és a munkahellyel való elégedettségéről kérdezik meg a fiatalokat, illetve felmérik családi körülményeiket. A kutatás egyik fontos célja a felsőoktatás iránti igény előrejelzése. Egy másik skót kutatás a Destinations of Leavers from Scottish Schools, mely a Careers Scotland nevű nemzeti szervezet korábban csak iskolai szinten gyűjtött adatai és a skót kormány oktatási információs és elemzési szolgáltatások részlegének (EIAS) tanulói szintű adatainak harmonizálásából jött létre. Ennek folytatása a Follow up Survey of Leavers from Scottish Schools, mely a korábbi adatfelvételhez képest hat hónappal később keresi fel újra a végzeteket.

Az amerikai munkaügyi adatgyűjtéssel foglalkozó hivatal NLSY79 kutatása az 1979-ben 14 és 22 éve közöttiek követi nyomon egy nemzeti reprezentatív minta alapján. Az alanyokat 1994-ig évente, azóta két évente kérdezik újra. Az adatokat eseménytörténeti formátumban kezelik, ami rögzíti az egyén életpályája szempontjából fontos események, így a munkaerőpiaci helyzettel kapcsolatos események kezdeti és befejezési dátumát. Az NSL97 az 1996-ban 12 és 16 év közötti fiatalokat és egyik szülőjüket vizsgálja évente 1997 óta. Célja az iskola és a munkaerőpiac (és felnőttkor) közötti átmenet vizsgálata, mely széleskörű adatokat nyújt a fiatalok munkaerőpiaci helyzetéről (megkülönböztetve az alkalmazotti és a szabadúszó munkákat) és oktatási tapasztalatairól.

Végül, a nem pályakövetési célú, de pályakövetés szempontjából releváns longitudinális kutatásokra példa a szintén amerikai Current Population Survey, melyet havonta 50 000 háztartásban kérdezik le és amely a munkaerőpiaci adatok fő forrása. Ez a háztartás minden 15 évnél idősebb tagjának munkaerőpiaci helyzetére rákérdez, a demográfiai és kiegészítő kérdések pedig lehetővé teszik a társadalmi, oktatási és gazdasági helyzet beazonosítását (Hordósy-Király, 2010, 11.). Hasonló a szintén amerikai Munkaügyi Statisztikai Iroda O*Net (Occupation Information Network) adatbázisa, mely részben nagymintás kérdőíves felvételek alapján mintegy ezer foglalkozásról gyűjt és tesz minden érdekelt (kormányzat, munkáltatók, munkavállalók) számára elérhetővé információkat munkakörökről és munkakörülményekről, képzésről és továbbképzésről, munkavállalók számáról, foglalkoztatási trendekről, kilátásokról, kereslet-kínalmi viszonyokról és bérvizonyokról (Hordósy és mtsai, 2012, 124.).

Egy korábbi, a Nemzeti Szakképzési Intézet megbízásából 2007-ben készült magyar tanulmány az Európai Unió tagállamaiban működő pályakövetési rendszerek elemzését és összehasonlítását tűzte ki célul, a tervezés alatt álló magyar pályakövetési rendszer (vö. 3.3. alfejezetet) kialakítása során adaptálható elemekre fókuszálva (maga a tanulmány meg is fogalmaz egy tervezetet a magyar pályakövetési modell kialakításához; Volán Elektronika Zrt., 2007). A kutatás során áttekintették a teljes magyar nyelvű és az interneten elérhető angol nyelvű szakirodalmat, mivel azonban ebben a pályakövetésről nem, csak a szakképzési rendszerekről és szakpolitikákról találtak forrásokat, ezért kutatásukat a tagállamok szakképzéssel foglalkozó központi intézményeinek kérdőíves megkeresésére alapozták. Az Unió akkori 26 tagországával vették fel a kapcsolatot és 15 országból kaptak választ (Hollandia, Finnország, Svédország, Lettország, Görögország, Olaszország és Luxemburg kérdőívet töltött ki, Észtország, Ciprus, Litvánia, Dánia, Bulgária, Szlovénia, Németország és az Egyesült Királyság elektronikus levélben választ). Eredményeik szerint 2007-ben csak néhány országban követték nyomon rendszeresen a végzetek pályáját (pl. reprezentatív kérdőíves felméréssel Hollandia, országos adatbázisok összekapcsolásával Svédország és Finnország), máshol csak eseti kutatásokban (pl. Ciprus, Észtország, Luxemburg) és/vagy egyes országos programok esetében (pl. Görögország és Olaszország). Az intézményi szintű pályakövetés Lettországban jelentős, itt helyi szinten minden iskola követi a végzetek pályáját. Egy alkalommal keresik fel a végzeteket, telefonos interjúban kérdezik meg őket a munkaerőpiaci helyzetükről, a módszer hatékonysága 90%-os. Tanulói és munkaadói elégedettség vizsgálatokat nem végeznek.

Az európai uniós országok pályakövetési gyakorlatára vonatkozóan egy 2013-2014 telén az EQAVET Titkárság által az EQAVET Hálózat tagjai körében folytatott kérdőíves felmérés is nyújt némi kvantitatív információt (EQAVET Secretariat Survey, 2017). Az eredmények szerint 2016-ban a szakképzésben végzetek státuszát (munka, továbbtanulás, egyéb) a képzés után bizonyos idővel felmérő EQAVET 5a, illetve a végzetek között a foglalkoztatottak arányát meghatározó 5b indikátort a 28 EU ország 41, illetve 31%-ában alkalmazták „mindig” a szakmai alapképzésben, 31, illetve 25%-ában pedig a szakmai továbbképzésben (az EQAVET indikátorokról bővebben lásd a 4.2 alfejezetet). E „tisztán” kimeneti indikátorokat alkalmazzák

a legkisebb arányban a tagországok, a kvalitatív adatokat nyújtó indikátorok (6., 9. és 10.) mellett, ami ezen adatok mérésének, gyűjtésének és adminisztrációjának nehézségeivel magyarázható. A legritkábban alkalmazott indikátor a végzetek foglalkozására vonatkozó információt nyújtó 6a (2016-ban az országok 22%-ában használták „mindig” az alapképzésben, 16%-ában a továbbképzésben), illetve a végzetek és munkáltatók képzés során szerzett készségekkel/kompetenciákkal való elégedettség arányát mérő 6b indikátorok (22%, illetve 19%). A korábbi, 2014-es felmérés eredményéhez viszonyítva ugyanakkor szinte mindegyik adat esetében kismértékű növekedés tapasztalható, vagyis lassan ugyan, de terjed ezen indikátorok, azaz a pályakövetési módszerek, rendszerek alkalmazása (EQAVET Secretariat, 2014). Az egyes tagországok az indikátorok alkalmazására vonatkozó intézkedéseinek rövid leírását táblázatokban is összegzi a tanulmány (EQAVET Secretariat, 2017, 167-169.).

A 2016-2017-es felmérés új kérdéseket is feltett arra vonatkozóan, hogy a tagállamokban milyen, a végzetek nyomon követését célzó minőségbiztosítási megközelítéseket alkalmaznak. Az eredmények szerint a tagállamokban létező 32 rendszer (Anglia kimaradt a felmérésből) 78%-ában része a szakmai alapképzés minőségbiztosításának a végzetekről információkat gyűjtő rendszerek alkalmazása (41% a szakmai továbbképzés esetében; EQAVET Secretariat, 2017, 46-53.). Ezeknek 72%-ában (szakmai továbbképzés esetében 69%-ában) központi, egy szervezet által folytatott országos szintű adatgyűjtés zajlik, azonban nem minden esetben ugyanaz az adatgyűjtő a szakmai alap- és a továbbképzés esetében, ami nehezebb az átfogó adatgyűjtés kialakítását. E rendszerek 88%-ában (a szakmai továbbképzés esetében 85%-ában) a végzetek munkaerőpiaci belépésről gyűjtnek adatokat, 40%-ában (a szakmai továbbképzést tekintve 31%-ában) a foglalkoztatás kezdeti, rövidebb szakaszáról, és csak 8%-ában követik nyomon hosszabb távon a szakmai alapképzésben végzetek pályafutását (a szakmai továbbképzés esetében azonban magasabb, 31% volt ez az arány). A pályakövetésből származó adatokat a rendszerek 80%-ában a szakmai alapképzés minőségének nyomon követésére használják fel és csak 52%, illetve 68%-ában a szakképzés rendszerszintű szervezésének módosítására, illetve a képzés minőségének fejlesztésére (a megfelelő számok a szakmai továbbképzésben rendre: 69, 39 és 44%), ami a szerzők szerint azt jelzi, hogy nem zárt a minőségfejlesztési ciklus és a felülvizsgálat szakasz elégtelen, mert az adatokat gyűjtik ugyan, de az eredményeket nem használják fel a minőségfejlesztésben.

Az EQAVET Titkárság munkatársának az EQAVET 5. „A szakképzési programok résztvevőinek elhelyezkedési aránya” indikátor témájában szervezett Peer Learning szemináriumon előadott prezentációja alapján a tagállamok az 5. indikátor alkalmazásával szerzett adatokat leginkább a képzés és munka/továbbtanulás közti átmenet megismerésére (71%), illetve a számonkérhetőség biztosítására használják finanszírozók, munkáltatók és egyéb érdekeltek felé (64%), bár sok esetben ezt csak a törvényi szabályozásnak való megfelelés ösztönzi (57%), és legkevésbé szolgál arra, hogy megtudják, vajon a végzetek milyen könnyen jutottak megfelelő munkához (29%). Az információkat a válaszoló országok 76%-ában használják fel a képzők önértékelési folyamatában, a szakképzés javítása érdekében pedig akkreditációs célok elérésére, képzési programok tervezésében, tanterv felülvizsgálatában és más képzőkhöz való viszonyításra alkalmazzák (Oviedo, 2016). Az EQAVET Hálózat honlapján (<http://www.eqavet.eu>) az egyes EQAVET indikátorokhoz kapcsolódóan esettanulmányok, jó gyakorlatok leírásai is megtalálhatóak egyes országokból, bár ezek általában csak szűkszavúan és kevés konkrétumot megemlítve szólnak a tényleges pályakövetési gyakorlatokról³.

Végül, meg kell említenünk egy 2017 januárjában indult uniós kutatást, mely az Európai Bizottság Foglalkoztatásért, szociális ügyekért és a társadalmi befogadásért felelős főigazgatósága (DG EMPL) megbízásából az EU tagállamok szakképzési pályakövetési gyakorlatának feltérképezését tűzte ki célul.

³ Egyik kivétel például ez a szlovén intézményi pályakövetési gyakorlatról szóló leírás, mely röviden bemutatja az adatgyűjtés módszert, tartalmát és tapasztalatait is: <http://www.eqavet.eu/qc/gns/case-studies/2008-Case-Studies/slovenia-focus-on-employability.aspx>. A többi esettanulmány innen érhető el: http://www.eqavet.eu/qc/tns/monitoring-your-system/evaluation/EQAVET_indicators/indicator_5.aspx és http://www.eqavet.eu/qc/tns/monitoring-your-system/evaluation/EQAVET_indicators/indicator_6.aspx, valamint a rendszerszintű gyakorlatok innen: <http://www.eqavet.eu/qa/tns/building-your-system/evaluation/indicators/indicator-5.aspx> és <http://www.eqavet.eu/qa/tns/building-your-system/evaluation/indicators/indicator-6.aspx>.

Az ICF tanácsadó cég által koordinált projektről és annak eredményeiről azonban egyelőre csak egy, az EQAVET novemberi fórumán előadott ppt dokumentumban találtunk információkat (Beadle, 2017)⁴. A kutatás négy célkitűzése:

- az EU tagállamokban rendszer szinten – valamint, illusztratív esetekből választott minta alapján képző intézményi szinten – alkalmazott szakképzési pályakövetési intézkedések feltérképezése;
- az intézkedések típusainak elemzése, tipologizálása és EU-s országokban való alkalmazásuk gyakorlatának szintézise;
- az elemzett eszközök erősségeinek és gyengeségeinek, valamint a nemzeti és EU-s szintű pályakövetési rendszerek tovább-fejlesztési lehetőségeinek azonosítása, néhány jó gyakorlat kiválasztása;
- a szakképzési pályakövetés terén az EU-s szintű együttműködés lehetséges scenárióinak kidolgozása.

A kutatás során szakirodalom-elemzés és interjúk segítségével 85 releváns intézkedést azonosítottak 24 országban, öt országban⁵ azonban csak nem rendszeres pályakövetési tevékenységet találtak, négy országban pedig egyáltalán nem találtak ilyet. Az azonosított 85 intézkedésből csak 39 irányul kifejezetten a szakképzésre, a többi többféle oktatási típusban végzett tanulókat vagy korcsoportot követ nyomon. 30 intézkedés irányul az alsó-középfokú, 73 a felső-középfokú, 28 a posztsekunder nem felsőfokú szintre és 23 a szakmai továbbképzésre. E pályakövetési gyakorlatokban a foglalkoztatáshoz kapcsolódóan leggyakrabban csak a foglalkoztatási helyzetre kérdezik rá (62%), valamint a végzést követő munkanélküliségi rátára (43%), a foglalkoztatás típusára (42%) és végzés utáni foglalkoztatottsági arányra (42%), a részletesebb információk gyűjtése sokkal ritkábban történik meg (pl. elégedettség a fizetéssel: 6%, a munkáltatók elégedettsége a végzetek kompetenciáival: 3%). A tanuláshoz kapcsolódóan a legtöbb esetben (52%) csak a továbbtanulásban való részvételre kérdezik rá, a végzetek korábbi képzésével való elégedettségének felmérése csak a 85 intézkedés mintegy 25%-ban jelenik meg. 19 országban folyik rendszeres pályakövetés, ez a legtöbb esetben kvantitatív felméréseket jelent (lásd 2. sz. táblázat).

2. sz. táblázat: Az EU tagállamok szakképzési pályakövetési intézkedéseiben alkalmazott adatgyűjtési módszerek

	Kvalitatív felmérés	Kvantitatív felmérés	Adminisztratív adatgyűjtés	Cenzus
Országos szint	EE, FR, IT(2)	AT(2), CZ(2), DE(4), EE, FR(4), HU, IE(2), LU(3), MT(2), NL(2), PT, RO, SE, SI	AT, CZ, DE(3), DK(3), EE(2), FI(2), IE, IT, LT, LU(2), MT, NL(4), PL, SE(3), SK	NL
Regionális szint	BE-fr(3), IT(2)	AT, BE-fr(2), ES(2), PL(2), UK (5)	BE-fl, BE-fr, DE, ES, UK(2)	-
Ágazati szint	AT	AT(2), DE	-	-
Képző intézmény szint	CZ, HR	FI, HR, HU(3), LT, SI(3)	CZ	-

Forrás: Beadle, 2017

A 85 azonosított pályakövetési gyakorlat közül 48 egyszeri, a végzést követően egy adott időpontban végzett felmérést végez, 35 szintén egyszeri, de periodikusan ismétlődő felméréseket és csupán négyben végeznek valódi nyomon követő, longitudinális kutatást. 44 gyakorlatban a teljes populációt felméri, a többiben mintát alkalmaznak, ebből 13 szisztematikus, hét véletlenszerű, 21 pedig kényelmi mintavételi eljárás alapján. Az eredmények alapján a kutatók a szakpolitika és gyakorlat hiányosságaként azonosítják a rendszeres és szisztematikus intézkedések hiányát a tagállamokban, az intézke-

⁴ A ppt dokumentumok alapján a kutatásban három magyar intézményi szintű gyakorlatot is elemeztek, azonban sajnos nem derül ki, melyek ezek.

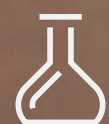
⁵ Sajnos a ppt dokumentum értelmezése természeténél fogva nem mindig egyértelmű, a szöveg öt országot említ, az erről szóló táblázatban ugyanakkor csak Ciprus, Lettország és Görögország szerepel a semmilyen intézkedést nem alkalmazó országok között, míg Bulgária az ilyen eszközt jelenleg nem alkalmazó, de azt fejlesztő országgént van feltüntetve.

dések változó minőségét, azt, hogy a felmérésekből származó adatok mellett nem alkalmazzák az adminisztratív adatokat, nem gyűjtnek általánosan kulcsfontosságú oktatási és foglalkoztatási indikátorokat, a végzeteket nem több alkalommal követik nyomon, valamint, hogy a pályakövetésből származó adatok elérhetősége változó és nem alkalmazzák azokat minden olyan célra, amire szánták.

A kutatás második felében négy lehetséges EU-s szintű intézkedést dolgoztak ki, majd ezek értékelésére kérdőívek útján konzultáltak a tagállamok érdekelt csoportjaival. Az értékelt scenáriók: (1) egy új EU-s szintű szakképzési pályakövetési felmérés kidolgozása; (2) Egy meglévő uniós felmérés pl. LFS, AES vagy SILC) átszabása úgy, hogy az alkalmas legyen a szakképzésben végzetek pályakövetésére; (3) A nemzeti, regionális vagy képző intézmény szintű intézkedések kialakításához vagy fejlesztéséhez adott támogatás vagy ösztönzés biztosítása. E konzultáció eredményeit nem tartalmazza az elérhető ppt dokumentum.

Az EQAVET NRP fejlesztési projekt főbb mérföldkövei

1. A Nemzeti EQAVET Szakértői Hálózat működtetése
2. Az adaptált EQAVET+ Keretrendszer gyakorlatban történő tesztelése
3. Az intézményi szintű pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozása
4. Az EQAVET tanúsítási eljárás bevezetésének előkészítése a felnőttképzésben
5. Továbbképzés szervezése szakképző intézmények számára.
6. Az együttműködés erősítése más országok EQAVET referencia pontjaival
7. Társhálózatokkal való együttműködés
8. Zárókonferencia

Kutatás az intézményi szintű pályakövetés módszertani ajánlásához

- Kérdőívek kiküldése a Centrumok, az agrár szakképző iskolák, az egyházi iskolák és az alapítványi iskolák részére
- A nagy arányú beérkező válaszok értékelése
- Interjú 5 intézményvezetővel

Munkacsoport megalakulása, a módszertan kidolgozásának kezdete

- Előzetes kutatás alapján módszertani ajánlások megfogalmazása
- A munkacsoportban szakértők, tudományos munkatársak, tagintézmények, illetve egyes Szakképzési Centrumok képviselői vesznek részt

Workshop a módszertani ajánlások kipróbálásában résztvevő intézmények számára

- A műhelymunkák Budapesten kerülnek megrendezésre
- A meghívottak között szerepelnek az érdeklődő, illetve a kutatásban résztvevő intézmények képviselői
- A workshopok szakmai eredményei felhasználásra kerülnek a módszertan végső kidolgozásákor

A kipróbálás eredményeinek összefoglalása

- Útmutató minden érintett intézmény részére
- Az összefoglaló feltöltése az EQAVET NRP honlapjára

2017. október

2018. február

2018. szeptember

2019. január

3. Pályakövetés a szakképzésben Magyarországon

3.1 Hazai pályakövetési vizsgálatok a szakképzésben

Míg a nem kifejezetten pályakövetési célú, de ilyen relevanciával bíró vizsgálatokra itthon is bőven találunk példát – ilyen a népszámlálás és a mikrocenzusok, a munkaügyi szervezet által 1991 óta készített rövid távú munkaerőpiaci előrejelzések és havi és éves munkaerőpiaci helyzetképek (melyek külön fejezetben foglalkoznak az átmenettel, képzési szintenként a pályakezdők munkaerőpiaci helyzetével), a 15-29 éves korosztályt felmérő (elhelyezkedésre, továbbtanulásra is rákérdező) Ifjúság kutatássorozat, vagy a tízezer, 2006-ban 8. évfolyamos fiatal életútját éves rendszerességgel nyomon követő Élet-pálya-vizsgálat –, a kifejezetten a szakképzésben végzettek pályájának nyomon követését célzó vizsgálatok és gyakorlatok már jóval ritkábbak.

Országos pályakövetési rendszer hazánkban jelenleg csak a felsőoktatásban működik (Diplomás Pályakövetési Rendszer, DPR), ez a hazai intézményi és külföldi gyakorlatok tapasztalatainak felmérésére alapján a TÁMOP 4.1.3. programban kialakított, az egy, három és öt évvel korábban abszolutóriumot szerzett hallgatók kérdőíves felmérésére építő „hibrid”, egyszerre intézményi és országos rendszer¹ (Hordósy és mtsai, 2012, 129-130.). A szakképzés országos pályakövetési rendszerének kialakítását célzó intézkedéseket – mely a tervek szerint a DPR-től eltérő módszertanra: kötelező adatszolgáltatásra és/vagy országos adatbázisok összekapcsolására építene – a 3.3 alfejezetben tárgyaljuk. Az intézményi szintű pályakövetési gyakorlatokat egy 2009-2010-ben végzett kutatás térképezte fel, ennek eredményeit a 3.2. alfejezetben ismertetjük. Az alábbiakban a 2000 utáni hazai, kifejezetten a szakképzésre irányuló pályakövetési célú vizsgálatokat és kutatásokat gyűjtöttük össze.

Az iskolai rendszerű szakképzésben végzett pályakezdők (előző tanévben végzettek) elhelyezkedésének, munkahelyi beilleszkedésének és a megszerzett szaktudás hasznosíthatóságának teljes körű felmérésére tett kísérletet 2005 novemberében egy, az akkori Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) megbízásából a Budapest Műszaki Főiskola munkatársai által végzett kutatás (NSZI, 2006). A felmérés alapjául szolgáló kérdőívben rákérdeztek (nyílt, illetve Likert skálás kérdésekkel) a tanulók iskolai képzésükről alkotott véleményére és azzal való elégedettségére, illetve minőségfejlesztési javaslataira is, emellett a kutatás részét alkotta a munkáltatók kérdőíves felmérése is. Az NSZI 68 919 db kérdőívet postázott ki 897 iskolába, akiknek feladata volt a kérdőívek továbbküldése (felbélyegzett válaszbortéccal együtt) a végzetteknek, majd a beérkezett adatlapok elküldése a feldolgozást végző központhoz. A válaszadási hajlandóság azonban nagyon alacsony volt és a 338 iskola által visszaküldött 4615 db kérdőív alapján létrehozott adatbázis végül csupán 3942 fő végzett adatait tartalmazta. Az adatgyűjtés megvalósítására vonatkozó tapasztalatok között a szerzők megjegyzik, hogy több iskola beszámolt arról, hogy „saját maguk is próbálkoztak az iskolát elhagyó pályakezdők nyomon követésével, de nagyon kevés eredménye volt ez irányú törekvéseiknek, amely nem áll arányban a befektetett energiával és költségekkel”, továbbá az elégedetlenségét jelző 60 iskola körében domináns volt annak jelzése, hogy a feladat ellátásának olyan mértékű anyagi vonzata van, amelyet az iskola nem tud vállalni.

A szakképzésben végzettek munkaerőpiaci helyzetét 2008 óta vizsgálja éves rendszerességgel az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézete (MKIK GVI) az ún. szakiskolai kutatás keretében, mely a megyei fejlesztési és képzési bizottságok (MFKB-k) iskolai rendszerű szakképzéssel kapcsolatos beiskolázási döntéseit (2011-ig), illetve javaslatait (2012 óta) hiva-

¹ Az intézményi DPR vizsgálatok 2010-ben kezdődtek, a programot vezető Educatio Kht. ezek létrehozását pályakövetési kézikönyv kiadásával (https://www.felvi.hu/felsooktatasi-muhely/dpr/ebook/!DPR_ebook/dpr_e-book.html), esettanulmányok, külföldi példák bemutatásával, konferenciákkal segítette és folyamatos szakmai háttértámogatást nyújtott (https://www.felvi.hu/felsooktatasi-muhely/dpr/DPR_GYIK?itemNo=2). A központi egységes pályakövetési kérdőívet az intézmények kiegészíthetik saját kérdőív blokkjaikkal és a saját maguk által meghatározott módszerrel (papíros vagy online, esetleges telefonos rásegítéssel), meghatározott mintavétellel veszik fel az adatokat. A DPR része továbbá a járulékfizetési adatbázisok, a munkanélküli adatbázis és a Felsőoktatási Információs Rendszer anonim összekapcsolásával egy új adatbázis létrehozása, amely rendszeresen lekért adatokkal a diplomások pályájának főbb adatait képes tárolni (Hordósy és mtsai, 2012, 130.)

tott megalapozni. E kutatás keretében végzett munkáltatói felmérések a szakmunkás végzettségük foglalkoztatása iránti, a következő egy évben, illetve három éven túl, de négy éven belül várható keresletről gyűjtenek információkat, melyben kitérnek a pályakezdők általános és szakmai kompetenciáit illető munkaadói elégedettségre is. 2009 óta a szakképzett pályakezdők munkaerőpiaci érvényesülését, valamint iskolájukkal és gyakorlati képzőhelyükkel való elégedettségét feltérképező „pályakövetési pillanatfelvételt” is készítenek azok körében, akik valamely hiányszakmában szereztek szakmunkás bizonyítványt. A vizsgálat a minden megyében korlátozás nélkül beiskolázható, illetve a kutatásba korábbi években bevont szakmát végzett és a képzés ideje alatt tanulószervezővel rendelkező fiatalokra korlátozódik, szakma és megye szerinti arányok alapján vett (2012-ig 3000, azóta 2000 fős elemszámú) mintán, és a megkérdezettek családi hátterét is figyelembe veszi mint fontos magyarázó változót. 2013-ban részben megváltoztak az adatfelvétel módszertani keretei: a végzettek már nem 9, hanem 19 hónappal a végzés után kérdezik meg, aminek köszönhetően a 2013 előtt és azóta gyűjtött adatok csak korlátozottan összehasonlíthatók. 2013 óta mintegy 1500 fős mintán valódi pályakövetéses kutatást is végeznek a 2012-ben végzettek körében (Makó és mtsai, 2016, Bükki és mtsai, 2014, 57-58.).

Országos (településtípusra, régióra és szakmacsoportra) reprezentatív mintára épülő szakképzési pályakövetési kutatássorozat valósult meg 2010-2014-ben a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás - fejlesztés, koordináció” c. kiemelt projekt keretében, mely a szakképzés hosszabb távú hatásainak a megragadását is célozta² (Tomasz, 2012, Ercsei, 2015, Fehérvári, 2016). Elsőként egy keresztmetszeti vizsgálatra került sor 2010-ben: 900 fő, 2007-ben (érettségizett és nem érettségizett) szakmunkás bizonyítványt szerzett fiatalt kérdeztek meg hibrid módszerrel, kérdőív alapján, illetve 40 fiatalal strukturált mélyinterjú is készült. Szintén 2010-ben indult a kutatássorozat 2. hulláma, melyben a 2010-ben végzős tanulók longitudinális vizsgálata történt meg három adatfelvétellel (2010 tavaszán még az iskolában keresték fel a diákokat, majd az arra vállalkozókat – számukat nyereménysorsolással is igyekeztek növelni – telefonon keresték fel újra 2012 januárjában, majd 2014 nyarán). A kutatássorozat 3. hullámában az előrehozott szakképzésben résztvevők pályáútját követték nyomon két alkalommal (2014 május és november).

Egy sajátos szakképzési terület, a speciális szakiskolások munkaerőpiaci helyzetét vizsgálta egy 2007-ben publikált kutatás (Bruckner és mtsai, 2007), majd szintén a TÁMOP 3.1.1 kiemelt projekt keretében került sor egy, a speciális szakiskolát végzettek munkaerőpiaci kilátásait vizsgáló kutatásra 2009-2010-ben. Ez utóbbi keretében kérdőívekben kérdezték meg a speciális szakiskolák vezetőit aktuális szakpolitikai témákról, illetve speciális szakiskolásokat képzésükről és foglalkozási terveikről (Mártonfi, 2011).

3.2 Intézményi pályakövetési gyakorlatok a szakképzésben

Arról, hogy intézményi szinten milyen pályakövetési gyakorlatok léteznek Magyarországon, egy, szintén a TÁMOP 3.1.1. kiemelt projekt keretében 2009-2010-ben végzett kutatás nyújtott első ízben információkat (Hordósy és mtsai, 2012). A kutatók a területi szintű pályakövetést illetően azt találták, hogy ilyenek inkább csak szórványosan és régebben voltak (pl. Békés, Borsos-Abaúj-Zemplén vagy Győr-Moson-Sopron megyékben) és friss tevékenységre nem találtak példát, ami valószínűleg a szabadon elköltethető közigazgatási források csökkenésével és a megyei irányítási szint eljelentéktelenedésével magyarázható³. Ugyanakkor a kérdőíves és interjúkutatás eredményei intézményi szinten növekvő pályakövetési aktivitást mutattak, részben feltehetően a külső, szabályozási kényszereknek köszönhetően.

² A hazai és nemzetközi szakirodalom alapján ugyanis az iskolából a munkaerőpiacra történő átmenet az utóbbi évtizedekben a korábbihoz képest sokkal komplexebbé vált, ma már nem tekinthető egyetlen lépésnek, mivel a tanulási és a pályáút gyakran egymásba fonódik, egymásra épül. A kutatássorozat eredményei megerősítették, hogy az átmenet változatos mintázatokat mutat és hogy a középfokú végzettség, még a szakmunkás végzettség sem jelent befejezett iskolai utat a fiatalok többsége számára és nagyon magas a továbbtanulók aránya: az érettségizettek főként a továbbtanulást célozzák meg (de ezen belül leggyakrabban a felsőoktatási szakképzést), a többiek újabb szakma vagy az érettségi megszerzését, ami jobb munkapiaci pozíciót biztosít (Fehérvári, 2016, 81.)

³ A 2006-os NSZI-s kutatás során is jelezte Szeged város egyik iskolája, hogy 2006 januárjában kezdődik egy, a városi önkormányzat által teljes mértékben finanszírozott felmérés, melynek kérdőívét a 2003-2004-2005-ben végzett valamennyi pályakezdőnek ki fogják küldeni. Arra vonatkozóan azonban, hogy milyen csoport végzi és milyen módszerekkel a vizsgálatot, az iskola vezetője nem tudott felvilágosítást adni (NSZI, 2006). E szegedi pályakövetési felmérésnek mi sem akadtunk nyomára az interneten.

A 2009 novemberében végzett kérdőíves felmérésben iskolaigazgatókat kérdeztek meg (minden középfokú szakképző intézményben) arról, hogy iskolájukban nyomon követik-e végzettjeik sorsát, mennyire tartják ezt fontosnak és vannak-e kezdeményezések TISZK-szintű pályakövetésre, továbbá az előző tanévben végzett tanulók munkaerőpiaci státuszának becslésére is megkérték őket. 288 szakközépiskolai, 188 szakiskolai és 54 speciális szakiskolai kérdőívet kaptak vissza, a megkérdezettek rendre 28, 28, illetve 54%-ától. Az eredmények azt mutatták, hogy az iskolaigazgatók fontosnak tartják, hogy információval rendelkezzenek a volt tanulók pályájáról, vagyis „a feltételek megléte esetén az intézmények döntő hányadában meg volna a belső motiváció arra, hogy iskolai szintű pályakövetést végezzenek” (Hordósy és mtsai, 2012, 132.). Ami a tényleges pályakövetési gyakorlatokat illeti, csak nagyon kevés iskola jelezte, hogy elég pontos képpel rendelkezik végzettjei munkaerőpiaci helyzetéről, általában csak elnagyolt, nem szisztematikusan dokumentált tudásról van szó. Az intézmények mintegy harmada nyilatkozott úgy, hogy képből van arról, a végzés évében a végzetek merre folytatják útjukat, de a későbbi interjúkból kiderült, hogy a dokumentálás itt is esetleges és az iskola belső nyilvánossága számára általában nem hozzáférhető. A többi iskola nagyjából fele tett korábban szórványos kísérletet a pályakövetésre, a többiek (az iskolák negyede-harmada) csak esetlegesen szereznek tudomást végzettjeik sorsáról. Ugyanakkor a pályakövetés fontosságának megítélésében nem volt jelentős különbség a pályakövetést végző és nem végző intézmények válaszaiban, vagyis azok az intézményvezetők is nagy fontosságot tulajdonítanak a pályakövetésnek, akik eddig ilyen tevékenységet nem folytattak. Ezek az eredmények részben összehasonlíthatóak voltak egy korábbi, a 2002/2003-as tanévben az Országos Közoktatási Intézet által lebonyolított szakiskolai felmérés eredményeivel, ami azt mutatta, hogy bár az évek során némileg megnőtt a pályakövetés jelentősége az iskolák számára, de alapjában ez egy tartós prioritás, továbbá, hogy nőtt az intézmények tényleges pályakövetési aktivitása (Hordósy és mtsai, 2012, 133-134.).

A kutatás időpontjában a hazai szakképző iskolák többsége (2008/2009 óta) valamely TISZK-hez (Térségi Integrált Szakképző Központ) tartozott. E TISZK-ek felé a szakképzési hozzájárulásról szóló törvényben megfogalmazódott egy – jogilag nem egységesen értelmezett – elvárás, hogy saját pályakövetési rendszert működtessenek, melyet a hozzájárulás fogadásának előfeltételeként határoztak meg (Hordósy és mtsai, 2012, 127.). A TISZK rendszer továbbfejlesztését támogató TÁMOP 2.2.3. program TISZK rendszer továbbfejlesztését célzó projektjei pedig többségükben tartalmaztak egy pályakövetési alprojektet is (a kutatók becslése szerint százmilliós nagyságrendű költségvetéssel). A kérdőíves felmérésben válaszadó szakiskolák és szakközépiskolák kétötöde, a speciális szakiskolák 16%-a jelezte, hogy az ő TISZK-ükben már folynak pályakövetési rendszerrel kapcsolatos előkészületek, a szakiskolák kétötöde, szakközépiskolák harmada, speciális szakiskolák ötöde tartozott olyan TISZK-hez, ahol a későbbiekben tervezték ezt elindítani, míg a többiekben ezt egyelőre nem tervezték.

Az interjú vizsgálat során 41 intézményben érdeklődtek a kutatók a pályakövetési gyakorlatokról, ezeknek háromnegyedében már működött pár éve valamilyen formájú pályakövetés vagy rövid időn belül tervezték azt elindítani. Az igazgatók az iskolai szintű pályakövetés céljaként említették az iskolavezetés, illetve pedagógusok informálását arról, hogy végzettjeik mennyire sikeresen vették az iskola-munka világa átmenet akadályait, illetve, hogy megszerzett tudásuk elegendő volt-e munkahelyükön, továbbá az információk képzési kínálat tervezésében, fenntartói vagy pályázati beszámoló kötelezettség teljesítéséhez, illetve marketingeszközként való felhasználását. Több interjúban felmerült a az intézményi pályakövetési adatok összehasonlíthatóságát lehetővé tevő referencia pontok szükségé, ami magasabb szintű adatgyűjtést vagy adataggregálást kívánna meg, az adatvédelmi megfontolások jelentősége, valamint a módszertani támogatás és források igénye. A pályakövetési adatok gyűjtésében standardok híján különböző gyakorlatok alakultak ki, néhány helyen viszonylag formalizált, kötött módszerekkel gyűjtöttek információt, máshol informális utakon igyekeztek elérni a végzeteket. Az interjúk alapján a tipikus pályakövetési eljárás az volt, hogy az intézmény papír alapú, rövidebb-hosszabb kérdőívekkel levélben keresi meg a végzeteket, aminek során azonban nagyon alacsony (5-20%-os) válaszadási hajlandóságot tapasztaltak, így a kiértékelésnek sem érezték igazán hasznát. Az interjúalanyok a sikertelenség fő okát a címek változásában, a végzetek kötődésének hiányában és a befektetett pénz és energia alacsony hasznosulásában látták, ami gyakran el is vette a kedvüket a további próbálkozástól. Ugyanakkor már több iskolában beszámoltak egy másféle gyakorlatról, melynek során a volt osztályfőnökök feladata (egyszeri alkalommal) a tanév vége után információt szerezni volt diákjaikról, akikkel többféle infokommunikációs eszközön (email, közösségi média, telefon) keresztül veszik fel a kapcsolatot. E módszerrel jelentős

adatmennyiséget sikerül felhalmozni, amiből már elemzések is készülhetnek. A leginkább informális és legkevésbé szisztematikus adatgyűjtés a végzetek alkalmankénti személyes megkérdezése, amire a volt tanuló visszalátogatásakor, véletlen találkozásakor vagy a korábbi gyakorlati helyen való elhelyezkedés esetén kerülhet sor. Az így begyűjtött adatok kevésbé rendszerezhetőek, viszont sokrétűbb információt nyújthatnak (motivációról, tervekről, reflexiókról), de az interjúk alapján csak ritkán került sor ezek rögzítésére és összegzésére. Az interjúk egyik fő konklúziójaként a kutatók azt állapították meg, hogy a jól működő intézményi pályakövetés egyik kulcsa a személyes kapcsolatok használata (osztályfőnökök által), illetve a szisztematikus adatgyűjtés és az információk visszaforgatása az intézményi működésbe.

Az interjúk során is gyűjtöttek információt a TISZK-ekben eltervezett, általában akkor még fejlesztés alatt álló rendszerekről, ami a pályakövetés egy új – a jelenlegi oktatásirányítási rendszerben bizonyos mértékig a szakképzési centrum szintnek megfeleltethető – szintjének volt tekinthető. A TÁMOP 2.2.3. programban egyenként 3,8-10 millió feletti összegekkel támogatták a TISZK-hez tartozó iskolák egységes pályakövető rendszerének kialakítását a legtöbb TISZK esetében, ugyanakkor ez a folyamat nem egy átgondolt stratégia alapján eltervezett és koordinált (és a DPR kidolgozásától eltérően nem egy államilag biztosított támogató szolgálattal kísért) tevékenység volt. A pályakövetés tehát a TISZK-ek döntő többségében nem belső motivációból, hanem külső elvárás vagy kényszer miatt indult és mind a koncepciót, mind a megvalósítást illetően nagy különbségeket mutatott: volt például, ahol külön szoftvert vettek vagy fejlesztettek, volt, ahol egy interaktív informatikai felület volt maga a pályakövetési rendszer (az alumni típusú rendszerekhez hasonlóan⁴), volt, ahol a TISZK munkatársai végezték az adatgyűjtést és volt, ahol az iskolák. Az interjúk általános tapasztalata azonban az volt, hogy sok vezető szkeptikus volt e pályakövetési rendszerek működésével kapcsolatban az alacsony válaszadási hajlandóság (amit a TISZK-hez való még kisebb kötődés tovább csökkentett), az erőforrások biztosítása (TISZK szinten sincs emberi erőforrás a feladatra), illetve a szakértelem hiánya miatt. Mivel pedig alapvetően külső kezdeményezésből fakadtak e fejlesztések, az eredményeket viszonylag kevés intézményben tervezték felhasználni az iskolai döntéshozatalban. Összességében, a kutatók kevés intézményben találtak igazán átgondolt, jól strukturált, hosszabb időskiban gondolkodó rendszerszerű vizsgálatról szóló elképzelést.

Tanulmányuk utolsó fejezetében a szerzők javaslatokat is megfogalmaztak az intézményi pályakövetés gyakorlatának fejlesztésével kapcsolatban. Fontos megállapításuk, hogy az intézményi szintű pályakövetésnek nagyon sokféle lehetséges célja lehet, a munkaerőpiaci helyzet nyomon követése csak az első lépés és önmagában nagyon sok haszonnal nem jár – a helyi vezetőségnek vagy akár a pedagógusoknak kell meghatározniuk a konkrét célokat, melyhez aztán a tematikát és módszertant szabni kell. Konkrét módszertani receptet így nem is lehet adni, csak ötleteket, mint például, hogy különösen differenciált célok esetén javasolt a komplex módszertanok alkalmazása, valamint, hogy ajánlatos már a tanulmányok kezdetétől rögzíteni az adatokat, melyekre egyéni fejlesztési tervek és pályaaorientáció épülhet és melynek a későbbi pályakövetéssel egyesített eredményeit vissza lehet csatolni a pályaaorientációba és a pedagógiai program fejlesztésébe. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a szokásos felmérési eszközök (levélben, emailben, közösségi oldalon elküldött, telefonon lekérdezett kérdőívek) alkalmazása is számos módszertani megfontolást igényel a megfelelő válaszadási hajlandóság biztosítása érdekében, ami olyan magas szakértelmet feltételez, ami csak központilag biztosítható. Befejezésül ajánlanak néhány nem szokványos felmérési eszközt is, így a szakértők által adott becslést, az osztályfőnökök és szakoktatók információinak rendszeres és egységes dokumentálását, az alsóbb éves tanulók által végzett pályaaorientációs projektfeladatot vagy a végzős diákok megkérdezését idősebb testvéreik munkaerőpiaci helyzetéről (Hordósy és mtsai, 2012, 145-151.).

Az intézményi pályakövetési gyakorlatokról szóló alfejezetünk végén egy TISZK-szintű pályakövetési rendszer-tervezetet mutatunk be röviden, melyet az MKIK GVI munkatársa készített 2010-ben a Kecskeméti TISZK (KETISZK) megbízásából (Fazekas, 2010). A tervezett rendszer célja az volt, hogy lehetővé tegye a végzetek munkaerőpiaci és továbbtanulási pályájának elemzését, ezáltal a KETISZK Stratégiai Koncepciójához kapcsolódott, annak információk központ kialakítására

⁴ Az alumni típusú pályakövetési rendszerek célja nem csak az információgyűjtés, hanem az információszolgáltatás is lehet, például a továbbtanulási, vagy munkalehetőségekről értesíteni a volt diákokat (Hordósy és mtsai, 2012, 139.).

tett javaslatát pontosította. A terv az információs központ számára szükséges információkat és adatokat négy, egymással összekapcsolható tematikus területre bontotta:

1. fejlettséget bemutató indikátorok;
2. munkaerőpiacot bemutató indikátorok;
3. keresletet bemutató indikátorok;
4. kínálatot bemutató indikátorok.

A tervezet a már létező országos, regionális és helyi adatbázisokból ingyen vagy pénzért megszerezhető információk és adatok mellett a végzetek munkaerőpiaci sikerességéről és a KETISZK munkájának eredményességéről szóló információk megismerése érdekében a KETISZK saját adatgyűjtésének bevezetését javasolta három fő eszköz alkalmazásával:

1. online kérdőív (rövid és hosszú verzió);
2. „végzetek társasága” (alumin kapcsolatok kiépítése levelező lista és hírlevél, honlap, interaktív online felület kialakításával, illetve események szervezésével);
3. szakértői interjúk.

A dokumentum a létező adatbázisok és a KETISZK saját adatgyűjtésének összekapcsolásával három javaslat-csomagot fogalmazott meg, melyek egymásra épülnek és ahol a minimál verzió jelenti a legkevésbé gazdag információs forrást biztosító, de legolcsóbb megoldást:

1. *Minimál verzió*
 - KETISZK saját adatainak összegzése,
 - ingyenes, online elérhető adatok,
 - rövid online kérdőív (a választást nem támogatják külön tevékenységek), és
 - végzett hírlevél kiküldése.
2. *Minimál plusz verzió*
 - KETISZK saját adatainak összegzése,
 - ingyenes, online elérhető adatok, plusz ingyenes, de nehezebben beszerezhető adatok,
 - rövid online kérdőív, emlékeztető email küldésével és kontaktadatok rendszeres frissítésével,
 - végzett hírlevél kiküldése, statikus végzett honlap kialakítása, és
 - évenkénti végzett találkozó szervezése.
3. *Maximális verzió*
 - KETISZK saját adatainak összegzése,
 - összes elérhető adat megszerzése (ingyenes és fizetős is),
 - hosszú online kérdőív, emlékeztető email küldése, kontaktadatok rendszeres frissítése és nem válaszolók telefonos felkeresése,
 - végzett hírlevél kiküldése és interaktív online felület kialakítása,
 - évenkénti végzett találkozók, programok szervezése, és
 - szakértői interjúk készítése.

A rövidebb kérdőív (melynek kitöltése kevesebb, mint 5 percet vesz igénybe) csak a munkaerőpiaci helyzet alap-adataira kérdez rá, míg a hosszabb feltérképezi a válaszoló családi hátterét, iskolai pályáját, a szakképzésről és gyakorlati képzőhelyről alkotott véleményét, illetve részletesebb adatokat kér jelenlegi munkájára és továbbtanulására vonatkozóan. A minimál verzió esetén a legnagyobb kockázatot a szerző éppen abban látta, hogy az online kérdőívre való válaszadási hajlandóság akár 30-40% alatti is lehet, amit a maximális verzió a nem válaszolók telefonos lekérdezésével igyekszik orvosolni, ez azonban már jelentősen megdrágítja a költségeket.

3.3 Egy országos szakképzési pályakövetési rendszer kidolgozását célzó intézkedések

Az iskolai rendszerű szakképzésben végzetek pályakövetése a hazai szakképzéspolitikai kiemelt területévé vált az elmúlt évtizedben, nem utolsósorban azért, hogy az így nyert információk segítséget nyújtsanak a képzési keretszámok tervezéséhez (Bükki és mtsai, 2014, 56.). Egy országos szakképzési pályakövetési rendszer (PKR) kidolgozása már a 2000-es évek második felében megindult, a 2005. évi Szakképzés-fejlesztési stratégia alapján a közoktatási törvény 2007. évi módosítása rendelte ezt el (ugyanakkor a felnőttképzési törvény is meghatározott pályakövetéshez kapcsolódó kötelezettségeket az állami/uniós forrásokból támogatott képzések esetében, továbbá a szakképzési hozzájárulásról szóló törvény a hozzájárulás fogadásának előfeltételeként határozta meg az intézmények „pályakövetési rendszerrel összefüggő jelentéstételi kötelezettségének” teljesítését, illetve csak az adatszolgáltatási kötelezettségnek eleget tett munkáltató számára engedélyezte fejlesztési támogatás nyújtását, Hordósy és mtsai, 2012, 127., Konceptió, 2011, 33.). A rendszer céljaként a szakképzés munkaerőpiaci hasznosulásáról és a képző intézmények hatékonyságáról való közvetlen visszacsatolás biztosítását, valamint a pályaeorientáció/-tanácsadás támogatását határozták meg. A rendszerbe a jogszabály szerint érkeztek volna információk az OKJ-s szakképesítést szerzettek végzettségéről és a szakképesítés megszerzését követő 3 éven belüli munkahelyéről és munkaköréről a tanulók, képzők és munkaadók kötelező adatszolgáltatása alapján. Az elképzelést azonban a kezdetektől sok kritika érte, különösen a megkérdezettek adatszolgáltatásban való érdekeltté tétele, valamint a személyes adatok védelmének biztosítása tűnt a legnagyobb kihívásnak (Bükki, 2009, 8.). Egyes becslések szerint törvényi kötelezettség esetén is csak legfeljebb 50-70%-os válaszadási arány várható, ami valószínűleg (nem ismert tényezők szerinti) torzított mintát produkálna, ez pedig kétségbe vonná az így keletkezett adatok érvényességét (Hordósy és mtsai 2012, 126.). A törvény felhatalmazást adott a Kormány számára, hogy rendeletben határozza meg a pályakövetési rendszer működtetésének részletes szabályait és az adatszolgáltatás eljárási rendjét, továbbá kijelölte a pályakövetési rendszer működtetéséért felelős szervet, e végrehajtási rendelet azonban, bár tervezete 2009-ben elkészült, végül soha nem jelent meg.

A PKR kidolgozása európai uniós támogatással a TÁMOP 2.2.1.-08/1 „A képzés evolúciója” c. kiemelt projekt 1. „Pályakövetési rendszere” alprojektje keretében indult meg 2008-ban, a tervek szerint 2010-ig megtörtént volna a rendszer kipróbálása is. A projekt az akkori Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézetben valósult meg, melyet a pályakövetési rendszer működtetőjének jelöltek ki. A máig létező honlap leírása szerint e projekt célja egy sokféle felhasználó sokféle igényét kielégítő informatikai felület létrehozása volt, ennek létrehozását a következő tevékenységekkel tervezték támogatni:

1. a pályakövetés módszertanának kidolgozása, ennek érdekében jogszabályi keretek felmérése és az adatgazdákkal, adatszolgáltatókkal és felhasználói csoportokkal való egyeztetés;
2. informatikai eszközök, pályakövetési honlap (információs forrás és adatszolgáltatási pont) fejlesztése a képző intézmények bevonásával;
3. felhasználói tesztelés és elégedettség-mérés, egyeztetések a továbbfejlesztésről, korrekció;
4. módszertani kézikönyv, e-tananyag, képzések fejlesztése és nyújtása.

A leírás szerint a rendszer információt nyújtott volna a képzések színvonalára és munkahelyi bevételre vonatkozóan is, visszacsatolva a munkáltatói és munkavállalói véleményeket. A honlapon megtaláljuk a projektben 2009 őszén, majd 2010 őszén a munkáltatói igények megismerése céljából végzett két kérdőíves felmérés, valamint az ezek kiegészítését szolgáló adatgyűjtés eredményeit.

szítéseként 2010-ben régióként készített munkáltatói és munkavállalói fókuszcsoport interjúk elemző tanulmányait. A 2010-es felmérés zárótanulmányának előszava utal arra, hogy a 2. munkáltatói felmérés eredetileg a PKR elkészült informatikai keretrendszerének értékeléséről, hatásainak tanulmányozásáról szolt volna, „azonban külső tényezők miatt a Rendszer informatikai kivitelezésébe tartozó tesztelési időszak kitolódott” (Szabó, 2010, 5.). A projekt 2011. április 30-ig működött, sajnos nincs információnk arról, végül ténylegesen elkészült-e ez az informatikai rendszer.

2011 decemberében új szakképzési törvényt fogadtak el, amelynek 86. paragrafusa tartalmazza jelenleg a korábbi törvényi rendelkezéshez hasonló, kötelező adatszolgáltatásra vonatkozó jogi szabályozást a végzettek, a képző intézmények és a végzeteket alkalmazó munkáltatók számára (az állami vagy európai uniós támogatásban részesülő felnőttképzések esetében is). E jogszabály is törvényi felhatalmazást ad a Kormány számára, hogy rendeletben határozza meg a pályakövetési rendszer működtetésének részletes szabályait, a pályakövetési rendszer részére történő adatszolgáltatás eljárási rendjét, továbbá kijelöli a pályakövetési rendszer működtetéséért felelős szervet. A pályakövetés tényleges elindításához szükséges végrehajtási kormányrendelet azonban máig nem jelent meg.

Ugyanakkor, bár a Nemzetgazdasági Minisztérium 2011. évi stratégiai dokumentuma (Konceptió, 2011) ezt még nem említi, a PKR koncepciója a jogszabályba foglalt adatszolgáltatási kötelezettségeken túl a finn rendszerhez hasonlóan alapvetően a különböző alrendszerekből beérkező adatok összekapcsolására épített (Hordósy és mtsai, 2012, 128.) Ez az elképzelés jelenik meg a Kormány 2015. évi szakképzési koncepciójában, mely szerint a meglévő törvényi szabályozás nem nyújt megfelelő keretet, mert „nem biztosítja megfelelően a hatékony pályakövetési rendszerhez szükséges adatok összességét, elérhetőségét” (Szakképzés a gazdaság szolgálatában, 2015, 43.). E dokumentum szerint a pályakövetési rendszernek – melynek legfőbb célja pontos és megbízható adatokat biztosítani a képzések munkaerőpiaci igényekhez való igazításához – két alapvető pillére van: egyrészt ismerni kell a végzettek képzettségi struktúráját, másrészt a pályakezdés első éveiben lévő munkavállalók megoszlását, jövedelmi viszonyait, területi eloszlásukat. A koncepció ezért a meglévő foglalkoztatási adatbázisok összekapcsolását, tehát tulajdonképpen a finn és norvég országos pályakövetéshez hasonló rendszer kialakítását irányozza elő az EMMA (Egységes Magyar Munkaügyi Adatbázis) fejlesztésének kiterjesztésével, mely integráltan kezelné a köznevelés, szakképzés, felnőttképzés és felsőoktatás adatait is. Kimondja továbbá, hogy kiemelten fontos egy olyan pályakövetési törvény megalkotása is, amelynek keretében összehangolásra kerülnek a köznevelési, szakképzési, felnőttképzési és felsőoktatási törvények vonatkozó részei is, e törvény megalkotására azonban mindeztidáig nem került sor.

A szakképzési törvény 2015. évi, 2016-tól hatályos módosítása szerint a pályakövetési rendszer működtetéséért felelős szervnek adatot köteles szolgáltatni a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a nyugdíjbiztosító és a köznevelési információs rendszer és az innen kapott adatokat összekapcsolhatják a komplex vizsgák és az oktatási azonosítók adatbázisával. Jelenleg a GINOP-6.2.4-VEKOP/16 „A 21. századi szakképzés és felnőttképzés minőségének, valamint tartalmának fejlesztése” c. projekt keretében folynak az országos pályakövetési rendszer bevezetéséhez kapcsolódó munkálatok.

4. A szakképzési pályakövetés európai uniós szakpolitikai kontextusa

Mivel kutatásunk az EQAVET NRP Fejlesztés Projekt 3., az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozását célzó alprojektjének keretében valósul meg, elengedhetetlen a pályakövetés (és azon belül különösen az intézményi pályakövetés) fejlesztésére és kívánatos jellemzőire vonatkozó EU-s szakpolitikai, illetve az EQAVET+ Keretrendszer dokumentumainak áttekintése, melyeket az ajánlás kidolgozása során figyelembe kell venni. Az EQAVET Hálózat keretében továbbá Peer Learning Activity (PLA) találkozókra is sor került a témában, melyen a résztvevők saját és a prezentáló országok tapasztalatait vitatták meg az EQAVET Titkárság által készített háttéranyagra támaszkodva, és amelynek eredményeit Policy Brief dokumentumokban szintetizálták (lásd a 4.2. fejezetet).

4.1 A pályakövetés fejlesztésére vonatkozó európai uniós szakpolitikai dokumentumok ajánlásai

A pályakövetési vizsgálatok és rendszerek fejlesztésének támogatása a szakképzés-politika kiemelt területévé vált az elmúlt években az Európai Unióban is. A szakképzés minőségének javítását célzó (az EQAVET Ajánlás 2009. évi elfogadását és azt követő implementálását is magába foglaló), 2002-ben indult koppenhágai folyamat terén tett előrelépés legutóbbi értékelése, a Rigai Következtetések (2015) kiemeli az olyan szakképzés-politikákba való befektetés fontosságát, melyek egyrészt növelik az egyének foglalkoztathatóságát, segítenek a készségek kereslet-kínálatában jelentkező jelenlegi illeszkedési problémák csökkentésében és lehetővé teszik a képzésből a munkába való sima átmenetet, másrészt elősegítik az egyének személyes fejlődését és így hozzájárulnak az életminőség javításához. A dokumentumban meghatározott új középtávú (2015-2020) célkitűzések egyike a szakképzési minőségbiztosítási mechanizmusok továbbfejlesztése az EQAVET Ajánlással összhangban, valamint ezek részeként folyamatos információs és visszacsatolási hurkok kialakítása a szakképzésben a tanulási eredményekre építve. A javasolt konkrét tevékenységek között szerepel a szakképzésben végzetek foglalkoztathatóságára vonatkozó információk és a tanulásra, munkaerőpiaci belépésre és pályára vonatkozó adatok kombinációjának alkalmazása, az adatgyűjtés és elemzés koherens rendszereinek és a monitoring eredmények képzés adaptálását támogató visszajelzési mechanizmusainak kiépítése.

A pályakövetés fejlesztése hangsúlyos elem a foglalkoztathatóság és versenyképesség javítását célzó Új európai készségfejlesztési programban (New Skills Agenda for Europe) (2016) is, mely három fő célt határoz meg: a készségfejlesztés minőségének és relevanciájának javítását, a készségek jobb láthatóságát és összehasonlíthatóságát, valamint a jobb pályaválasztást lehetővé tevő készség-információk javítását. A program 10 tevékenység megvalósítását ajánlja az elkövetkező két évben, melyek egyike a tanulók első választásává tenni a szakképzést, többek között a szakképzés munkaerőpiaci kimenetére vonatkozó adatok elérhetőségének javításával.

A pályakövetés jelentőségének egyértelmű felértékelődését mutatja a jelenlegi EU-s szakpolitikában – mind a szakképzés, mind a felsőoktatás vonatkozásában – a közelmúltban elfogadott Tanácsi Ajánlás a végzetek pályakövetéséről (Council Recommendation, 2017). A dokumentum hangsúlyozza, hogy a végzetek foglalkoztathatósága sok tagállamban jelent problémát, e problémák megértésének és megoldásának azonban előfeltétele a végzetek pályájáról szóló megfelelő minőségű információk gyűjtése – ezen információk értékét hangsúlyozza az EQAVET is a szakképzés vonatkozásában. A pályakövetésből származó információk nélkülözhetetlenek a pályorientációban és -tanácsadásban is (annak érdekében, hogy a tanulók megalapozott választási döntéseket hozhassanak), valamint az oktatási programok vagy kormánypolitikák tervezésében. Ugyanakkor, az Ajánlás kiemeli, hogy mivel a képzés és munka világa közötti átmenetet nagyban befolyásolja a gazdasági kontextus, a képesítés szintje, a tanulmányterület, valamint a társadalmi-demográfiai tényezők és az egyén társadalmi-gazdasági háttere, ezért az e tényezőkről szóló adatgyűjtés is elengedhetetlen a probléma megfelelő kezeléséhez. Jelenleg, bár sok tagállam fejleszt pályakövetési rendszereket, az összehasonlítható adatok köre, valamint a tudás és jó gyakorlatok megosztása és a kölcsönös tanulás csak korlátozott. A Tanács ezért a végzetek (és a lemorzsolódottak) pályájáról szóló adatok elérhetőségének és minőségének javítását ajánlja a tagállamok számára, illetve olyan pályakövetési rendszerek létrehozását, melyek magukba foglalhatják:

- az oktatási, adózási, népességi és társadalombiztosítási adatbázisokból származó releváns anonimizált adminisztratív statisztikai adatok gyűjtését;
- rendszer, illetve, ahol lehetséges, intézményi szintű longitudinális pályakövetési felmérések kifejlesztését a végzetek pályájára vonatkozó kvalitatív adatok megismerése érdekében;
- a különböző forrásból származó adatok anonim módon történő összekapcsolásának lehetőségét a hatóságok számára, annak érdekében, hogy a végzetek pályájáról összetett képet kaphassanak.

A kooperáció és kölcsönös tanulás elősegítése érdekében egy szakértői hálózat létrehozását javasolja, mely az összehasonlítható adatok és közös meghatározások és módszertani elvek kialakításának lehetőségeit vizsgálja. A Tanács a pályakövetési adatok megfelelő időben történő, rendszeres és széles körű terjesztését és felhasználását ajánlja a következő célokra:

- pályatanácsadás erősítése;
- tantervek tervezésének és felülvizsgálatának támogatása;
- a készségek megfelelőségének javítása a versenyképesség és innováció támogatása és a készséghiányok megoldása érdekében;
- a foglalkoztatási, oktatási és társadalmi szükségletekre irányuló tervezés és azok előrejelzése;
- nemzeti és EU-s szintű szakpolitika fejlesztéséhez való hozzájárulás.

A Tanács az Európai Bizottságot egy európai felsőoktatási pályakövetési felmérés pilot programjának kidolgozására hívja fel, amelyet 3 év múlva az eredményekről szóló jelentés elkészítése és a felmérés teljeskörű kiterjesztése lehetőségének megvitatása követne. A szakértői hálózat létrehozása és fenntartása mellett a kapacitásfejlesztést, ennek keretében a szakképzés területén a pályakövetési rendszerek átfogó tagállami felmérését ajánlja, mely vizsgálja az EU-s szintű együttműködési lehetőségeket és egy európai szakképzési pályakövetési felmérés megvalósíthatóságát¹. Az Ajánlásban megjelölt tevékenységek megvalósítását az Erasmus+ vagy más EU-s forrásokból fogják támogatni.

4.2 A pályakövetés helye és szerepe az EQAVET+ Keretrendszerben

A pályakövetés egy elég pontosan körülhatárolt értelmezésben kap szerepet az európai uniós szakképzési rendszerek minőségbiztosítási és minőségfejlesztési rendszerei fejlesztésének támogatását célzó, referenciaként szolgáló EQAVET+ Keretrendszerben. E keretrendszer tíz minőségindikátort határoz meg, amelyek a szakképzés folyamatos fejlesztése folyamatának keretében szolgálhatnak rendszer szinten, egy részük pedig intézményi szinten is alkalmazható: akár egy „eszköztár” értelemben, amiből a felhasználók szabadon válogathatják ki a saját igényeiknek és szükségleteiknek leginkább megfelelő mutatókat, akár „szisztematikus” módon használva őket úgy, mint amik mind kapcsolódnak egymáshoz és beágyazottak a minőségbiztosítási megközelítésbe (azaz input, folyamat, output és kimenet, valamint kontextus indikátorok; EQAVET PLA on Indicator 5 Background paper, 2016, 2.)². E tíz indikátor közül két kimenet mutató kapcsolódik a végzetek pályakövetéséhez:

¹ Pontosan ez, az EU tagállamok szakképzési nyomon követési rendszereinek feltérképezése volt az egyik célja az ICF tanácsadó cég által koordinált, az Európai Bizottság Foglalkoztatásért, szociális ügyekért és a társadalmi befogadásért felelős főigazgatósága (DG EMPL) által finanszírozott, 2017 januárjában indult projektnek, melynek eredményeihez egyelőre csak egy ppt formájában jutottunk hozzá, amint arról a 2. alfejezet végén beszámoltunk.

² A végzetek pályájának nyomon követése az EQAVET minőségbiztosítási és –fejlesztési ciklus közös minőségi kritériumai és az azokat részletező indikatív jellemzők kontextusában rendszer szinten kapcsolódhat „A munkaerőpiac és a társadalom igényeinek beazonosítására mechanizmusokat és eljárásokat hoztak létre” (Tervezés), illetve a „Teljesítménymutatókat alkalmaznak” és „A siker mérése és a javítandó területek meghatározása érdekében releváns, rendszeres és koherens adatgyűjtésekre kerül sor. Megfelelő adatgyűjtési módszertanok vannak összeállítva (pl. kérdőívek vagy mutatók/mértékek)” (Értékelés) indikatív jellemzőkhöz. Intézményi szinten „Az egyes helyi vagy egyéni igények meghatározása érdekében folyamatos konzultáció folyik a szociális partnerekkel és minden más releváns érdekelt féllel” (Tervezés), illetve „Az értékelés és a felülvizsgálat magában foglalja az adatok gyűjtését és felhasználását és megfelelő és hatékony

- az 5. „A szakképzési programok résztvevőinek elhelyezkedési aránya” indikátor a szakképzésben végzettek munkaerőpiaci helyzetéről nyújt információkat;
- a 6. „A megszerzett képesség hasznosítása a munkahelyen” indikátor a szakképzésben végzettek foglalkozását, valamint a végzettek és munkaadók a képzés során megszerzett képességek/kompetenciák elégedettségi arányát vizsgálja.

Az 5. EQAVET indikátor: A szakképzési programok résztvevőinek elhelyezkedési aránya hivatalos meghatározása (EQAVET Indicators' Toolkit, 57-61.)³ :

- a szakképzésben végzettek státusza (azaz a munkaerőpiacon elhelyezkedett, a továbbtanulók (és más helyzetűek aránya) meghatározott időpontban (1-36 hónappal) a képzés befejezése után, a program típusa és az egyéni kritériumok (életkor, nem, lemorzsolódott-e, legmagasabb iskolai végzettség, fogyatékos, stb.) szerint (a szakmai alapképzés esetében továbbá információ a lemorzsolódott tanulókról);
- a szakképzésben részt vett tanulók közül a foglalkoztatottak aránya meghatározott időpontban a képzés elvégzése után, a program típusa és az egyéni kritériumok szerint

Az 5. indikátor alkalmazásának szakpolitikai célja a foglalkoztatathóság támogatása, a szakképzés változó munkaerőpiaci igényekhez való alkalmazkodásának javítása és a képzés adaptálásának támogatása. Felhasználható továbbá a minőségkör tervezési, értékelési és felülvizsgálati szakaszában, a szakképzési programok hozzáférhetőségének és vonzerejének monitoringjában a foglalkoztatásnak és/vagy felsőoktatásnak való megfelelés demonstrálása által, illetve költségvetési célok kitűzésében. Ez a kimeneti mutató az EQAVET 3. (A szakképzési programokban résztvevők aránya), 6. (A megszerzett képességek hasznosítása a munkahelyen), 7. (Munkanélküliségi ráta), 8. (A sérülékeny társadalmi csoportok túlsúlya) és 9. (A munkaerőpiaci szakképzési igények azonosításának mechanizmusai) indikátorokhoz kapcsolódik, melyek segíthetik megértését vagy további információkat nyújthatnak. Az indikátor meghatározáshoz külső megbízással végzett felmérés lehet szükséges, aminek költségvonzata van, ugyanakkor e felmérés a kulcs érdekelttel, így a munkáltatókkal is folytatható együtt. Alkalmazásánál fontos figyelembe az adatvédelmi megfontolásokat. Az adatgyűjtés kiterjedhet:

- a munkaerőpiaci helyzetre: foglalkoztatott – állást keres – nem keres állást;
- a foglalkoztatás fő jellemzőire: teljes idejű – részes; állandó – ideiglenes;
- továbbtanulási adatokra: továbbtanul – nem tanul tovább (formális képzésben);
- a veszélyeztetett csoportokra;
- hasznos lehet megtudni, hogy a foglalkoztatott saját szakmájában helyezkedett-e el vagy sem.

Az EQAVET Nemzeti Szakértői Munkacsoport tagjai által 2016-ban elkészített „Az EQAVET+ Keretrendszer nemzeti adaptációja” c. dokumentum szerint ezen indikátor alkalmazásával elérendő szakpolitikai cél a szakképzési rendszer és az oktatott tananyag munkaerőpiaci hasznosulásának mérése, illetve a munkaerőpiaci igények mérése. Az indikátor az alábbi célokra használható, annak figyelembevételével, hogy „önmagában az elhelyezkedési és foglalkoztatási adatok nem elegendők oktatás-szakképzés irányítási következtetések levonásához, ahhoz komplex munkaerő-piaci körkép is szükséges” (André et al. 2017, 54-55.):

- Megmutatja, hogy adott képzés mennyire alkalmas a munkaerő-piacon való elhelyezkedésre.
- Megmutatja, hogy adott képzés mennyire alkalmas a munkaerő-piacon való tartós foglalkoztatásra.

mechanizmusokat tartalmaz a belső és külső érdekelt felek bevonására” (Értékelés) indikatív jellemzők tekintetében lehet releváns (André és mtsai, 2016-2017, 13-29.).

³ Az indikátorok leírása a megértést és az adatok elemzését segítő kérdésekkel együtt elérhető az EQAVET IT tool, Monitoring your system weboldalon: http://www.eqavet.eu/qc/tns/monitoring-your-system/evaluation/EQAVET_indicators/indicator_5.aspx és http://www.eqavet.eu/qc/tns/monitoring-your-system/evaluation/EQAVET_indicators/indicator_6.aspx

- Adatot szolgáltat a képzés hatékonyságáról és minőségéről, vagyis arról, hogy a sikeresen végzett tanulók / képzésben résztvevők milyen arányban tudnak a munkaerő-piacon elhelyezkedni.
- Adatot szolgáltat az oktatás-képzés során megszerzett kompetenciák munkaerő-piaci relevanciájáról.
- Mutatja az egyes szakképzést / felnőttképzést folytató intézmények közötti esetleges eltéréseket, a különböző oktatási módszertanok eredményességét.
- Hozzájárul az oktatásfejlesztési irányok kijelöléséhez.

A dokumentum hangsúlyozza, hogy a megfelelő adatfelvételhez pályakövetési rendszert kell működtetni, fontos előre meghatározni az adatfelvételek időpontjait és azokat pontosan betartani a lehető legtöbb torzítás kiszűrése érdekében, illetve, hogy megfelelő adatfelvételi és tárolási eljárás kidolgozása szükséges a szenzitív adatok kezelése miatt. Mivel a különböző képesítések között jelentős eltérések mutatkozhatnak, elengedhetetlennek tartja ezek figyelembevételét, ugyanakkor az indikátor által mutatott adatokat ágazati és nemenkénti bontásban javasolja vizsgálni intézményi, regionális és országos szinten.

A 6. EQAVET indikátor: A megszerzett képességek hasznosítása a munkahelyen hivatalos meghatározása (EQAVET Indicators' Toolkit, 62-66.):

- az egyének által – a szakképzés befejezését követően – gyakorolt foglalkozás, a képzés típusa és az egyéni kritériumok szerint (12-36 hónappal a képzés befejezése után)
- az egyének és a munkaadók elégedettségi aránya a megszerzett képességekkel/kompetenciákkal:
 - az iskolai rendszerű szakképzést 12-36 hónappal korábban sikeresen befejezett munkavállalók százalékos aránya, akik úgy tartják, hogy a felkészítésük megfelel a jelenlegi foglalkozásuknak;
 - azon munkáltatók százalékos aránya, amelyek elégedettek a szakképzésben végzettek az adott munkahely számára szükséges képesítésével és kompetenciáival;
 - azon munkáltatók százalékos aránya, amelyek elégedettek a szakképzésben végzettek általános munkavállalói kompetenciáival.

A 6. indikátor alkalmazásának szakpolitikai célja és felhasználási területei megegyeznek az 5. indikátoréval. Közvetlenül kapcsolódik az 5. Indikátorhoz, kapcsolódhat továbbá az 1. (Minőségbiztosítási rendszerek relevanciája a szakképzési szolgáltatók esetében), 7., 8. és 9. (lásd fent) indikátorokhoz. A dokumentum hangsúlyozza, hogy az indikátor alkalmazása során problémát okozhat az, hogy a képesítések és a gazdasági szektorok nem mindig feleltethetők meg egymásnak pontosan (pl. egy IT operátor bármely szektorban dolgozhat), továbbá, hogy ez kvantitatív és kvalitatív adatokat egyaránt igényel.

Az EQAVET+ Keretrendszer nemzeti adaptációja c. dokumentum szerint ezen indikátor alkalmazásával elérendő szakpolitikai cél a foglalkoztatathóság növelése, annak javítása, hogy a szakképzés érzékenyebben reagáljon a változó munkaerőpiaci igényekre, továbbá a megfelelően adaptált, többek között hátrányos helyzetű csoportoknak szóló képzés szolgáltatásának támogatása. Az indikátor lehetséges felhasználási területei:

- Hozzásegít a szakképzésben tanulók és a felnőttképzésben résztvevők foglalkoztatásának növekedéséhez.
- Növeli a szakképzés és a felnőttképzés alkalmazkodó képességét a munkaerő-piac változó igényeihez.
- Hozzásegít a szakképzésben / felnőttképzésben a hátrányos helyzetű csoportok számára nyújtandó speciális képzési kínálat kialakításához.
- Felhasználható a szakképzés és a felnőttképzés eredményességének és hatékonyságának értékeléséhez.

A dokumentum felhívja a figyelmet arra, hogy mivel az eredményekben együttesen jelenik meg a szakképzést sikeresen befejezők felkészültségének megfelelése a duális rendszerben képzett, és a képző tanműhelyében felkészített tanuló esetében is, ezek az indikátorok a munka-alapú tanulás eredményességének kimutatására közvetlenül nem alkalmasak. Itt is hangsúlyozzák a módszertani és adatvédelmi megfontolások jelentőségét, továbbá azt, hogy az egyes indikátorok értelmezhetők összesen, ágazatonként, szakképesítésenként és nemenként megbontva is.

Az EQAVET 5. indikátor témájában egy EQAVET Peer Learning Activity (PLA) találkozóra is sor került az EQAVET Titkárság és 16 ország képviselőinek részvételével 2016. szeptember 29-30-án Cardiffban (Wales). A megbeszélés célja a témával kapcsolatos tudás, információk és tapasztalatok megosztása volt, melyet az EQAVET Titkárság által készített háttéranyag (Background paper) és három tagország (Wales, Dánia és Csehország) képviselőinek prezentációi ösztönöztek. A PLA Szakpolitikai Összefoglalója (Policy Brief) szintetizálta a megbeszélések tanulságait és elemezte az EQAVET kontextusában fontos kérdéseket. E dokumentum megállapítása szerint a végzeteket nyomon követő vizsgálatok és felmérések 3 fő típusa különböztethető meg annak alapján, hogy végső soron mi a fókuszja és célja a vizsgálatnak (EQAVET Policy Brief, 2016, 5.):

1. a számonkérhetőségre fókuszáló (accountability driven) vizsgálatok, melyekben a kulcskérdések a végzetek foglalkoztathatóságára (munakerőpiaci helyzetére) vonatkoznak és amelyek monitoring és részben értékelési eszközként használhatók;
2. a menedzsmentre fókuszáló (management driven) vizsgálatokat, melyekben a kulcskérdések a képzés során szerzett készségek hasznosíthatósága, illetve a munkáltatók elégedettsége és amelyek célja a képzők számára visszajelzést adni és a képzés fejlesztéséhez hozzájárulni; valamint
3. a kutatásra fókuszáló (research driven) vizsgálatokat, melyek célja a tudás létrehozása a pályaképzéseket és az átmenet akadályait illetően, a kulcskérdése pedig a sikeres munkaerőpiaci integráció tényezőire vonatkozik.

Bár e vizsgálatok elsősorban a szakképzés outputjára, kimenetére és hatásaira fókuszálnak, alkalmasak lehetnek a következők felmérésére is:

- a képzés során megszerzett tudás és készségek relevanciája és hasznossága a percepciók alapján;
- a végzetek elégedettsége az elvégzett programmal;
- a végzetek foglalkoztatásba való átmenetének típusai és jellemzői, a megfelelő munka megtalálásának stratégiái;
- a végzetek tevékenysége a képzés befejezése után a felmérés időpontjáig;
- a szakképzési tantervek tartalma, stb.

E vizsgálatok többféle kutatási módszert alkalmazhatnak, így:

- strukturált kérdőíveket (végzetek, munkáltatók, lemorzsolódottak számára), személyes vagy telefonos lekérdezéssel vagy postán vagy emailben kiküldve;
- esettanulmányokat;
- fókuszcsoporthoz megbeszéléseket;
- kiegészítő eszközöket, pl. alumni csoportokat.

Végül, a dokumentum meghatározza azokat a tényezőket, melyek befolyásolják a megszerzett információk minőségét:

- az e vizsgálatok végzéséhez rendelkezésre álló emberi erőforrás, idő és anyagi erőforrás (különösen intézményi szinten);
- a vizsgálatokban résztvevő személyek képzése, ami biztosítja az interjúk magas minőségét és objektivitását;
- az adatvédelem biztosítása, ami növeli a megkérdezettek nyitottságát és védi személyes adataikat;
- a válaszadási hajlandóság, különösen a longitudinális vizsgálatok esetében.

Az EQAVET 6. indikátora témájában is rendeztek korábban hasonló PLA megbeszélést 2013-ban Belfastban, 14 tagország képviselőinek részvételével. A találkozóra készített Background paper, majd a megbeszélések szintézisét nyújtó Policy Brief is két pontban határozta meg az indikátor alkalmazásának nehézségeit: (1) nincs egyértelmű válasz a kérdésre, mit is kellene mérni, azaz milyen típusú készségeket (pl. általános, szakma-specifikus, stb.), melyek nem csupán most, de a jövőben is hasznosak lesznek a munkahelyen; (2) nem világos, mi lenne a vizsgálat folytatásának legmegfelelőbb módszertana. A Policy Brief a résztvevők körében előzetesen folytatott felmérés alapján megállapítja, hogy jelenleg ugyan a legtöbb országban gyűjtenek releváns adatokat, de csak esetenként, bizonyos szektorokra vagy régiókra fókuszálva, nagyon különböző módszertan alapján. Az EQAVET 6. indikátorának alkalmazása rendszer, illetve intézményi szinten azonban egy átfogó hosszú távú stratégiát kívánna meg, beleértve:

- az érdekelt felek egyetértését a vizsgálandó készség-típusokat és azt illetően, hogy miként kell értelmezni a „készségek munkahelyi használatát” az adott nemzeti kontextusban;
- a szakképzési, foglalkoztatáspolitikai és gazdasági szakpolitikák egyeztetését egy közös módszertan kialakítása érdekében;
- az érdekelt széles körének bevonását az adatgyűjtésben és az eredmények felhasználásában betöltendő szerepük és feladataik meghatározásával együtt;
- szisztematikus és rendszerszerű adatgyűjtést, azaz a releváns adatok rendszeres gyűjtését helyi szinten és azok nemzeti szintű aggregálását (EQAVET Policy Brief, 2013, 4.).

5. Összegzés

Írásunkban áttekintettük a pályakövetés hazai és nemzetközi gyakorlatára vonatkozó szakirodalmat, különös hangsúlyt helyezve az intézményi pályakövetés fogalmának meghatározására és létező hazai és külföldi gyakorlatainak ismertetésére, mivel kutatásunk célja az intézményi pályakövetésre vonatkozó módszertani ajánlás kidolgozásának támogatása az EQAVET NRP Fejlesztés Projekt keretében. Fő konklúzióként megállapíthatjuk, hogy míg az intézményi pályakövetésnek számtalan, egyaránt legitim célja, felhasználási területe és sokféle, változatos külföldi és hazai gyakorlata létezik, esetünkben a célokat és az azokhoz illesztendő módszereket meglehetősen pontossággal meghatározza, behatárolja az EQAVET+ Keretrendszer kontextusa: ez a szakképző intézmények folyamatos minőségfejlesztésében elsődlegesen két kimeneti indikátor alkalmazásával a végzetek munkaerőpiaci helyzetének, illetve a végzetek és munkáltatók képzéssel való elégedettségének egyszeri, kvantitatív és részben kvalitatív felmérését ajánlja. A szakirodalmi áttekintésből megismerhettük a hazai szakképző intézmények pályakövetési gyakorlatát is egy, a témában első ízben 2009-2010-ben végzett kutatásból, melynek eredményei szerint „a feltételek megléte esetén az intézmények döntő hányadában meg volna a belső motiváció arra, hogy iskolai szintű pályakövetést végezzenek” (Hordósy és mtsai, 2012, 132.). 2010 körül az intézmények, bár a korábbi évekhez képest nagyobb aktivitással, de döntően továbbra is kevésbé dokumentált és szisztematikus pályakövetést folytattak. E kutatás egyik fő – és jelen projekt keretében az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozásához nagyon fontos – konklúziója az volt, hogy a jól működő intézményi pályakövetés egyik kulcsa a személyes kapcsolatok használata az adatgyűjtésben (osztályfőnökök által), a szisztematikus adatgyűjtés és az információk valódi használata, visszaforgatása az intézményi működésbe.

Irodalomjegyzék

André, D., Kiszter, I., Marton, J., Meskóné Tóth, Á., Molnárné Stadler, K., Torma, G. (2017). Az EQAVET+ Keretrendszer hazai adaptációja. Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal.
http://eqavet.nive.hu/#!/nemzetkozi_tapasztalatcsere/erasmus+_palyazatok/EQAVET%20NRP%202016-17

Beadle, Sh. (2017). Study of VET graduate tracking in EU Member States. Final findings. European Commission. DG EMPL. *EQAVET Forum*. 21 November 2017.
<http://www.eqavet.eu/What-We-Do/EQAVET-Forum>

Bruckner, L. (szerk.) (2007). Speciális szakiskolákban végzett fiatalok utógondozása. Budapest: Fogyatékos Gyermekek, Tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány.

Bükki, E. (2009). A szakképzés Magyarországon. ReferNet országjelentés 2008. Budapest: Oktatásfejlesztési Observatórium.
http://observatory.org.hu/wp-content/uploads/02_TO_6_hu.pdf

Bükki, E., Domján, K., Kurucz, O., Mártonfi, Gy. (2014). A szakképzés Magyarországon. ReferNet Országjelentés 2014. Budapest: Oktatásfejlesztési Observatórium Központ.
http://observatory.org.hu/wp-content/uploads/2015/11/Orszagjelentes_Refernet_2014_Magyarország.pdf

Council of the European Union (2017). Council Recommendation of 20 November 2017 on tracking graduates.
[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1513799260298&uri=CELEX:32017H1209\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1513799260298&uri=CELEX:32017H1209(01))

Ercsei, K. (2015). Tanulási utak – pályautak. A szakképzésben tanulók pályakövetése. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
<http://ofi.hu/kiadvany/tanulasi-utak-palyautak>

European Commission (2016). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions. New Skills Agenda for Europe.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>

EQAVET Indicators' Toolkit.
<http://www.eqavet.eu/qa/tns/monitoring-your-system/evaluation/intro.aspx>

EQAVET Secretariat (2014). Supporting the implementation of the European Quality Assurance Reference Framework. Results of the EQAVET Secretariat Survey 2013-2014.
http://www.eqavet.eu/Libraries/Secretariat_survey_2013-2014/Results_EQAVET_Secretariat_Survey_2013_-_2014_1.sflb.ashx

EQAVET Secretariat (2017). Supporting the implementation of the European Quality Assurance Reference Framework. DRAFT Results of the EQAVET Secretariat Survey 2016-2017.
<http://www.eqavet.eu/Eqavet2017/media/Documents/Report-implementation-of-EQAVET-Results-EQAVET-Secretariat-Survey-2016.pdf>

EQAVET Peer Learning Activity on EQAVET Indicator 5 – Placement rate in VET programmes. *Background Paper 2016*.
<http://www.eqavet.eu/What-We-Do/peer-learning-activities/Placement-rate-in-VET-programmes>

EQAVET Peer Learning Activity on EQAVET Indicator 5 – Placement rate in VET programmes. *Policy Brief 2016*.
<http://www.eqavet.eu/What-We-Do/peer-learning-activities/Placement-rate-in-VET-programmes>

EQAVET Peer Learning Activity on EQAVET Indicator 6: utilisation of acquired skills at the workplace. *Background Paper 2013*.
<http://www.eqavet.eu/What-We-Do/peer-learning-activities/Utilisation-of-acquired-skills-at-the-workplace>

EQAVET Peer Learning Activity on Indicator 6: utilisation of acquired skills at the workplace. *Policy Brief 2016*.
<http://www.eqavet.eu/What-We-Do/peer-learning-activities/Utilisation-of-acquired-skills-at-the-workplace>

Fazekas, M. (2010). Javaslatok a Kecskeméti TISZK munkaerőpiaci visszacsatolási rendszerének kiépítésére. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet.

http://gvi.hu/files/researches/104/TISZK_2010_visszacsatolas_101121.pdf

Fehérvári, A. (2016). Pályakövetési vizsgálatok a szakképzésben. *Educatio* 2016/1.

<http://folyoiratok.ofi.hu/educatio/palyakovetesi-vizsgalatok-a-szakkepzesben>

Hordósy, R., Király, G. (2011). Pályakövetési tipológia. *Szakképzési Szemle* 27/2.

http://ofi.hu/sites/default/files/ofi/past/2011/03/Hordosy_Kiraly_Palyakovetesi_tipologia.pdf

Hordósy, R., Király, G., Mártonfi, Gy (2012). Intézményi és helyi pályakövetés a szakképzésben. *Új Pedagógiai Szemle* 2012/11-12. 113-151.

http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2012_11-12_09.pdf

Hordósy, R. (2014). What do we know about what school leavers and graduates are doing?: a European perspective on data production and utilisation. Ph.D. thesis.

<http://etheses.bham.ac.uk/4505/>

Makó, Á., Nyíró, Zs., Stucz, A. (2016). A pályakezdő szakmunkások munkaerő-piaci helyzete – 2016. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet.

http://gvi.hu/files/researches/486/szakiskola_2016_tanulok_tanulmany_160317.pdf

Mártonfi, Gy. (szerk.) (2011). Út a munkaerőpiacra – speciális szakiskolából. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
<http://ofi.hu/kiadvany/ut-munkaeropiacra-specialis-szakiskolakbol>

Nemzetgazdasági Minisztérium (2011). Konceptió a szakképzési rendszer átalakítására, a gazdasági igényekkel való összehangolására. 2011 május.

https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=340:konceptio-a-szakkepzesi-rendszer-atalakitasara-a-gazdasagi-igenyekkel-valo-osszehangolasara&catid=8&Itemid=166

Nemzetgazdasági Minisztérium (2015). Szakképzés a gazdaság szolgálatában.

Nemzeti Szakképzési Intézet (2006). Az iskolai rendszerű szakképzést folytató intézményekben a 2003/2004. tanévben szakképzettséget szerzett pályakezdők elhelyezkedésének, a szaktudás hasznosíthatóságának vizsgálatáról. Zárótanulmány. Budapest.

<http://konyvtar.nive.hu/index.php?page=edoc>

Oviedo, A. (2016). The use of Destination Data and Placement Rate in VET programmes. Some messages on EU practices from the work of the EQAVET Network. Prezi presentation.

https://prezi.com/ag_sjc0rgmal/eqavet-forum-2016/

Riga Conclusions (2016). Declaration of the Ministers in charge of vocational education and training – of EU Member States, Candidate Countries, European Economic Area Countries.

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/2015-riga-conclusions_en.pdf

Szabó, L., Ságvári, B. (szerk.). A Pályakövetési Rendszer fejlesztésének koherenciáját biztosító munkáltatói igényfelmérés, hatásvizsgálat, illetve a mért hatások visszacsatolása a képző intézmények számára. „C” szakasz. A fókuszcsoportos kutatás eredményei. ÚMFT TÁMOP-2.2.1-08/1-2008-0002.
<http://kepzesevolucioja.hu/index.php/component/content/article/34-palyakoevetes-rendszere/202-palyakoevetesi-rendszer-fejlesztésének-koherenciáját-biztosító-munkaltatói-igenyfelmeres-hatasvizsgalat-illetve-a-mert-hatasok-visszacsatolasa-a-kepzes-intezmenyek-szamara>

Tomasz, G. (2012). Párhuzamok – kanyarok. Szakképzettek pályakövetése. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
<http://ofi.hu/kiadvany/parhuzamok-kanyarok>

Volán Elektronika Zrt. (2007). Tanulmány 15 európai uniós tagország szakképzéseiben alkalmazott pályakövetés módszereiről, a pályakövetés vizsgálatba bevont célcsoportokról, a tevékenységet megalapozó jogi szabályozásról, a pályakövetést segítő intézmények rendszeréről. Budapest.
http://konyvtar.nive.hu/files/Szakmai_anyag_15EUorsz_palyakov.pdf

Kapcsolatot tartunk végzett diákjainkkal. Ennek különböző módjai vannak: megtartjuk a korábban működtetett facebook-os csoportot, oda írunk magukról vagy egymásról, osztálytalálkozók, **személyes találkozások** révén kérdezzük a volt tanulókat volt osztálytársairól. Ezekről az adatokról hivatalos nyilvántartást nem vezetünk. Ilyen jellegű információkat szerzünk olyankor is, amikor az induló osztályokban megkérdezzük, hogy kinek járt ide korábban ismerőse és mit tud róla.

BÉKÉSCSABA

Minden év szeptemberében az osztályfőnökök a **facebookon** megkeresik volt tanulóikat és itt kérnek információt arról, hogy az iskola befejezését követően hol folytatják a pályájukat. Az eredményeket az nevelési-oktatási igazgató-helyettes összesíti és elemzi és az iskola honlapján nyilvánosságra hozza a továbbtanulók és munkaerőpiacon (külön a szakmájukban) elhelyezkedők létszámát.

DEBRECEN

Az osztályfőnökök tartják a kapcsolatot volt diákjaikkal és tőlük szerezzük be az információt, majd ezekből az adatokból **statisztikát** készítünk. A végzős diákokat a következő tanévben kérdezzük meg, a későbbiekben nem végzünk pályakövetést.

EGER

A végzős diákokat évek óta április-május hónapban - az osztályfőnökök segítségével - nyilatkoztatják a jövőbeli szándékaikról az elhelyezkedés, továbbtanulás tekintetében. Nyilvántartást vezetnek a begyűjtött adatok alapján a tanulók munkavállalásáról (szakmájában vagy azon kívül kíván elhelyezkedni), vagy továbbtanulásról, annak szintjéről is (**egyetemi, főiskolai, OKJ-s szakma vagy második szakma megszerzése**) terveik közt egy elektronikus adatkérés is szerepel, már próbálkoznak vele, de az a problémájuk, hogy nehéz a volt tanulókat motivációját fenntartani a képzést követően és az e-mail címek is gyakran változnak.

GYŐR

Korábban is volt **pályakövetés**, az osztályfőnökök különböző módon (telefon, e-mail, közösségi oldalak felhasználásával) megkeresték a volt tanulókat. A kérdés arra irányult, hogy munkába állt e, vagy további tanulmányokat folytat. A gyűjtött információt táblázatos formában rögzítették.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

A pályakövetés úgy zajlik nálunk, hogy a végzős osztályok osztályfőnökei összegyűjtik az osztályokban végzett tanulók továbbhaladását. Nyomtatványunk nincs erre rendszeresítve. **Telefonos** megkereséssel érik el a volt tanulókat. Az év eleji értekezletre a begyűjtött adatokat leadják.

KAPOSVÁR

Az osztályfőnökök ismereteire alapoztuk, **kamarai információkra**, illetve a közösségi médián (Facebook) megjelent kommentek alapján az információt. Szükség lenne kötelező adatközlésre mind a dolgozó, mind a cégek részéről.

KISKUNHALAS

Kezdetekben megcímzett **válaszborítékot** adtunk kitölthető válaszlappal a végzett tanulóinknak és kértük, hogy 3 hónap múlva küldjék vissza. Sikertelen akció volt több éven keresztül mert kevesebb mint 10% küldte vissza. Most a közösségi médián keresztül volt osztályfőnökök próbálják elérni volt tanulóikat, a válaszadások aránya így sem kielégítő.

KECSKEMÉT

Az érettségit követően a nyári időszakban a felvételi eredményekről kérünk a tanulóktól emailes visszajelzést ~ osztályfőnöki szinten -, majd ezeket összegyűjtjük iskolai szinten. A későbbi pályaalakulásról is kérünk visszajelzéseket, azonban ezek már **személyes kapcsolatokon** múlnak, és nagyon esetlegesek. Az egyetemektől nem kapunk visszajelzést a lemorzsolódásról, okokról, eredményekről, pedig ennek rendszerszinten jó lenne a hatása. Felhasználjuk a visszajelzéseket a tanulók motiválására, beiskolázásnál az életpálya kialakításához, tervezéséhez információként. Képzési kínálatunk bővítésénél nem tudjuk figyelembe venni, kapacitásunk maximumán vagyunk, nem tervezünk bővítést. A céges visszajelzéseket ~ azt a keveset ~ a kiegészítő tananyagoknál figyelembe vesszük. Ilyen jellegű információkat szerzünk olyankor is, amikor az induló osztályokban megkérdezzük, hogy kinek járt ide korábban ismerőse és mit tud róla.

BUDAPEST

Az osztályfőnökök követték a saját osztályos tanulóinak tevékenységét. Táblázatba foglalták, hogy hány fő vesz részt a felsőoktatásban, hány fő dolgozik és hányan tanulnak **másik szakmát**.

SZÉKESFEHÉRVÁR

A volt osztályfőnökök folyamatosan tartják a kapcsolatot diákjaikkal. A Különös Közvetítési Lista egyik elemeként írásos formában rögzítjük minden tanév elején az előző tanévben végzettek **életének alakulását** (hol tanulnak tovább, milyen munkahelyet töltenek be)

BERETTYÓÚJFALU

Intézményünkben a volt **osztályfőnökök** feladata megismerni és összegyűjteni diákjaik pályafutásával kapcsolatos információkat. Az így összegyűjtött információk alapján tájékoztatjuk a tantestületet volt tanulóink előmenetelével kapcsolatban. Az adatgyűjtés telefonon, ill. elektronikus úton (emailben) történik. A diákok tájékoztatásán alapul. Természetesen sosem sikerül teljes mértékű információt összegyűjteni, hiszen néhány tanuló elsősorban külföldi munkavállalás miatt rendkívül nehezen elérhető.

PÁPA

Az intézményben korábban folyt pályakövetési tevékenység. A végző osztályok osztályfőnökei követték nyomon tanulóikat személyes megkeresés formájában, amely telefonon, illetve e-mailben történt. A kapott adatokat vizsgáltuk képzésünk a **munkaerő piaci** megfelelése szempontjából és figyelembe vettük a képzési kínálat tervezésénél.

SOPRON

A **szakmai vizsgák alkalmával** készül egy telefonszámokból, email címekből álló adatbázis. Évente összeállított kérdőívet küldenek az email címekre, ezeket dolgozzák fel. Az iskola Facebook profiljára mindig bejelölik ismerősként, és így is próbálják nyomon követni, mivel a fiatalok aktívan a közösségi oldalon élnek életüket, megosztják, ha új tanulmányba kezdenek, vagy ha elhelyezkedtek, munkahelyet váltanak.

NYÍREGYHÁZA

III. A kérdőíves felmérés eredményei

1. A felmérés célja és módszere

Felmérésünket az „EQAVET NRP Fejlesztés Projekt – 2017-2019” 3. alprojektjének részeként végzett kutatás keretében végeztük 2017 őszén. A felméréshez az Európai Unió ingyenes online szoftverét használtuk (EUSurvey, <https://ec.europa.eu/eusurvey/home/welcome/runner>), a szakképzési centrumok és az iskolák vezetőit elektronikus levélben kérve fel a kitöltésre. A minél magasabb válaszadási arány elérése érdekében rövid kérdőívet állítottunk össze, melyben az intézményi pályakövetés fontosságára vonatkozó véleményre kérdeztünk rá és az intézmény jelenlegi vagy korábbi dokumentált pályakövetési tevékenysége rövid leírását kértük (a kétféle kérdőívet lásd a Mellékletekben). A rendszeres és dokumentált pályakövetési tevékenységet nem folytató intézmények esetében a pályakövetés bevezetésének akadályaira, jövőbeli tervekre és támogatási igényekre vonatkozó kérdéseket tettünk fel. Célunk elsősorban a jó gyakorlatok feltérképezése volt, melyek működését azután az intézményigazgatókkal készített félig strukturált interjúkon keresztül vizsgáltuk a felmérés eredménye alapján kiválasztott 5 iskolában.

2. A felmérés mintája

Az intézményi pályakövetés gyakorlatát vizsgáló kutatásunk célcsoportját az iskolai rendszerű szakképzést folytató iskolák jelentették. A hazai állami fenntartású szakképző iskolák túlnyomó része 2015 nyarától a Nemzetgazdasági Minisztérium fenntartásába került és szakképzési centrumokba tömörült, melyek főigazgatói vették át az intézményirányítás számos fontos feladatát. Jelenleg mintegy 380 iskola működik a 44 szakképzési centrum tagintézményeként. Ebben az új irányítási rendszerben a jövőbeli pályakövetési tevékenység bevezetése már csak a szakképzési centrumok irányításával képzelhető el, ezért a szakképzési centrumok főigazgatóit kértük fel a kérdőív – tagintézményekkel való szoros egyeztetésben történő – kitöltésére.

Bár a projekt eredeti tervében csupán e 44 szakképzési centrum pályakövetési gyakorlatának felmérése szerepelt, a hazai gyakorlat minél szélesebb körű felmérése érdekében úgy döntöttünk, hogy kutatásunkba bevonjuk a Földművelésügyi Minisztérium által fenntartott agrár szakképzést folytató iskolákat, valamint egyházi, alapítványi és magán fenntartású szakképző intézményeket is.

Teljes körű volt a megkeresés a szakképző központok, agrár szakképző iskolák és egyházi iskolák esetében, azaz az elektronikus kérdőív kitöltésére felkérő elektronikus levelünket a teljes populáció megkapta e kategóriákban:

- a Nemzetgazdasági Minisztérium által fenntartott, összesen 380 tagintézménnyel rendelkező 44 szakképzési centrum (SZC);
- a Földművelésügyi Minisztérium által fenntartott 47 agrár szakképző intézményt; valamint
- a 105 egyházi jogi személy által fenntartott szakképző iskola.

Az Oktatási Hivatal (OH) címlistája alapján összesen 512 szakképző intézmény körébe tartozó többi, 316 alapítványi, egyesület és egyéb fenntartású iskolák közül 74 alapítványi fenntartású iskolának küldtünk a kutatásban való részvételre felkérő levelet.

A válaszadási arány 36%-os volt (a felkért 269 intézmény közül 98 töltötte ki a kérdőívet), a ráták azonban kategóriánként jelentősen eltérően alakultak: kiváló volt a válaszadási arány az SZC-k (91%, azaz 40 SZC és 353 tagintézmény válaszolt), jó az agrár szakképző iskolák (51%, 24 intézmény) esetében, az egyházi iskoláknak viszont csupán 20%-a (21 iskola), a megkeresett alapítványi iskoláknak pedig mindössze 18%-a (13 iskola) töltötte ki a kérdőívet (ez utóbbi az alapítványi, magán és egyéb fenntartású iskolák populációjának elenyésző részét jelenti). A szakképző iskolák teljes populációját tekintve tehát az 512 intézmény 19%-a válaszolt kérdéseinkre, ugyanakkor az SZC-k rendkívül nagy arányú válaszadásának köszönhetően a hozzájuk tartozó, 2015 nyaráig önálló iskolaként működő 380 tagintézmény jelentős részétől (93%), mintegy 353 iskolától szereztünk információkat jelenlegi és korábbi pályakövetési gyakorlatukat illetően.

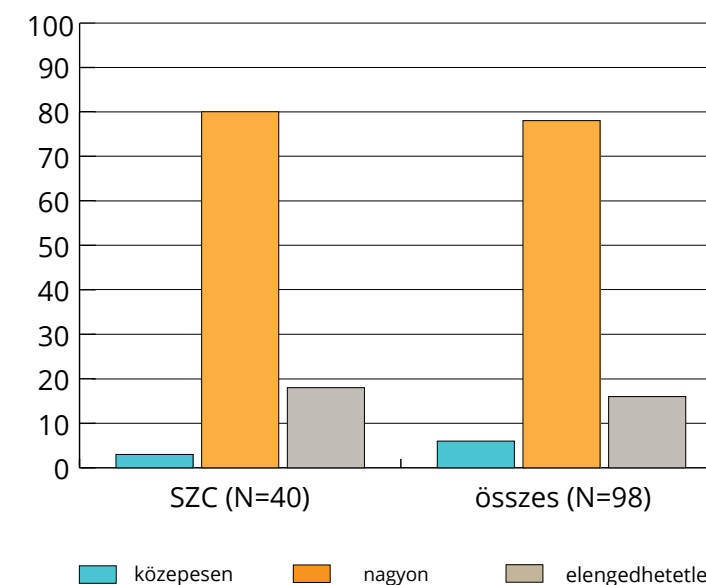
Mivel felmérésünk csupán az SZC-k esetében tekinthető reprezentatívnak, az egyházi és alapítványi iskolák esetében az adatok pedig csupán jelzés értékűek, ezért elemzésünkben a teljes minta mellett külön kategóriaként csak az SZC-k esetében vizsgáljuk az adatokat.

3. Eredmények

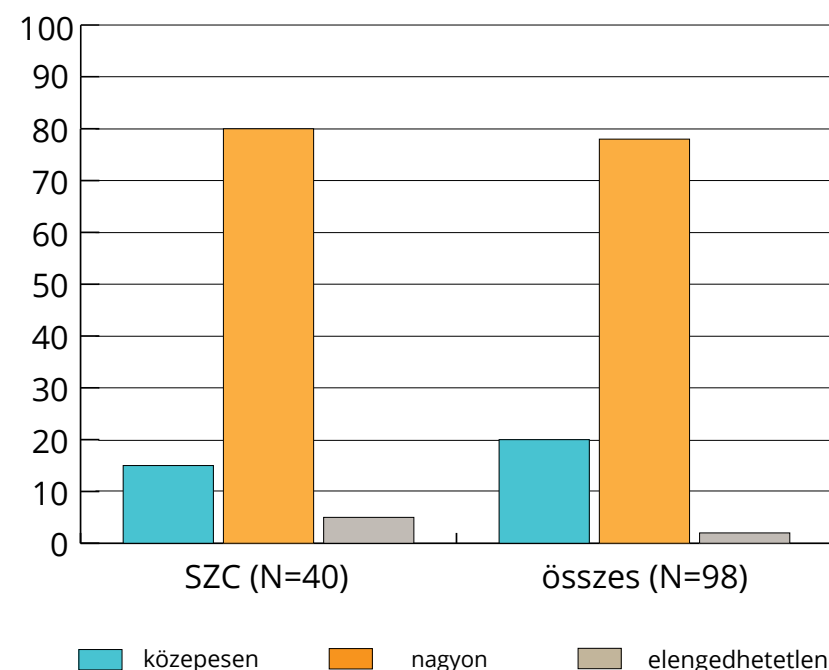
A pályakövetés fontosságának megítélése

A végzetek pályakövetését minden válaszoló intézményvezető legalább közepesen fontosnak tartotta, mind a végzést követően hat hónappal, mind a 12-24 hónappal később végzett megkérdezés tekintetében. Ez arra utal, hogy az intézményi pályakövetés legutóbbi, 2009-ben végzett felmérésének (Hordósy és mtsai, 2012) eleve magas értékeihez viszonyítva is tovább erősödött a pályakövetés fontosságának megítélése: míg 2009-ben a szakiskola, illetve szakközépiskola igazgatók rendre 21, illetve 22%-a csak közepesen, 4, illetve 6%-a pedig egyáltalán nem vagy csak kicsit tartották fontosnak a végzés évében a végzett sorsáról információt szerezni, felmérésünkben nem volt olyan, aki szerint ez nem vagy csak kicsit fontos és több, mint 90% tartotta ezt nagyon fontosnak vagy elengedhetetlennek. A válaszolók átlagosan „nagyon fontosnak” értékelték azt, hogy a végzetek pályájának alakulásáról átfogó vagy részletes képpel rendelkezzenek, különösen a korábbi időpontban végzett pályakövetés esetében (az átlag 4.11 volt a végzést követő 6, illetve 3.8 a 12-36 hónappal végzett pályakövetés esetében). Szignifikáns különbséget nem találtunk az SZC-k és a többi intézmény vezetőinek véleménye között. A válaszok megoszlását az 1. és a 2. sz. ábrák mutatják.

1. sz. ábra: Ön szerint mennyire lenne fontos, hogy a végzetek pályájának alakulásáról átfogó vagy részletes képpel rendelkezzen a szakképzési centrum/intézmény - hat hónappal a végzést követően? (%)

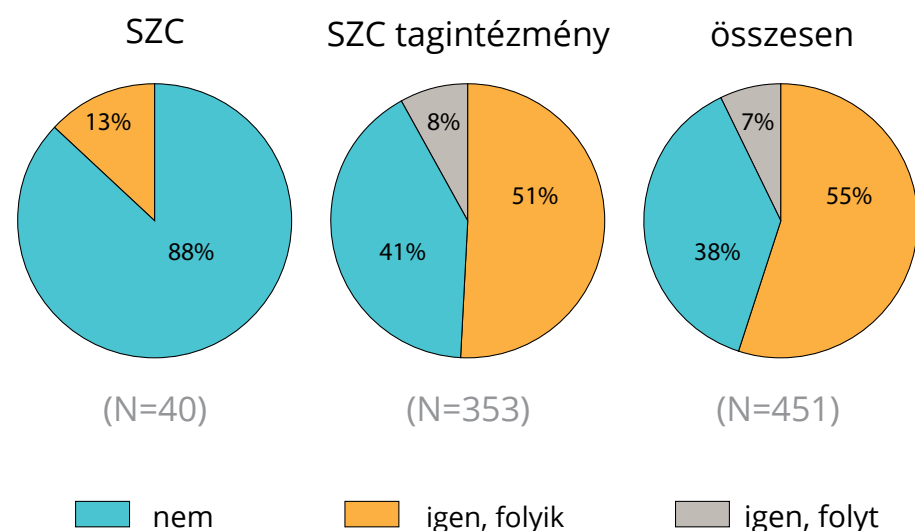
2. sz. ábra: Ön szerint mennyire lenne fontos, hogy a végzetek pályájának alakulásáról átfogó vagy részletes képpel rendelkezzen a szakképzési centrum/intézmény – 12-36 hónappal a végzést követően? (%)

Az intézményi pályakövetés elterjedtsége és gyakorlata

Az intézményvezetők túlnyomó többsége tehát, mind a szakképzési centrumokban, mind a többi intézményben, nagyon fontosnak vagy egyenesen elengedhetetlennek tartja a végzetek pályakövetését, különösen a végzés után hat hónappal. Rendszeres és dokumentált pályakövetést mégis csak a válaszoló intézmények (beleértve az SZC tagintézményeket) kevesebb, mint fele végez jelenleg (38%) vagy végzett korábban (7%). A választ adó 40 szakképzési központ közül mintegy öt nyilatkozott úgy, hogy náluk SZC szinten is folyik pályakövetés, ugyanakkor a 353 SZC tagintézmény 8%-a végzett korábban és 41%-a végez jelenleg is valamiféle pályakövetési tevékenységet (lásd a 3. sz. ábrát és az 1. sz. táblázatot).

3. sz. ábra: Jelenleg folyik-e vagy folyt-e korábban módszeres pályakövetési tevékenység a szakképzési centrum/intézmény szinten?

1. sz. táblázat: Jelenleg folyik-e vagy folyt-e korábban módszeres pályakövetési tevékenység az Ön intézményében?

Az intézmény típusa		nem	igen, folyik	igen, folyt	összesen
		SZC (N=40)	88%	13%	0%
SZC tagintézmény (N=353)		51%	41%	8%	100%
	agrár szakképző iskola (N=24)	71%	21%	8%	100%
	Alapítványi (N=13)	54%	46%	0%	100%
	Egyházi (N=21)	52%	48%	0%	100%
Összesen (N=451)		55%	38%	7%	100%

Kérdőívünkben rendszeres és dokumentált pályakövetési tevékenység folytatására kérdeztünk rá, ennek megléte esetén arra kértük a válaszolót, hogy röviden (legfeljebb 10 mondatban) foglalja össze ennek tartalmát, módszerét és az eredmények felhasználási módjait. Összesen mintegy 202 intézmény írta le pályakövetési gyakorlatát, ezek között azonban szűkszavú, egysoros válaszokat is találunk a viszonylag részletes és minden kért információra kiterjedő leírások mellett, illetve némely leírásban szereplő gyakorlat valójában nem is tekinthető rendszeres és dokumentált pályakövetésnek. E leírások feldolgozásának bizonyos mértékű számszerűsítése érdekében kódoltuk is a leírásokat, de ezek az adatok természetesen csak illusztratív jellegű információknak tekinthetők.

A leírásokban szereplő pályakövetési gyakorlatok szinte kizárólagos célcsoportja az iskolában végzetek – a munkáltatók megkérdezését vagy velük történő legalább informális egyeztetést csak néhány iskola említett –, ezen belül külön a 12. évfolyamot végzett érettségizettek, illetve a szakmai vizsgát tett tanulók. A válaszoló iskolák szinte kizárólag a végzetek munkaerő-piaci helyzetéről gyűjtenek adatokat, csupán két leírásban említettek ennél bővebb tartalmú adatgyűjtést: egy (már nem működő) pályakövetési gyakorlatban a „munkába állással, illetve a tanultak alkalmazásával kapcsolatos információkat” gyűjtöttek, egy jelenleg is pályakövetést végző egészségügyi SZC tagintézményben pedig elégedettségvizsgálatot is végeznek „a kapott képzés tartalmával, az oktatás színvonalával, a szakmai gyakorlattal stb. kapcsolatosan”. Az iskola profiljától függően egyes intézmények (szakgimnáziumok) pályakövetésének fókuszában a továbbtanulás áll, ők nagyon részletes információkat gyűjtenek arról, hogy végzettjeik milyen szinten, formában, képzésben és intézményben tanulnak tovább és ezekből esetenként longitudinális és földrajzi elemzéseket is készítenek. A többi iskola esetében is gyakori, hogy részletesen rákérdeznek a továbbtanulásra, legalább arra, hogy ez szakirányú-e és felsőfokú vagy OKJ-s képzés. Az elhelyezkedésre vonatkozóan általában megkérdezik, hogy szakmájában sikerült-e elhelyezkedni vagy sem, de nagyon gyakori, hogy egyszerűen csak azt kérdezik, jelenleg tanul-e vagy dolgozik az illető és ha igen, mit és hol.

Az adatgyűjtés legjellemzőbb formája a leírások alapján, hogy a volt osztályfőnökök a végzést követő nyár végén vagy tanév elején (szeptember-november időszakban) összegyűjtik a végzetek munkaerő-piaci helyzetére vonatkozó adatokat és egy Excel táblában összesítik azokat. Azokban a leírásokban, melyek megnevezték az adatgyűjtés végzőjét (130 db), 95%-ban a volt osztályfőnök feladata ez. Ők személyes kapcsolataikat kihasználva általában sokféle módon és csatornán keresztül (email, közösségi média, telefon, személyes találkozások: végzetek visszalátogatnak az iskolába, osztálytalálkozók) igyekeznek elérni a tanulókat – nagyon jó hatásokkal. Több leírás is arról számolt be, hogy a korábban iskolai eljárásrend alapján (postai úton vagy online) végzett kérdőíves felmérés eredményei használhatatlanok voltak a nagyon alacsony válaszadási arány miatt, ezért áttértek erre a módszerre és így általában nagyon jó, esetenként akár 100%-os válaszadási arányt sikerült elérniük. Néhány iskolában már a vizsgák előtt/után is felméri tanulók továbbtanulásra vagy munkába állásra vonatkozó terveit, bár azután általában ott is a volt osztályfőnökök gyűjtik össze a tényleges helyzetre vonatkozó adatokat. A 202 leírásból mintegy 15 számolt be arról, hogy náluk nem csupán egyszer kérdezik meg végzetteiket, hanem

kétszer vagy akár többször is. A leggyakrabban említett kapcsolatfelvételi csatorna az email volt, amit szoroson követett a közösségi média (elsősorban az osztályok zárt csoportjai a Facebook-on), bár a telefonos megkeresést is viszonylag gyakran alkalmazzák. Ugyanakkor több iskola nehézségként említette az email címek és telefonszámok gyors változását, illetve a külföldi munkavállalást, ami megnehezíti a volt tanulók elérését. A leírások mintegy negyede említette azt, hogy ők az adatgyűjtésben (papír, vagy jellemzően inkább elektronikus) kérdőívet alkalmaznak.

Míg az esetek túlnyomó többségében tehát az adatgyűjtés és összesítés a volt osztályfőnökök feladata (csak 1-1 esetben jelölték meg adatgyűjtőként a titkárságot, a minőségbiztosítási csoportot vagy más kijelölt személyt), az adatok elemzését – abban a 30 leírásban, mely egyáltalán említette ezt – általában a vezetőség tagja végzi, néhány esetben említették a (volt) minőségbiztosítási vagy mérés-értékelési csoportot, pályaválasztási vagy már kijelölt felelőst, pl. az informatikai munkatársat. Mintegy 15 válaszoló intézményben az osztályfőnökök a tanévnyitói értekezleten a tantestülettel is ismertetik és megvitatják az elmúlt évben végzetek jelenlegi helyzetére vonatkozó adatgyűjtésük eredményeit. Ugyanakkor csak mintegy 8 iskola említette, hogy ők az eredményeket a honlapjukon mindenki számára elérhetővé teszik, további 6 iskola a Közzétételi Listában szerepelteti azokat, egy pedig az év végi beszámolójában.

Végül, a felhasználás területeit megemlítő intézmények leggyakrabban (20, illetve 19 említés) a beiskolázás és képzési kínálat tervezésében, illetve a pályorientációban használják a pályakövetés eredményeként szerzett adataikat. Úgy tűnik, gyakran alkalmazzák ezeket az eredményeket iskolai marketing célokra (15 említés), továbbá mintegy 11 intézmény arról számolt be, hogy az adatokat felhasználják a náluk jelentkező munkáltatók álláslehetőségeinek közvetítésében is, sőt, néhány (nem kizárólag alapítványi) iskola kifejezetten felvállalja a végzősök támogatását az első munkahely megszerzésében.¹ Csupán hét iskola említette a pályakövetés eredményeinek stratégiai tervezésben, a képzés hatékonyságának növelése érdekében történő felhasználását, 2-2 a munkaerőpiaci igények nyomán követését, illetve a képzések tartalmi felülvizsgálatában való figyelembevételt, 1-1 a pályázatokban, valamint az éves munka tervezésében és az önértékelésben való felhasználást. Két iskola viszont kifejezetten azt hangsúlyozta, hogy az adatok az alacsony visszajelzési arány vagy a megbízhatatlanság, ellentmondásosság miatt csak tájékoztató jellegűek, ezért nem használják őket.

Az intézményi pályakövetési tevékenység hiányának okai

A kérdőív további kérdéseit csak azok kapták meg, akik úgy nyilatkoztak, hogy náluk nem folyik vagy folyt korábban rendszeres és dokumentált pályakövetési tevékenység. Őket elsőként arra kértük meg, hogy egy 1-től 5-ig tartó skálán értékeljék a pályakövetési tevékenység hiányának felsorolt lehetséges okait aszerint, mennyire igaz az adott állítás az ő esetükben. A 64 válaszoló intézményvezető a pályakövetés bevezetéséhez szükséges emberi erőforrás hiányát tartja a legfőbb akadályozó tényezőnek (4,23-as átlag, ugyanakkor itt és a többi válaszlehetőségnél is magas a szórás értéke, ami a vélemények viszonylag jelentős megosztottságára utal). Ennél némileg kisebb súlyú problémának mutatkozik az anyagi erőforrás hiánya (3,86), illetve a szinte ugyanolyan átlagértéket elérő 'válaszadási arány biztosításának nehézsége' (3,89). A válaszolók a pályakövetést nem feltétlenül tartják kizárólag központi feladatnak és a módszertani tudás hiánya sem minden intézményben okoz problémát (3,11 és 3,02-os átlagok). A válaszok alapján a pályakövetési tevékenység hiányának csak kis mértékben oka az, hogy a vezetők úgy vélnék, a pályakövetésnek kevés hasznosítható eredménye van a befektetéshez képest (1,83-as átlag), vagy hogy egyszerűen nem tartanák fontosnak a pályakövetést (1,41). A 29 szakképzési centrum főigazgató válaszában átlagai a fentiekhez képest nem térnek el jelentős mértékben (lásd a 2. sz. táblázatot).

2. sz. táblázat: Mi az oka annak, hogy jelenleg nem követik nyomon rendszeresen végzettjeik pályájának alakulását? Kérjük, hogy értékelje a lehetséges okokat úgy, hogy az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem igaz, az 5-ös pedig azt, hogy teljes mértékben igaz az Önök esetében.

¹ Ez tulajdonképpen az alumni típusú pályakövetési rendszerekhez hasonló gyakorlat (még ha nem is feltétlenül alkalmaz online iskolai profilokat, fórumokat), melyek célja nem csak az információgyűjtés, hanem az információs szolgáltatás is lehet, így például a továbbtanulási, vagy munkalehetőségekről értesíteni a volt diákokat (Hordósy és mtsai, 2012, 139.)

	SZC (N=29*)		Összes (N=64)	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges emberi erőforrás az intézményben.	4,07	1,124	4,23	1,094
Mert nem tudjuk biztosítani azt, hogy a végzettjeink számottevő hányada válaszoljon kérdéseinkre.	3,81	1,089	3,89	1,104
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges költségvetési forrás az intézményben.	3,62	1,354	3,86	1,311
Mert véleményünk szerint a végzetek pályakövetését központi módon kellene megoldani.	3,24	1,123	3,11	1,258
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges módszertani tudás az intézményben.	3,00	1,142	3,02	1,231
Mert úgy véljük, hogy kevés hasznosítható eredménye lenne ahhoz, hogy megérné a befektetést.	1,64	0,833	1,83	0,960
Mert nem tartjuk fontosnak az intézményi szintű pályakövetést.	1,50	0,945	1,41	0,884

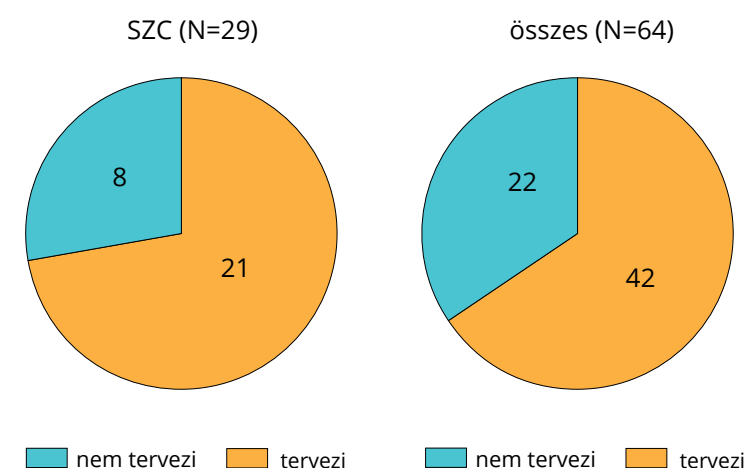
* Bár szakképzési centrum szintű pályakövetés a leírások szerint csak öt SZC-ben folyik, további hat SZC az egyes tagintézményeiben végzett pályakövetést is így értékelte és emiatt nem válaszolta meg a pályakövetési tevékenység hiányának okaira vonatkozó kérdést.

A válaszolók írhattak egyéb válaszlehetőséget is, az említettek azonban mind a felsorolt és leginkább problémának jelölt okokhoz kapcsolódnak: „A tanulók elérhetőségeinek változása megnehezíti a pályakövetést”, „Szociális okok miatt nem lehetett felkeresni a tanulókat”, „Nem ismerjük a végzettjeinket, a tagintézményekkel személyes a kapcsolatuk” (SZC válasza), valamint az emberi erőforrások leterheltségét, illetve a jogszabályi rendezés szükségét jelezték. Úgy tűnik, egyes intézményvezetők az intézményi pályakövetés részeként fontosnak tartanák a gazdálkodó szervezetek megkérdezését is, ez esetben is problémát jelent azonban a válaszadási hajlandóság biztosítása: „A gazdálkodó szervezeteknek sem áll érdekében a visszajelzés”, „Nem tudjuk biztosítani, hogy a munkáltatók érdemben válaszoljanak a kérdéseinkre”.

Az intézményi pályakövetés bevezetésére vonatkozó tervek

A pályakövetési tevékenységet jelenleg nem folytató szakképzési központok és iskolák vezetőit megkérdeztük arról is, tervezik-e, hogy a közeljövőben szakképzési centrum, illetve intézményi szintű pályakövetést vezetnek be intézményükben. A válaszoló 29 SZC főigazgató 72%-a (21 fő), illetve az összes válaszoló 66%-a (42 fő) nyilatkozott úgy, hogy tervezik ezt.

4. sz. ábra: Tervezik-e szakképzési centrum/intézményi szintű pályakövetés bevezetését a közeljövőben?

Az intézményi pályakövetés lehetséges felhasználási céljainak megítélése

Az intézményvezetőket megkérdeztük arról is, milyen célra használnák fel az intézményi pályakövetés eredményeit. Válaszaik alapján az intézményi pályakövetés két legfontosabb céljának az adatok pályaorientációs tevékenységben, illetve intézményi marketing célokra való felhasználását tekintik. Az SZC főigazgatók szinte azonos, nagyon magas átlagértékekkel értékelték e két lehetséges célt (4,67 és 4,64), míg az összes intézmény tekintetében a kettő közül kicsit magasabb átlagértéket kapott a marketing tevékenységben történő felhasználás (4,45 és 4,38). Az SZC főigazgatók számára a sorban következő legfontosabb célok a beiskolázás, illetve a képzési kínálat tervezésében való figyelembe vétel, melyet egy tizeddel kevesebb, de továbbra is magas, 4,00 feletti átlagértékkel követ az adatoknak a képzés hatékonyságának és minőségének, munkaerő-piaci relevanciájának értékelésében való figyelembe vétele, valamint a fejlesztési tevékenységekben való felhasználása. Az összes intézmény tekintetében a 3. és 4. legmagasabban értékelt felhasználási terület a beiskolázás tervezése, illetve az általános, a képzés hatékonyságának és minőségének, munkaerő-piaci relevanciájának értékelésében való figyelembe vétel célja. Végül, mind az SZC főigazgatók, mind az összes intézményvezető a legkevésbé releváns, de inkább fontos és valószínűsíthető (3,00-nál magasabb átlagértéket kapott) felhasználási területként határozták meg a pályakövetés eredményeinek figyelembe vételét a képzés módszertani és tartalmi fejlesztésében és az intézményi alapidokumentumok felülvizsgálatában. Ugyanakkor ez utóbbi felhasználási célok, különösen a képzések tartalmi felülvizsgálata esetében volt a legmagasabb a szórás értéke, vagyis ez meg is osztotta a véleményeket (lásd a 3. sz. táblázatot).

3. sz. táblázat: Ha lenne pályakövetés a szakképzési centrumban/iskolában, az eredményeket mire használnák fel? Kérjük, értékelje a lehetséges felhasználási módokat úgy, hogy az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem használnák az adatokat erre a célra, az 5-ös pedig azt, hogy biztosan használnák az adatokat erre a célra.

	SZC (N=29*)		Összes (N=64)	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Pályaorientációs tevékenységben használnák fel.	4,67	0,468	4,38	0,840
Intézményi marketing célokra használnák fel.	4,64	0,480	4,45	0,730
Figyelembe vennék a beiskolázás tervezésénél.	4,45	0,617	4,20	0,903
Figyelembe vennék a képzési kínálat tervezésénél.	4,41	0,720	4,05	0,967
Figyelembe vennék a képzés hatékonyságának és minőségének, munkaerő-piaci relevanciájának az értékelésében.	4,31	0,604	4,22	0,706
Figyelembe vennék az intézmény fejlesztési tevékenységeinek tervezésénél.	4,28	0,702	4,12	0,830
Figyelembe vennék az oktatási – képzési módszertanok felülvizsgálatában, fejlesztésében.	3,57	0,884	3,64	0,884
Figyelembe vennék a képzések tartalmi felülvizsgálatában.	3,55	0,985	3,57	1,094
Figyelembe vennék a központ és tagintézményi alapidokumentumok felülvizsgálatában.	3,12	0,862	3,10	0,993

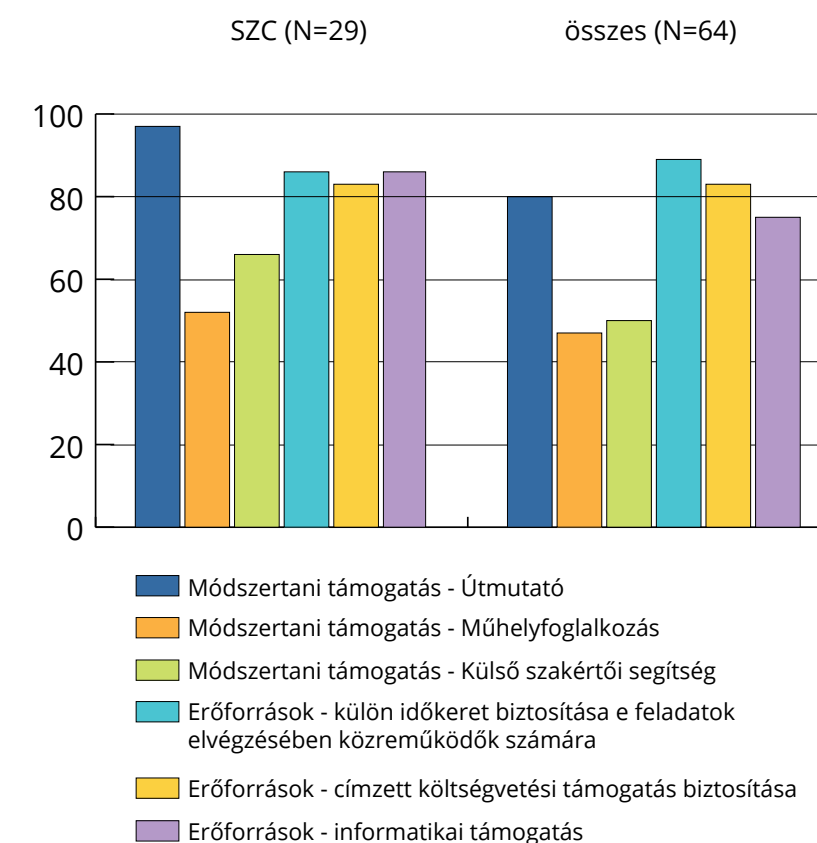
* Bár szakképzési centrum szintű pályakövetés a leírások szerint csak öt SZC-ben folyik, további hat SZC az egyes tagintézményeiben végzett pályakövetést is így értékelte és emiatt nem válaszolta meg a pályakövetési tevékenység hiányának okaira vonatkozó kérdést.

A válaszolók a felsorolt területeken kívül megjelölték még a felnőttoktatás/képzés tervezését, szponzorok szerzését, pályázatokban való felhasználást, illetve a gazdálkodó szervezetek és az iskola kapcsolatának erősítését.

Az intézményi pályakövetési tevékenység bevezetéséhez igényelt támogatás

A kérdőív utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy milyen támogatást igényelnének az intézmények a rendszeres pályakövetési tevékenység folytatásához. Amint azt az 5. sz. ábra mutatja, szinte az összes SZC főigazgató (97%) megjelölte az írásos Útmutató, mint módszertani támogatás igényét. A másik két módszertani támogatási formát kevesebben, csupán az SZC főigazgatók 52%-a (Műhelyfoglalkozás), illetve 66%-a (Külső szakértői segítség) választotta. Ugyanakkor mindhárom, a humán, anyagi és informatikai erőforrást érintő támogatási opciót sokan, 80% feletti arányban igényelnék. Az összes válaszolót tekintve ettől kissé eltérő az egyes támogatási formák iránti igény: a válaszoló 64 intézményvezető legnagyobb arányban az erőforrás-jellegű támogatásokat igényelné, ezen belül pedig leginkább a külön időkeret biztosítását a feladat elvégzésében résztvevők számára (89%). Ugyanakkor az Útmutató, mint elsődleges módszertani támogatás fontosságát mutatja itt is a 80%-os választási arány (lásd az 5. sz. ábrát).

5. sz. ábra: Milyen támogatási igénye lenne a szakképzési centrumnak/iskolájának a rendszeres pályakövetési tevékenység folytatásához? (%)

E kérdésnél is lehetőséget adtunk a válaszolóknak, hogy jelöljék meg, milyen egyéb módszertani, erőforrás jellegű vagy másféle támogatást igényelnének a felsoroltakon kívül. A válaszokból itt is az derül ki, hogy az intézményi pályakövetés legnagyobb akadályának az emberi erőforrás, valamint a válaszadási hajlandóság biztosítását látják, ez utóbbihoz kapcsolódóan többen is a tanulók és a munkáltatók adatszolgáltatásra való jogszabályi kötelezésében látnák a megoldást.

4. Összegzés

Online kérdőíves felmérésünk célja a hazai iskolai rendszerű szakképzést folytató intézmények pályakövetési gyakorlatának feltérképezése volt, különös tekintettel a 2015 nyarán megalakult, az NGM fenntartásába tartozó 44 szakképzési centrumra és azok 380 tagintézményére. A kérdőív kitöltésére felkérő levelünket az SZC főigazgatók mellett elküldtük az FM által fenntartott 47 intézménybe, a 105, egyházi jogi személy által fenntartott iskolába, valamint 74 alapítványi fenntartású intézménybe is. Kérdőívünket összességében a megkérdezettek 36%-a töltötte ki, de kiváló volt a válaszadási arány az SZC-k esetében: 40 szakképzési központból és 353 tagintézményből érkezett válasz.

A felmérés eredményeit összegezve azt mondhatjuk, hogy az intézményvezetők nagyon fontosnak tartják az intézményi pályakövetést és a válaszadó iskolák majdnem fele tesz is több-kevesebb kísérletet a végzettség munkaező-piaci helyzetének legalább egyszeri felmérésére a végzést követő néhány hónapon belül. Ennek fókuszja az intézmény profiljától függően nem feltétlenül a szakmában való elhelyezkedés, lehet az a továbbtanulás részletes felmérése is. A megkérdezett összesen 451 intézmény és SZC tagintézmény mintegy 45%-a nyilatkozott úgy, hogy rendszeresen dokumentálja vagy dokumentálta a végzettség pályájának alakulását. Az adatgyűjtést túlnyomó részben – és a jelek szerint legeredményesebben, esetenként 90% körüli válaszadási aránnyal – az osztályfőnökök végzik, felhasználva személyes kapcsolataikat a végzettekkel és többféle adatgyűjtési (infokommunikációs eszközöket használó) csatornát, ami mutatja a 2009-2010-ben még csak helyenként alkalmazott módszer térhódítását. Ezekben az iskolákban tehát sikerül biztosítani a pályakövetéshez szükséges emberi erőforrást, a pályakövetést nem folytató iskolákban viszont éppen ez, az adatgyűjtéshez – és aztán az elemzéshez – szükséges munkaerő biztosítása jelenti az egyik fő problémát. Sokan akadályként jelölték meg a pályakövetési tevékenység anyagi támogatásának hiányát is, bár a pályakövetést végző intézmények leírásaiban ez nem merült fel szempontként. Az adatok mélyebb szintű elemzésére viszonylag kevés helyen kerül sor, ennek oka lehet az alacsony válaszadási arány (bár számos iskola ennek ellenkezőjéről számolt be), illetve a gyűjtött adatok korlátozott köre, továbbá módszertani ismeretek hiánya is. Ugyanakkor a pályakövetési adatok felhasználási területei is nagy változatosságot mutatnak, de összességében legfontosabb területnek a képzési szerkezet/kínálat tervezése, valamint a pályaaorientációban és marketingben való felhasználás mutatkozik. Az SZC-k 72%-a, az összes válaszoló 65%-a tervezi, hogy a közeljövőben SZC, illetve iskolai szintű pályakövetést vezet be. A válaszoló intézményvezetők túlnyomó része igényelne módszertani támogatást (különösen egy Útmutató formájában), valamint dedikált humán és anyagi erőforrások, illetve informatikai támogatás biztosítását az intézményi pályakövetés bevezetéséhez.

Hivatkozások

Hordósy, Rita; Király, Gábor; Mártonfi, György (2012). Intézményi és helyi pályakövetés a szakképzésben. Új Pedagógiai Szemle 2012/11-12. 113-151.

http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2012_11-12_09.pdf

IV. Az intézményi pályakövetés jó gyakorlatai – Öt szakképző iskolában készített interjú elemzése

1. Az interjúk készítésének célja és helyszíne

Az „EQAVET NRP Fejlesztés Projekt – 2017-2019” 3. alprojektjének részeként végzett kutatásunk keretében a kérdőíves felmérés mellett interjúkat is készítettünk intézményi vezetőkkel öt szakképző iskolában (a félig strukturált interjúk kérdéssorát lásd a Mellékletekben). Az interjúk készítése az intézményi pályakövetés jó gyakorlatainak mélyebb szintű megismerését célozta. Két iskolát a kutatócsoport tagjainak korábbi szakmai kapcsolatai alapján, hármat pedig a kérdőíves felmérés eredményei alapján választottunk ki: ezekben az iskolákban ismereteink, illetve a kérdőívben adott válasz-tartalmak alapján jelenleg vagy korábban komoly pályakövetési tevékenység folyik vagy folyt. Az öt iskola közül négy (két vidéki és két budapesti) jelenleg szakképzési centrum tagintézményeként működik – bár kettő közülük a közelmúltig vagy korábban alapítványi iskola volt. Ezek közül egy csak szakgimnáziumi képzést folytat (infokommunikáció területén), a másik három szakközépiskolai képzést is nyújt egészségügy, vendéglátás-idegenforgalom, illetve szerteágazó szakmacsoportokban. Az ötödik iskola egy vidéki egyházi többcélú (gimnáziumi, szakgimnáziumi és szakközépiskolai képzést is nyújtó) intézmény, mely főként vendéglátóipari és kereskedelmi szakmacsoportokban kínál szakképzést.

2. Eredmények

2.1 A pályakövetési tevékenység ösztönzői

Az öt iskola közül háromban folyik jelenleg is rendszeres és dokumentált pályakövetési tevékenység. A másik kettő közül az egyik (vidéki) iskola 2005 és 2014 között végzett rendszeresen pályakövetést, részben külső kényszerből (a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében zajlott a pályakövetés rendszerének kialakítása, majd a TISZK, melynek az iskola része lett, TÁMOP 2.2.3. pályázatában volt feltétel a pályakövetési tevékenység folytatása, a képzési programok eredményeinek nyomon követése), de azt a képzési szerkezet megfelelőségének igazolása illetve tervezése és ezzel összefüggésben a humán erőforrás tervezése (átképzés, átcsoportosítások a leépítések megelőzéseként) érdekében maga az iskola vezetése is szükségesnek tartotta. A másik (fővárosi) iskola 2008-ban végzett egy egyszeri komoly, az 1989 és 2005 között végzettek iránnyuló pályakövetési kutatást, aminek fenntartói kényszer (az akkori fenntartó alapítvány felé igazolnia kellett létjogosultságát), a közoktatási törvény 2007. évi módosításának hatályos kötelezettségként való értelmezése, illetve a projekt keretében éppen rendelkezésre álló anyagi erőforrás volt a fő ösztönzője, ugyanakkor marketing és pályaaorientációs célokat, illetve a munkaerőpiaci szükségletek felmérésével a képzési szerkezet tervezését is szolgálta. Ezt megelőzően és azóta azonban nem folyt/folyik rendszeres és dokumentált pályakövetés ebben az iskolában.

A jelenleg is rendszeres pályakövetést végző iskolák közül az egyikben szintén az akkori, az oktatás minőségében érdekelt alapítványi fenntartó kényszere, továbbá a képzési kínálat tervezése, az oktatás eredményességének feltérképezése és a helyi minőségbiztosítási standardoknak való megfelelés volt a pályakövetés 2002. évi bevezetésének az ösztönzője. Az egyházi iskola részben saját kezdeményezésből (visszajelzést kapni a képzés eredményességéről), részben a törvényi szabályozás hatályos kötelezettségként való értelmezése miatt kezdte a pályakövetést a 2009/2010. tanévben. A harmadik, pályakövetést ma is végző iskola részben a TISZK-ekre vonatkozó TÁMOP pályázatok előírása miatt, részben saját kezdeményezésre, a pályaaorientáció támogatása és marketing célok érdekében kezdte el a pályakövetést 2011-ben.

Összefoglalva tehát, az iskolákban általában egyszerre hatott egy külső kényszer (fejlesztési programok előírásai, fenntartói elvárás vagy a jogszabályokban foglaltak hatályos kötelezettségként való értelmezése) és egy belső indíttatás, mely a képzési szerkezet/kínálat és a humán erőforrás tervezéséhez és/vagy pályaaorientációs és marketing célok érdekében szükségesnek tartotta a tanulók végzés utáni boldogulásának legalább egyszeri felmérését. Bár a kérdőíves felmérésünkben a pályakövetési tevékenység bevezetésének ösztönzőire nem kérdeztünk rá, a pályakövetési gyakorlatok leírásában ott is megjelentek e külső tényezők (pályakövetés a TISZK-ekben és fenntartói elvárás), illetve a pályakövetés lehetséges felhasználási területei közül is a pályaaorientáció, a marketing célok és a képzési kínálat tervezése kapta a legmagasabb átlagértékeket.

2.2 A pályakövetés gyakorlata

Az adatgyűjtés és -elemzés módszere

A 2008-ban egyszeri, nagyobb volumenű pályakövetési kutatást végző iskola az 1989-2005 között végzettjeinek végzés utáni pályáját mérte fel, beleértve:

1. a személyes adatokat;
2. az iskolai képzés időtartamát;
3. a lakhelyek közötti mobilitást;
4. a továbbtanulást (időtartam, megszerzett közép vagy felsőfokú végzettségek);
5. a munkaviszonyt (munkahelyek száma, első munkába állásig eltelt idő, szakmában eltöltött idő, fő- vagy mellékállás, külföldi munkavégzés, munkanélküliség időtartama, jelenlegi munkahely);
6. a nyelvvizsgát;
7. a családi állapotot (beleértve a gyerekek számát); illetve
8. az „iskolai generációk” feltérképezését (járt-e rokona az iskolába).

A kérdőíves felmérés első körben elektronikus formában (kb. 10%-os válaszadási aránnyal), majd postai úton (kb. 45%-os válaszadás) történt, ezután közösségi médián keresztül (kb. 5%-os válaszadás) és végül telefonon (kb. 20%-os válaszadás) keresték fel a végzetteket, így összességében az ebben az időszakban végzett tanulók (1417 fő) kb. 80%-a válaszolt a kérdésekre. Az adatgyűjtést az osztályfőnökök/tanárok végezték, az iskola diákjai rögzítették az adatokat, a kutatás tervezésében és az elemzésben részt vettek a Budapesti Műszaki Egyetem oktatói és hallgatói. A válaszadást a pályakövetés eredményeiről készítenő kiadvány felajánlásával, valamint személyes hangvétellő útmutató és rövid ismertető „motivációs levél” csatolásával igyekeztek ösztönözni.

A másik négy iskolában lényegében ugyanazzal a pályakövetési gyakorlattal találkozunk, mint ami a leírások többségében szerepelt a kérdőíves felmérésre adott válaszokban:

- *tartalom:* a pályakövetési felmérésekben csak a munkaerőpiaci alapadatokra kérdezték rá (dolgozik-e és hol, szakmájában-e, ha nem dolgozik, miért nem, továbbtanul-e és hol, szakterületen-e, ezeken kívül egyik iskolában rákérdezték külön a külföldi munkavégzésre is, egy másikban pedig arra, hogy a munkahely a lakóhely körzetében van-e), ugyanakkor két iskolában a munkáltatókat is megkérdezték/-ték elégedettségi felmérésekben (az egyik volt alapítványi iskolában évente megkérdezték a cégeket arról, hogy „a végzett tanulók kompetenciái milyen mértékben hasznosulnak a munkakörnyezetben, megkapták-e a szakma gyakorlásához szükséges elméleti képzést”, a korábban SZFP és TISZK keretében pályakövetést végző iskolában a megszerzett tudás és kompetenciák hasznosulásáról kérdezték meg a cégeket – itt egyébként a nem szakmájában elhelyezkedő tanulókat is megkérdezték arról, hogy milyen, a képzés során megszerzett kompetenciákat tudtak hasznosítani az egyéb munkakörökben);

1 Egyik iskolaigazgató úgy nyilatkozott, hogy ők kapacitás hiányában nem tudják megkérdezni a munkáltatókat, egy másik viszont úgy,

- *adatgyűjtés:* a végzeteket 2, 3 vagy 6 hónappal a végzés után keresik fel, korábban postai úton (díjhitelezett borítékkal), jelenleg inkább elektronikus levélben és közösségi médián keresztül, végső soron telefonon, de az osztálytalálkozók is fontos terepét jelentik az adatgyűjtésnek (mert „a személyes megkérdezés során olyan sokrétű információk begyűjtésére van lehetőség, amire a kérdőívek alkalmazásánál nem”); ez és általában az adatok összegzése egy táblázatban is a volt osztályfőnökök feladata, akiknek a személyes kapcsolata a végzettekkel és a személyes megkeresés általában garantálja a nagy arányú válaszadási arányt (kb. 85-90%)²; a válaszadási hajlandóságot az egyik iskolában a képzés során rendszeresen végzett elégedettségi felmérések is fokozzák, egy másikban a törvényi adatszolgáltatási kötelezettséget hangsúlyozzák, a korábban pályakövető iskolában pedig évkönyvek ajándékozásával és köszönő levél küldésével, illetve emlékeztető elektronikus levelek küldésével igyekeztek fokozni a válaszadást (ami azonban itt így sem ment feljebb, mint kb. 30%);
- *elemzés:* az adatokat a minőségügyi vezető/csoport/munkaközösség vagy az igazgató elemzi.

Az interjúkban rákérdeztünk arra is, hogy hogyan védik a válaszadók személyes adatait a pályakövetés során. A válaszok alapján egyik iskolában sincs kidolgozott eljárásrend a személyes adatok kezelésére és rendelkező nyilatkozat aláírását sem említették. A személyes adatokat általában úgy védik, hogy az adatok rögzítését és feldolgozását név nélkül végzik, illetve „a válaszadók személyes adatait csak a volt osztályfőnökök ismerik és az adatokat bizalmasan kezelik”.

A pályakövetés eredményeinek megosztása és felhasználása

A 2008-ban egyszeri pályakövetési kutatást végző iskola a vizsgálat eredményeit több száz példányban kinyomtatott kiadványban jelentette meg, mely az iskola honlapján is elérhető volt és amelyet megküldtek az iskola partnerei, így a kamara számára is. A kutatás alapvető célja az iskola létjogosultságának igazolása volt az akkori fenntartó alapítvány felé, de ezen túl marketing és pályorientációs célokat is szolgált.

A pályakövetésből származó adatokat, eredményeket a másik négy iskola közül csak egyben elemzik, vitatják meg a tantestülettel közösen, de a többiben is tájékoztatják ezekről a tanárokat, valamint a fenntartót (az év végi beszámolóban) és két iskolában a tanulókat is. A szülők és az iskola iránt érdeklődő gyerekek és családjuk szülői értekezleten, nyílt napon kapnak tájékoztatást, illetve két iskolában az eredményeket az iskola honlapján is megjelentetik, illetve szerepeltetik azokat az éves önértékelésekben vagy a közzétételi listákban is. Az eredmények felhasználásának területei szintén nagymértékben egybeesnek a kérdőíves felmérés válaszaiban foglaltakkal, vagyis elsősorban a képzési szerkezet/kínálat tervezéséhez, illetve marketing célokra használják fel a pályakövetési adatokat:

- „Leginkább visszaigazolásra szolgál, hogy az iskola jól végzi a dolgát.”;
- „Ez egyfajta visszaigazolás: megfelelő vagy sem a képzési szerkezetünk.”
- képzések fejlesztése, pedagógiai munka eredményességének mérése, iskola önértékelése és beiskolázási célok;
- képzési szerkezet fejlesztése, minőségbiztosítás standardjainak való megfeleltetés.

bár jó kapcsolatuk van a térség munkáltatóival, nem kérdezik meg őket a végzetek kompetenciáiról, mert azok véleménye szerint csak a saját érdekeiket képviselik és „Nem fontos számukra a szakma teljes ismerete, csak részfeladatok végzésére specializálva foglalkoztatják a végzeteket”.

² Az egyik iskolában legelső alkalommal, 2002-ben, az akkori fenntartó alapítvány által megbízott külső cég végzett pályakövetési vizsgálatot mintegy 25 kérdést tartalmazó kérdőívvel, aminek során azonban csak 9%-os lett a válaszadási arány. A második ízben 2005-ben, majd azután évente 2010-ig végzett pályakövetési vizsgálat során hasonlóan hosszú, részletes kérdőívet használtak, hasonlóan alacsony válaszadási aránnyal (27,5%, 19,6%, 17, 7%, 9,3%, 8, 5%), majd 2013-tól drasztikusan lerövidítették a kérdőívet, csak a munkaerőpiaci alapadatokra rákérdezve, és a folyamatot a volt osztályfőnökök személyes megkeresésére alapozták, így a válaszadást 85% felé sikerült emelniük.

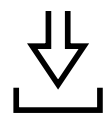
2.3 Tapasztalatok, támogatási igények

Az iskolaigazgatókat megkérdeztük arról is, mi okoz(ott) leginkább nehézséget a pályakövetési tevékenység folytatásában iskolájukban. A pályakövetést 2005 és 2014 között folytató iskolában az emberi és anyagi erőforrás hiánya és a végzetek elérése, illetve válaszadásra való motiválása okozott leginkább problémát és vezetett e tevékenység felhagyásához, bár ehhez a „szankcióktól való félelem” is hozzájárult, amennyiben azt tapasztalták, hogy „ha a piac visszacsatolása szerint nincs szükség egy iskolában az adott képzésre, akkor nem fejlesztésre, átszervezésre kerül sor, hanem sok esetben az intézmény megszüntetésére”. Egy iskolaigazgató az osztályfőnökökre az e tevékenység által rótt plusz terhet, egy másik a módszertani tudáshiányt említette, egy harmadik pedig azt hangsúlyozta, hogy ugyan a jelenlegi gyakorlat folytatásában semmi nem okoz nagyobb nehézséget, ez azonban jelenleg csak „egy lekérdezési folyamat” és „szakszerűbb pályakövetésre lenne szükség, megfelelő módszertannal, háttérrel, erőforrással”.

Mindegyik felkeresett iskolában tervezik a pályakövetési tevékenység továbbfejlesztését (pl. több kérdés felvételét a kérdőívbe a válaszadási arány csökkenése nélkül, a pedagógiai munkáról és a megszerzett kompetenciák hasznosulásáról szóló információk megszerzése érdekében) vagy elindítását/újra-indítását. A kérdőíves felmérés eredményeihez hasonlóan, ehhez elsősorban módszertani támogatást, eszköztárat, illetve anyagi és emberi erőforrás biztosítását igényelnék, ezeken túl két iskola a jogszabályi támogatást, illetve az országos pályakövetési rendszer bevezetését is megemlítette.

3. Összefoglalás

A pályakövetés jelenlegi vagy korábbi jó gyakorlatainak mélyebb szintű megismerése érdekében öt intézményben készítettünk interjút az iskolaigazgatókkal, ezek közül négy szakképzési centrum tagintézményeként működik jelenleg (bár kettő korábban alapítványi iskola volt), egy pedig egy egyházi fenntartású többcélú intézmény. Az öt iskola közül háromban folyik jelenleg is pályakövetési tevékenység, ennek tartalma, módszere és felhasználási területe nagyon hasonló a kérdőíves felmérés során megismert legáltalánosabb gyakorlathoz: rövid, csak a munkaerőpiaci alapadatokra rákérdező kérdőív alkalmazásával, a volt osztályfőnökök többcsatornás, a személyes kapcsolat erejét kiaknázó megkeresésével magas (90% körüli) válaszadást sikerül elérni, melynek eredményeit kommunikálják a tantestület, fenntartó, diákok és szülők felé és felhasználják a képzési szerkezet és kínálat tervezésében, illetve pályorientációs és marketing célokra. A munkáltatók megkérdezése nem része a pályakövetésnek, bár egy volt alapítványi iskolában rendszeres elégedettségi vizsgálatot folytatnak a körükben is, rákérdezve a képzés során szerzett kompetenciák hasznosulására. A pályakövetési tevékenységek továbbfejlesztéséhez – vagy a jelenleg ilyet nem folytató iskolákban a bevezetéséhez – elsősorban módszertani támogatást és a szükséges emberi és anyagi erőforrások biztosítását igényelnék, két iskola továbbá a jogszabályi támogatást és egy országos pályakövetési rendszer bevezetését is szükségesnek látja.

V. A kutatás eredményeiből levonható fő konklúziók az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozásához

Kutatásunk eredményeként áttekintést kaptunk a világban és itthon létező intézményi pályakövetési gyakorlatokról, ezek lehetséges céljairól és a célhoz illeszkedő tartalmáról, és különféle hatékonyságú adatgyűjtési módszereiről, valamint a pályakövetési tevékenység hazai intézményvezetők által érzékelt akadályairól. A kutatás alapvető célja az volt, hogy háttéranyagot és empirikus adatokat szolgáltatson az „EQAVET NRP Fejlesztés Projekt – 2017-2019” 3. alprojektjének fő célja, az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásának kidolgozásához, ezért az alábbiakban megfogalmazzuk a kutatás eredményei alapján e szempontból levonható fő konklúziókat, illetve megfontolandó kérdéseket, szempontokat.

1. Az alprojektben kidolgozandó módszertani ajánlásnak 5 fő kérdésben kell **világos, ugyanakkor rugalmasan, az adott intézményi kontextusra szabhatóan alkalmazható megoldásokat, javaslatokat megfogalmaznia**: (1) az intézményi pályakövetés **célja** az EQAVET keretrendszer kontextusában; (2) a gyűjtött adatok **tartama**; (3) az adatgyűjtés ajánlott **módszerei**; (4) a visszacsatolási hurok további lépései: **az eredmények kommunikációja** és megvitatása minden érdekelt féllel, valamint az eredmények felhasználása, **beépítése az intézmény (minőség)fejlesztésébe**; (5) **adatvédelmi és adatkezelési eljárásrendek**.
2. Az intézményi pályakövetés célját és tartalmát e projekt esetében meghatározza, behatárolja az **EQAVET+ Keretrendszer kontextusa**.
3. Ez az intézményi minőségfejlesztésben két kimeneti mutató alkalmazását ajánlja: egyrészt a végzetek munkaerőpiaci helyzetét, illetve a végzetek között a foglalkoztatottak arányát a végzés után 1-36 hónappal felmérő, kvantitatív adatokat vizsgáló **EQAVET 5.** „A szakképzési programok résztvevőinek elhelyezkedési aránya hivatalos meghatározása” **indikátort**, másrészt a végzetek által a végzést követő 1-36 hónappal később gyakorolt foglalkozás felmérését (kvantitatív információ), továbbá a képzés során nyújtott kompetenciákkal elégedett végzetek és munkáltatók arányát (kvantitatív adat) vizsgáló **EQAVET 6.** „A megszerzett képességek hasznosítása a munkahelyen” **indikátort**. Kérdés azonban, hogy konkrétan, a gyakorlatban valójában mire is használhatók és használandók e mutatók alkalmazásához gyűjtött adatok az intézményi gyakorlatban.
4. Az EQAVET 5. indikátor témájában szervezett PLA találkozójának eredményeit szintetizáló Policy Briefl a pályakövetési vizsgálatok három fő típusát különbözteti meg a vizsgálat fő kérdése alapján: a számonkérésre, a menedzsmentre (fejlesztésre) és a kutatásra (tudásteremtésre) fókuszáló vizsgálatokat. Az EQAVET kontextusába a fejlesztést célzó vizsgálatok illeszkednek legtermészetesebb módon, ahol a fő kérdés a képzés során szerzett készségek használhatósága, melynek célja **visszajelzést adni a képzők számára és ezáltal a képzés fejlesztéséhez hozzájárulni**. A számonkérésre irányuló vizsgálatok a végzetek munkaerőpiaci helyzetét, foglalkoztathatóságát vizsgálják, amely alkalmazható monitoring és értékelési eszközként is. Véleményünk szerint az intézményi pályakövetés **elsősorban monitoring eszközként alkalmazandó** és megfontolandó az egyik interjúalanyunk beszámolója arról, hogy az iskolája részben a „szankcióktól való félelem” miatt hagyott fel az éveken át folytatott pályakövetési tevékenységével, mivel azt tapasztalták, hogy **„ha a piac visszacsatolása szerint nincs szükség egy iskolában az adott képzésre, akkor nem fejlesztésre, átszervezésre kerül sor, hanem sok esetben az intézmény megszüntetésére”**.
5. A közelmúltban elfogadott **Tanácsi Ajánlás** a végzetek pályakövetéséről c. dokumentum is hangsúlyozza, hogy a képzés és munka közötti átmenetet jelentősen befolyásolja a gazdasági kontextus, a képesítés szintje, a tanulmányi terület,

1 EQAVET Peer Learning Activity on EQAVET Indicator 5 – Placement rate in VET programmes. *Policy Brief 2016*. <http://www.eqavet.eu/What-We-Do/peer-learning-activities/Placement-rate-in-VET-programmes>

valamint a társadalmi-demográfiai tényezők és az egyén társadalmi-gazdasági háttere, ezért az e tényezőkről szóló adatgyűjtés is elengedhetetlen az átmenet problémáinak megfelelő kezeléséhez. Az intézményi pályakövetés során szerezhető, a végzetek alapvető munkaerőpiaci helyzetéről szóló információk is ideálisan egy **széleskörű adatgyűjtési rendszer** keretében értelmezendők, melynek reálisan megvalósítható szintje azonban inkább a regionális szint vagy a szakképzési centrumok (SZC) szintje. A korábbi TISZK szintű információk központ részeként működő pályakövetési rendszer kialakítására készült tervezet² mintaként felhasználható e projektben elkészítendő módszertani ajánlások kidolgozásához.

6. Az intézményi pályakövetés korábbi felmérésében³ az interjúk során több alkalommal felmerült **a referenciapontok iránti igény** az eredmények összehasonlíthatósága érdekében, amihez magasabb szintű adatgyűjtésre vagy adatagregálásra lenne szükség. Amennyiben a módszertani ajánlások kidolgozása során a jelenleg is tervezés alatt álló országos pályakövetési rendszer kialakításáról nem szerezhető pontosabb információ a **fejlesztések szinkronizálása** érdekében, érdemes megfontolni az ajánlások által bizonyos fokig egységesíthető jövőbeli intézményi pályakövetések eredményei **aggregálásának technikai és anyagi feltételeit és lehetőségeit**.
7. Az EU-s szakpolitikai dokumentumok és az EQAVET Keretrendszer dokumentumai szerint is, de a kutatás eredményei alapján a hazai gyakorlatban is a pályakövetési adatok kiemelt felhasználási területe a **pályaaorientáció és -tanácsadás**.
8. Az intézményi pályakövetés tartalmának meghatározásában – beleértve a megkérdezendők körét és a kérdőív hosszát – a cél mellett figyelembe kell venni **a rendelkezésre álló erőforrások alapján reálisan és (a megfelelő válaszadási arány érdekében) hatékonyan alkalmazható adatgyűjtési módszerek** körét.
9. A módszertani ajánlások kidolgozása során különös figyelmet kell majd fordítani e kérdések **sajátos kontextusára az SZC és tagintézmények viszonyában** (pályakövetés releváns célja és felhasználási területei, ideális munkamegosztás, stb.).

10. A tartalom vonatkozásában felmerülő kérdések:

- Csak a munkaerőpiaci helyzet felmérésére (EQAVET 5. indikátor) terjedjen ki vagy elégedettségmérésre és munkáltatói megkérdezésre is (EQAVET 6. indikátor) (utóbbi reálisabban megvalósíthatónak tűnik SZC szinten);
- Beépítse-e az egyéni jellemzők közé az iskolában elérhető adatokat is (pl. tanulószervezés megléte, gyakorlati képzés helye)?;
- Kiterjedjen-e a lemorzsolódók nyomon követése is? (Az EQAVET dokumentumok és a Tanácsi Ajánlás szerint kívánatos).

11. A módszer vonatkozásában felmerülő kérdések:

- Egyszeri vagy többszöri adatfelvétel legyen?;
- Az aadatgyűjtés a tanulmányok kezdetétől kezdődjön-e? (mely Hordósy és munkatársai érvelésében az egyéni fejlesztési tervek és pályaaorientáció tervezésének és monitoringjának alapja lehet, a későbbi pályakövetés eredményeivel egyesítve az elemzések eredményei visszacsatolhatók pályaaorientációba és pedagógiai program fejlesztésébe);
- A legnehezebb probléma a válaszadási hajlandóság biztosítása – a felmérés eredményei szerint a gyakorlatban bizonyítottan működő módszer az osztályfőnöki adatgyűjtés, de csak egyszeri és korlátozott tartalommal;
- Nem szokványos módszerek alkalmazása (Hordósy és mtsai, 2012, 149-151.): az alsóbb éves tanulók pályaaorientációs projektfeladata (diákok interjúkat készítenek a végzettekkel, ezekből órán prezentációkat, közös megbeszéléseket tartanak, az eredményeket dokumentálják és elemzik).

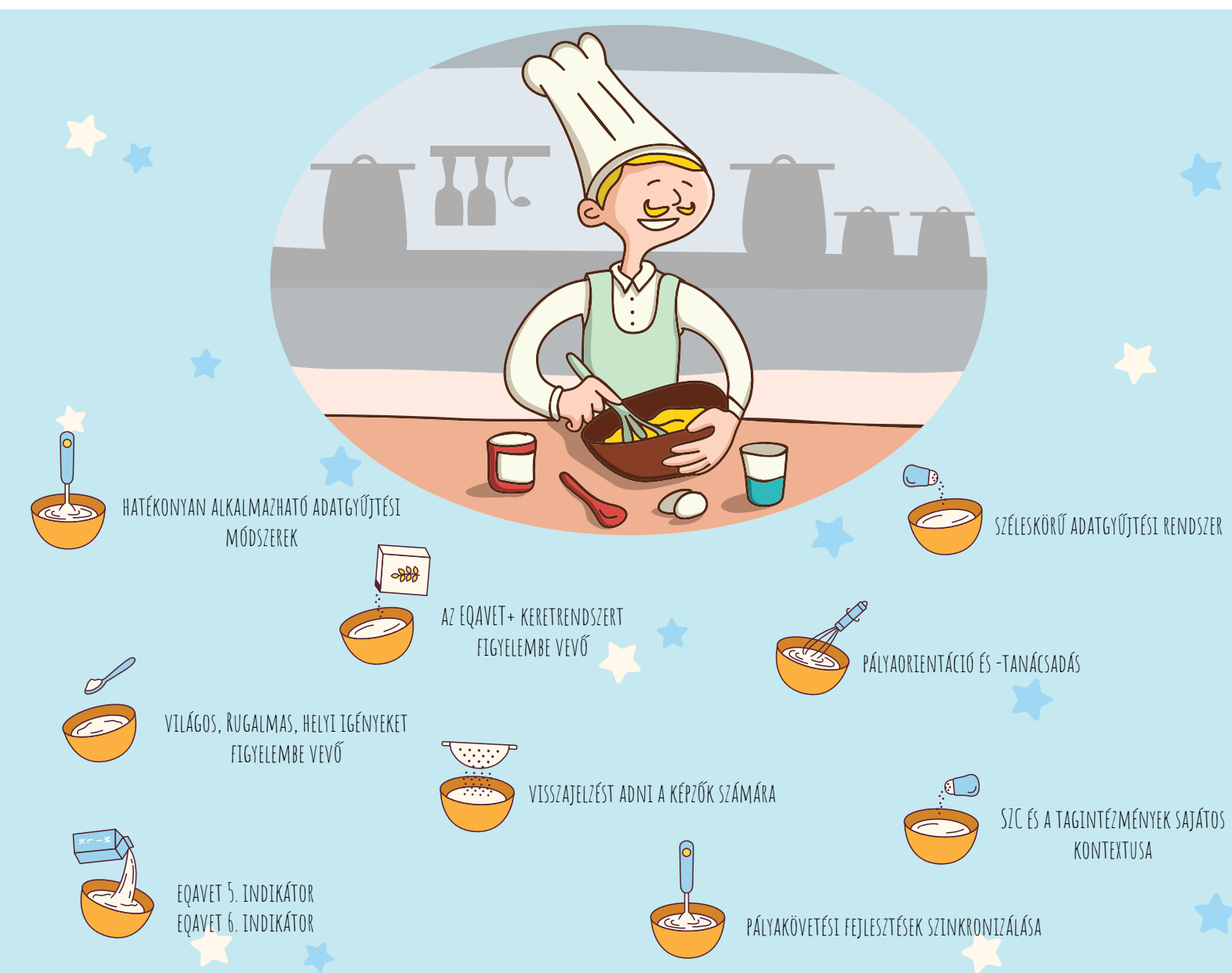
2 Fazekas, M. (2010). Javaslatok a Kecskeméti TISZK munkaerőpiaci visszacsatolási rendszerének kiépítésére. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet. http://gvi.hu/files/researches/104/TISZK_2010_visszacsatolas_101121.pdf

3 Hordósy, R., Király, G., Mártonfi, Gy. (2012). Intézményi és helyi pályakövetés a szakképzésben. *Új Pedagógiai Szemle* 2012/11-12. 113-151. http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2012_11-12_09.pdf

12. Az intézményi pályakövetés módszertani ajánlásainak kidolgozásában **figyelembe vehető minták:**

- Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) módszertani kézikönyv ;
- Pályakövetési rendszer-terv a Kecskeméti TISZK számára (Fazekas, 2010);
- Hódmezővásárhelyi SZC e tanévben bevezetett pályakövetési rendszere;
- Hordósy és munkatársai tanulmányának (2012) módszertani ajánlásai (148-151. o.).

JAVASLATOK AZ INTÉZMÉNYI PÁLYAKÖVETÉS MÓDSZERTANI KIDOLGOZÁSÁHOZ

VI. Mellékletek

Kérdőív az intézményi pályakövetési gyakorlatok és igények felmérésére (szakképzési centrumok)

1. A szakképzési centrum adatai
 - 1a. Szakképzési centrum neve:
 - 1b. Tagintézményeinek száma:
 - 1c. Melyik megyében található?
 - Budapest
 - Bács-Kiskun
 - Baranya
 - Békés
 - Borsod-Abaúj-Zemplén
 - Csongrád
 - Fejér
 - Győr-Moson-Sopron
 - Hajdú-Bihar
 - Heves
 - Jász-Nagykun-Szolnok
 - Komárom-Esztergom
 - Nógrád
 - Pest
 - Somogy
 - Szabolcs-Szatmár-Bereg
 - Tolna
 - Vas
 - Veszprém
 - Zala

2. Ön szerint mennyire volna fontos, hogy a végzetek pályájának alakulásáról átfogó vagy részletes képpel rendelkezzen a szakképzési centrum?

2a. Az adott szakképzési centrum végzettjei pályájának alakulásáról hat hónappal a végzést követően

- Egyáltalán nem
- Kicsit
- Közepesen
- Nagyon
- Elengedhetetlen

2b. Az adott szakképzési centrum végzettjei pályájának alakulásáról 12-36 hónappal a végzést követően

- Egyáltalán nem
- Kicsit
- Közepesen
- Nagyon
- Elengedhetetlen

3. Jelenleg folyik-e vagy folyt-e korábban módszeres pályakövetési tevékenység szakképzési centrum szinten?

- Igen, jelenleg folyik.
- Igen, korábban folyt.
- Nem.

Amennyiben a szakképzési centrumban dokumentált, módszeres pályakövetési tevékenység folyik jelenleg vagy folyt korábban, kérjük, hogy röviden (legfeljebb 10 mondatban) foglalja össze ennek tartalmát, módszerét és felhasználási módjait.

4. Jelenleg folyik-e vagy folyt-e korábban módszeres pályakövetési tevékenység a szakképzési centrum tagintézményeiben?

(A centrum valamennyi tagintézménye esetében kitöltendő, ezért a kérdőív bővítendő a tagintézmények számának megfelelően!)

Tagintézmény neve:

- Igen, jelenleg folyik.
- Igen, korábban folyt.
- Nem.

Amennyiben a tagintézményben dokumentált, módszeres pályakövetési tevékenység folyik jelenleg vagy folyt korábban, kérjük, hogy röviden (legfeljebb 10 mondatban) foglalja össze ennek tartalmát, módszerét és felhasználási módjait.

Tagintézmény neve:

- Igen, jelenleg folyik.
- Igen, korábban folyt.
- Nem.

Amennyiben a tagintézményben dokumentált, módszeres pályakövetési tevékenység folyik jelenleg vagy folyt korábban, kérjük, hogy röviden (legfeljebb 10 mondatban) foglalja össze ennek tartalmát, módszerét és felhasználási módjait.

Amennyiben a szakképzési centrumban jelenleg nem folyik rendszeres, dokumentált pályakövetési tevékenység, kérjük, hogy válaszoljon néhány további kérdésre.

5. Mi az oka annak, hogy jelenleg nem követik nyomon rendszeresen végzettjeik pályájának alakulását? Kérjük, hogy értékelje a lehetséges okokat úgy, hogy az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem igaz, az 5-ös pedig azt, hogy teljes mértékben igaz az Önök esetében.

Mert nem tartjuk fontosnak a szakképzési centrum szintű pályakövetést.	1	2	3	4	5
Mert véleményünk szerint a végzetek pályakövetését központi módon kellene megoldani.	1	2	3	4	5
Mert úgy véljük, hogy kevés hasznosítható eredménye lenne ahhoz, hogy megérné a befektetést.	1	2	3	4	5
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges módszertani tudás a szakképzési centrumban.	1	2	3	4	5
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges emberi erőforrás a szakképzési centrumban.	1	2	3	4	5
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges költségvetési forrás a szakképzési centrumban.	1	2	3	4	5
Mert nem tudjuk biztosítani azt, hogy a végzettjeink számottevő hányada válaszoljon kérdéseinkre.	1	2	3	4	5
Egyéb, éspedig	1	2	3	4	5

6. Tervezik-e szakképzési centrum szintű pályakövetés bevezetését a közeljövőben?

- Igen.
- Nem.

7. Ha lenne pályakövetés a szakképzési centrumban, az eredményeket mire használnák fel? Kérjük, értékelje a lehetséges felhasználási módokat úgy, hogy **az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem használnák az adatokat erre a célra, az 5-ös pedig azt, hogy biztosan használnák az adatokat erre a célra.**

Figyelembe vennék a képzési kínálat tervezésénél.	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a beiskolázás tervezésénél.	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a centrum fejlesztési tevékenységei tervezésénél	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a képzések tartalmi felülvizsgálatában	1	2	3	4	5
Oktatási – képzési módszertanok felülvizsgálatában, fejlesztésében	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a képzés hatékonyságának és minőségének, munkaerő-piaci relevanciájának az értékelésében.	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a centrum és tagintézményi alapidokumentumok felülvizsgálatában.	1	2	3	4	5
Intézményi marketing célokra használnánk fel.	1	2	3	4	5
Pályaorientációs tevékenységben használnánk fel.					
Egyéb, és pedig:					

8. Milyen támogatási igénye lenne a szakképzési centrumnak a rendszeres pályakövetési tevékenység folytatásához (több válasz is megjelölhető)?

Módszertani támogatás:

- Útmutató
- Műhelyfoglalkozás
- Külső szakértői segítség
- Egyéb, és pedig:

Erőforrások:

- Külön időkeret biztosítása e feladatok elvégzésében közreműködők számára
- Címzett költségvetési támogatás biztosítása
- Informatikai támogatás
- Egyéb, és pedig:

Egyéb, és pedig:

Köszönjük, hogy időt szántak a kérdőív megválaszolására, válaszaik nagyon fontosak számunkra!

Kérdőív az intézményi pályakövetési gyakorlatok és igények felmérésére (agrár, egyházi és magániskolák)

2. Az intézmény adatai

2a. Az intézmény neve:

2b. Az intézmény fenntartója

2c. Melyik megyében található?

- Budapest
- Bács-Kiskun
- Baranya
- Békés
- Borsod-Abaúj-Zemplén
- Csongrád
- Fejér
- Győr-Moson-Sopron
- Hajdú-Bihar
- Heves
- Jász-Nagykun-Szolnok
- Komárom-Esztergom
- Nógrád
- Pest
- Somogy
- Szabolcs-Szatmár-Bereg
- Tolna
- Vas
- Veszprém
- Zala

3. Ön szerint mennyire volna fontos, hogy a végzetek pályájának alakulásáról átfogó vagy részletes képpel rendelkezzen az intézmény?

3a. Az adott intézmény végzettjei pályájának alakulásáról hat hónappal a végzést követően

- Egyáltalán nem
- Kicsit
- Közepesen
- Nagyon
- Elengedhetetlen

3b. Az adott intézmény végzettjei pályájának alakulásáról 12-36 hónappal a végzést követően

- Egyáltalán nem
- Kicsit
- Közepesen
- Nagyon
- Elengedhetetlen

4. Jelenleg folyik-e vagy folyt-e korábban módszeres pályakövetési tevékenység az intézményben?

- Igen, jelenleg folyik.
- Igen, korábban folyt.
- Nem.

Amennyiben az intézményben dokumentált, módszeres pályakövetési tevékenység folyik jelenleg vagy folyt korábban, kérjük, hogy röviden (legfeljebb 10 mondatban) foglalja össze ennek tartalmát, módszerét és felhasználási módjait.

Amennyiben az intézményben jelenleg nem folyik rendszeres, dokumentált pályakövetési tevékenység, kérjük, hogy válaszoljon néhány további kérdésre.

5. Mi az oka annak, hogy jelenleg nem követik nyomon rendszeresen végzettjeik pályájának alakulását? Kérjük, hogy értékelje a lehetséges okokat úgy, hogy az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem igaz, az 5-ös pedig azt, hogy teljes mértékben igaz az Önök esetében.

Mert nem tartjuk fontosnak a szakképzési centrum szintű pályakövetést.	1	2	3	4	5
Mert véleményünk szerint a végzetek pályakövetését központi módon kellene megoldani.	1	2	3	4	5
Mert úgy véljük, hogy kevés hasznosítható eredménye lenne ahhoz, hogy megérné a befektetést.	1	2	3	4	5
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges módszertani tudás a szakképzési centrumban.	1	2	3	4	5
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges emberi erőforrás a szakképzési centrumban.	1	2	3	4	5
Mert jelenleg nincs meg a pályakövetés bevezetéséhez szükséges költségvetési forrás a szakképzési centrumban.	1	2	3	4	5
Mert nem tudjuk biztosítani azt, hogy a végzettjeink számottevő hányada válaszoljon kérdéseinkre.	1	2	3	4	5
Egyéb, éspedig	1	2	3	4	5

6. Tervezik-e intézményi szintű pályakövetés bevezetését a közeljövőben?

- Igen.
- Nem.

7. Ha lenne pályakövetés az intézményben, az eredményeket mire használnák fel? Kérjük, értékelje a lehetséges felhasználási módokat úgy, hogy az 1-es jelentse azt, hogy egyáltalán nem használnák az adatokat erre a célra, az 5-ös pedig azt, hogy biztosan használnák az adatokat erre a célra.

Figyelembe vennék a képzési kínálat tervezésénél.	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a beiskolázás tervezésénél.	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a centrum fejlesztési tevékenységei tervezésénél	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a képzések tartalmi felülvizsgálatában	1	2	3	4	5
Oktatási – képzési módszertanok felülvizsgálatában, fejlesztésében	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a képzés hatékonyságának és minőségének, munkaerő-piaci relevanciájának az értékelésében.	1	2	3	4	5
Figyelembe vennék a centrum és tagintézményi alapidokumentumok felülvizsgálatában.	1	2	3	4	5
Intézményi marketing célokra használnánk fel.	1	2	3	4	5
Pályaorientációs tevékenységben használnánk fel.					
Egyéb, éspedig:					

8. Milyen támogatási igénye lenne az intézménynek a rendszeres pályakövetési tevékenység folytatásához (több válasz is megjelölhető)?

Módszertani támogatás:

- Útmutató
- Műhelyfoglalkozás
- Külső szakértői segítség
- Egyéb, éspedig:

Erőforrások:

- Külön időkeret biztosítása e feladatok elvégzésében közreműködők számára
- Címzett költségvetési támogatás biztosítása
- Informatikai támogatás
- Egyéb, éspedig:

Egyéb, éspedig:

Köszönjük, hogy időt szántak a kérdőív megválaszolására, válaszaik nagyon fontosak számunkra!

Interjú kérdéssor

Bevezető kérdések

1. Kérjük, mutassa be az iskoláját. Milyen típusú képzési programokat kínálnak, milyen szakamcsoportokban?
2. Mióta folyik (vagy mettől meddig folyt) rendszeres pályakövetési tevékenység az iskolájában?
3. Mi volt a pályakövetés bevezetésének legfontosabb ösztönzője az Ön iskolájában?
4. Bevezetéskor milyen szinten folyt és jelenleg milyen szinten folyik az adatgyűjtés?

Az adatgyűjtés és elemzés módszere

5. Mire terjed ki az adatgyűjtés? Megkérdezik-e a végzeteket, illetve az őket alkalmazó munkáltatókat a képzés során megszerzett tudás és kompetenciák értékeléséről, munkahelyen való alkalmazhatóságáról is?
6. Hány alkalommal és a végzés után hány hónappal később kérdezik meg a végzeteket?
7. Hogyan veszik fel a kapcsolatot a végzettekkel?
8. Milyen adatgyűjtési módszert alkalmaznak?
9. A felkeresett végzettek körülbelül hány %-a válaszol a kérdésekre?
10. Próbálják-e valamilyen módon ösztönözni a válaszadást?
11. Kinek a feladata az adatok begyűjtése?
12. Kinek a feladata az adatok elemzése?
13. Hogyan védik a válaszadók személyes adatait? Aláíratnak-e rendelkező nyilatkozatot a válaszadókkal és mikor? Alkalmaznak-e kidolgozott eljárásrendeket a személyes adatok kezelésére?

A pályakövetésből származó információk megosztása és felhasználása

14. Elérhető-e nyilvánosan a pályakövetésből származó adatok? A tanárok milyen módon kaphatnak betekintést az adatokba?
15. Kinek a számára kommunikálják szervezett formában (pl. megbeszélés, levél, tájékoztató útján) a pályakövetésből szerzett adatokat (pl. vezetőség, tantestület, jelenlegi és potenciális szülők és tanulók, szakképzési centrum, kamara, helyi munkáltatók, MFKB-k)?
16. Hogyan/mire használják a pályakövetésből származó információkat?
17. Ön szerint hogyan/mire lehetne még használni az eredményeket, amire jelenleg nem használják? Mi az oka annak, hogy e célokra jelenleg nem használják az eredményeket?

Tapasztalatok, tervek, támogatási igények

18. Okoz-e vagy okozott-e valami nehézséget a pályakövetési tevékenység folytatásában az Ön iskolájában? Pl. módszertani tudáshiány, erőforráshiány, a végzetek elérése, a megfelelő szintű válaszadási hajlandóság biztosítása, az eredmények megosztása vagy visszacsatolása. Mik a főbb tapasztalatok (tanulságok)?
19. Tervezik-e a pályakövetési tevékenységek továbbfejlesztését és hogyan?
20. Milyen támogatásra lenne szüksége Iskolájának a rendszeres pályakövetési tevékenység fenntartásához/továbbfejlesztéséhez?
21. Amennyiben korábban több éven keresztül folyt dokumentált pályakövetési tevékenység az Ön iskolájában, de ma már nem, mi volt e tevékenység megszűnésének oka?
22. Van még valami, amit a témával kapcsolatban fontosnak tart és még nem hangzott el?

ELÉRHETŐSÉGEINK

EQAVET központi weboldal

<https://www.eqavet.eu>

EQAVET Magyarország weboldal

eqavet.nive.hu

Cím

1089 Budapest, Kálvária tér 7.

E-mail

eqavet@nive.hu

Telefon

+36 1 477-5962

NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI HIVATAL

Az Európai Unió
Erasmus+ programjának
társfinanszírozásával

